

เรือนมอญภายใต้รูปลักษณ์เรือนไทโคราช กรณีศึกษาบ้านพระเพลิง
ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

มหาวิทาลัยศิลปากร โดย นางสาวลิขสิทธิ์ นายศรารุธ แคพิมพ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
ภาควิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา ๒๕๕๘
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

เรือนมอญภายใต้รูปลักษณะเรือนไทโคราช กรณีศึกษาบ้านพระเพลิง
ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

โดย
นายศราวุธ แคมพิมาย

มหาวิทาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
ภาควิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา ๒๕๕๘
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

MON HOUSE IN THAI – KORAT HOUSE CHARACTERISTICS, CASE STUDY OF BAN
PHRAPHLOENG, NOK AOK SUB-DISTRICT, PAK THONG CHAI DISTRICT,
NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

By

Mr. Sarawut Khaephimai

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Master of Arts Program in Vernacular Architecture

Department of Architecture

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2015

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “เรือนมอญภายใต้
รูปลักษณ์เรือนไทโคราช กรณีศึกษาบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัด
นครราชสีมา” เสนอโดย นายศราวุธ แคพิมาย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศน์วงศ์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
อาจารย์ ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.วิระ อินพินิจ)
มหาวิทยาลัยศิลปากร สแกนลิขสิทธิ์

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ)
...../...../.....

๕๔๐๕๗๒๑๓ : สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

คำสำคัญ: เรือนพื้นถิ่นโคราช / กลุ่มคนไทย-มอญ / บ้านพระเพลิง / กลุ่มชาติพันธุ์

ศราวุธ แคะพิมาย: เรือนมอญภายใต้รูปลักษณะเรือนไทโคราช กรณีศึกษาบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: อ.ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ ๑๑๐ หน้า.

จังหวัดนครราชสีมา หรือโคราช มีที่ตั้งสัมพันธ์ติดต่อกับภาคอื่นถึง ๓ ภาค ได้แก่ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคอีสาน จึงเป็นตั้งศูนย์รวมความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากการเดินทางจากภาคกลางไปยังภาคอีสานต้องใช้โคราชเป็นจุดผ่านและหยุดพัก ทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานอยู่หลากหลาย เมื่อกาลเวลาผ่านไปจึงได้พัฒนาไปสู่การเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “ไทโคราช” โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แตกต่างจากบ้านเรือนชาวไทยอีสานโดยทั่วไป ด้วยเป็นผลผลิตของการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างเรือนไทยภาคกลางกับเรือนไทยอีสาน

จากการสืบค้นและการสำรวจภาคสนามพบว่า อำเภอปักธงชัย เป็นพื้นที่ที่มี “เรือนโคราช” มากที่สุด ทว่าเป็นที่หน้าสังเกตว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้เรือนโคราชนั้น คือกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านพระเพลิง ๒ ครั้ง คือในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.๒๓๑๙) มาอยู่ที่บ้านพระเพลิง อ.ปักธงชัย และพลับพลา อ.โชคชัย และการการอพยพครั้งที่ ๒ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ (พ.ศ.๒๓๖๙) เข้ามาอยู่ร่วมกับชาวมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในครั้งแรก

จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ลักษณะทางกายภาพ และการจัดวางผัง พื้นที่การใช้สอยทั้งภายในและภายนอกของ เรือนพื้นถิ่นโคราช ซึ่งมีผู้อาศัยอยู่เป็นชาวมอญจึงเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการทับซ้อนของวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศติความเชื่อด้านการอยู่อาศัยภายใต้ลักษณะทางกายภาพของเรือนโคราช

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.....

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา ๒๕๕๘

54057213: MAJOR: VERNACULAR ARCHITECTURE

KEYWORD: KORAT LOCAL HOUSE / THAI – MON ETHNIC GROUP / BAN PHRAPHLOENG / ETHNIC GROUPS

SARAWUT KHAEPHIMAI : MON HOUSE IN THAI – KORAT HOUSE CHARACTERISTICS, CASE STUDY OF BAN PHRAPHLOENG, NOK AOK SUB-DISTRICT, PAKTHONGCHAI DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE. ADVISOR: KREANGKRAI KIRDSIRI, Ph.D. 110 pp.

Nakhon Ratchasima province or Korat has its location connected to other 3 regions which are Central region, Eastern region and Northeastern region. Korat is, therefore, considered as the center of cultural diversity. This is because Korat is used as the passage way and rest point for people travelling from Central region to Northeastern region. Several ethnic groups have also been established here. The time has passed and the cultural diversity in Korat has developed to become a cultural identity called “Thai – Korat”, especially the unique residential architecture which is different from other conventional Thai Northeastern houses. “Thai – Korat” architecture is the cultural combination between Thai houses in Central region style and houses in Thai Northeastern style.

The result of research and field survey has revealed that Pak Thong Chai district is the area where the most of “Korat house” are located. However, it is noticed that the Korat house has been used by Mon ethnic group who migrated to Ban Phraphloeng, a village in Pak Thong Chai district, for 2-times. They migrated for the first time during Thonburi period (1776 CE.) to Ban Phraphloeng, Pak Thong Chai district and Plub Pla, Chok Chai district. The second move was during the reign of King Rama III (1826 CE.) The second group of immigrant has joined and lived with the first group of migrator.

Hence, it is interesting that the physical characteristics, the layout, the interior and exterior utility space in local Korat house, which the inhabitants are Mon, are the cultural product from the overlapping of Mon ways of living and belief in living in the physical nature of local Korat house.

Department of Architecture

Graduate school, Silpakorn University

Student's signature

Academic Year 2015

Thesis Advisors' signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้เลย หากปราศจากการสนับสนุนทั้งจากบุคคล และหน่วยงาน ต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ดำเนินการสำเร็จเสร็จสิ้นไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ อาจารย์ที่ปรึกษา สำหรับคำแนะนำ และข้อเสนอแนะ รวมไปถึงมุมมองทางความคิดที่เป็นประโยชน์ต่างๆ นอกจากนี้อาจารย์ยังเป็นแบบอย่างในการทำงาน รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญ และเป็นพี่เลี้ยงของลูกศิษย์เสมอมา รวมถึงโอกาสในการเรียนรู้ ทำให้ข้าพเจ้ามีมุมมองที่กว้างขวาง เต็มโตทั้งทางความคิด การใช้ชีวิต และได้ความรู้ทางวิชาการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองต่อไป

ขอขอบคุณผู้เป็นกำลังสำคัญในการเก็บข้อมูลและสำรวจรังวัดในวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ได้แก่ วิทวัส สืบมา, ภูริช พวจิต, พี่น้องร่วมรุ่น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่ช่วยประสานงานเรื่องต่างๆในการทำเล่ม วิทยานิพนธ์รวมทั้งคุณภรรยาแก้วใจ แคพิมาย และลูกๆที่น่ารัก คุณแม่วันพร แคพิมาย ที่ช่วยเป็นแรงผลักดันให้มีความตั้งใจล้นเหลือ และพี่ๆเพื่อนๆอีกมากมายที่คอยเป็นกำลังใจให้เสมอมา

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง สำหรับเจ้าของเรือนในชุมชนมอญ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา ทุกๆท่าน ที่อนุญาตให้คณะวิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลอย่างละเอียด และอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดี หากมีโอกาสจะกลับไปเยี่ยมเยือน และนำแบบที่จัดทำไว้มอบให้ต่อไป และขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้าน สมโภช สังสรรค์น้อย สำหรับข้อมูล และการอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่

ภาคสนาม

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าจะนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ในครั้งนี้ไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไปในอนาคต และหากเกิดข้อผิดพลาดประการใดข้าพเจ้าน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญลายเส้น.....	ฐ
สารบัญแผนที่.....	ฒ
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
คำสำคัญ (Keyword) ของแผนการศึกษา.....	๒
คำถามของการศึกษา.....	๓
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	๓
ขอบเขตของการศึกษา.....	๓
ขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....	๕
แหล่งข้อมูล.....	๕
อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า.....	๕
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
๒ ข้อมูลและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการศึกษา.....	๗
ประวัติศาสตร์ความเป็นมาเมืองโคราช.....	๗
กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครราชสีมา.....	๑๐
ไทโคราช.....	๑๒
เรือนโคราช.....	๑๓
ทฤษฎีและข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๓
องค์ประกอบของบ้าน.....	๑๓
รูปแบบของเรือน.....	๑๔
วัสดุก่อสร้าง.....	๒๖
ประเภทของเรือน.....	๒๗
กลุ่มชาติพันธุ์มอญ.....	๒๙
ชาติพันธุ์มอญ.....	๒๙
การอพยพของชาวมอญสู่ประเทศไทย.....	๓๑
ถิ่นฐานของชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย.....	๓๑
การกระจายตัวของชุมชนชาวมอญในไทย.....	๓๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๕

บทที่		หน้า
	กลุ่มชาติพันธุ์มอญพื้นที่ทำการวิจัย.....	๓๕
	วัฒนธรรมและคติความเชื่อชาวมอญที่ผูกพันกับการอยู่อาศัย.....	๓๖
	คติความเชื่อภายในเรือน.....	๓๖
	คติความเชื่อภายนอกเรือน.....	๓๘
	สูตรบ้าน.....	๓๘
	ความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในบ้าน.....	๔๔
๓	ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ทำการศึกษา.....	๔๘
	ประวัติศาสตร์อำเภอปรางค์.....	๔๘
	ประวัติศาสตร์ชุมชนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง.....	๔๘
	ที่มาของชื่อ หมู่บ้านพระเพลิง.....	๔๙
	ประเพณีและพิธีกรรม.....	๔๙
	ภาษาและการแต่งกาย.....	๕๐
	ศาสนา.....	๕๐
	อาชีพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่.....	๕๐
	ที่ตั้งของพื้นที่ทำวิจัย.....	๕๑
	ที่ตั้งและอาณาเขต.....	๕๑
	ถ่าน้ำสำคัญ.....	๕๒
	ทรัพยากรธรรมชาติ.....	๕๒
	การคมนาคม ถนน.....	๕๓
	การปกครอง.....	๕๓
	อาชีพและธุรกิจ.....	๕๔
	ตำบลนอก.....	๕๕
	หมู่บ้านพระเพลิง.....	๕๖
๔	เรือนกรณีศึกษา.....	๕๙
	ลักษณะทางการภาพของเรือน ในชุมชนมอญ บ้านพระเพลิง.....	๕๙
	เกณฑ์การคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา.....	๖๐
	รายละเอียดของเรือนกรณีศึกษา.....	๖๑
	เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๑-๑.....	๖๑
	เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๑-๒.....	๖๔
	เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๑-๓.....	๖๗
	เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๑-๔.....	๗๐
	เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๒-๑.....	๗๓
	เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๒-๒.....	๗๖
	เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๒-๓.....	๗๙

บทที่	หน้า
เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๓-๑	๘๒
เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๓-๒	๘๕
๕ ผลการศึกษาเบื้องต้น.....	๘๘
ลักษณะทางกายภาพของเรือนพักอาศัย ในชุมชนมอญ บ้านพระเพลิง.....	๘๙
ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอย.....	๙๕
ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน	๙๕
ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยภายนอกเรือน.....	๙๖
วัฒนธรรมและคติความเชื่อด้านการอยู่อาศัย	๙๗
คติความเชื่อภายในเรือน	๙๗
คติความเชื่อภายนอกเรือน.....	๑๐๓
๖ สรุปผลการศึกษา.....	๑๐๕
ลักษณะทางกายภาพของเรือนมอญบ้านพระเพลิง.....	๑๐๕
วัฒนธรรมและคติความเชื่อต่อการอยู่อาศัยของชาวมอญบ้านพระเพลิง.....	๑๐๕
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนไทโคราชและเรือนมอญ บ้านพระเพลิง.....	๑๐๖
รายการอ้างอิง.....	๑๐๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๐

มหาวิทยาลัยศิลปากร สังกัดคณะศิลปกรรมศาสตร์

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	แสดงจำนวนชาวมอญที่การกระจายตัวอยู่ในไทย.....	๓๔
๒	เปรียบเทียบลักษณะเด่นของไม้กับความเชื่อ.....	๓๙
๓	สูตรเจ้าของบ้าน.....	๔๐
๔	สูตรบ้านที่เกี่ยวกับความเชื่อ.....	๔๑
๕	แสดงความเชื่อเกี่ยวกับการฝังรกเด็กแรกเกิดตามเดือน.....	๔๔
๖	แสดงความเชื่อเกี่ยวกับการฝังรกเด็กแรกเกิดตามวัน.....	๔๕
๗	แสดงความเชื่อเกี่ยวกับการประเพณีการตาย.....	๔๗
๘	แสดงข้อมูลการปกครอง ของอำเภอปักษ์ธงชัย.....	๕๓
๙	แสดงการทำกรเกษตร ของอำเภอปักษ์ธงชัย.....	๕๔
๑๐	แสดงการเลี้ยงสัตว์ ของอำเภอปักษ์ธงชัย.....	๕๕
๑๑	เทียบผังเรือนกรณีศึกษากับรูปแบบผังเรือนโคราชของ กาญจนนา ต้นสุวรรณรัตน์	๙๓
๑๒	เทียบรูปตัดเรือนกรณีศึกษากับรูปตัดเรือนโคราชของ กาญจนนา ต้นสุวรรณรัตน์	๙๔
๑๓	แสดงการเทียบผังการใช้สอยพื้นที่ในเรือน ในอดีตของเรือนกรณีศึกษาทั้ง ๙ หลัง ตามคำบอกเล่าของเจ้าของเรือน.....	๙๕
๑๔	แสดงการทิศทางจั่วบ้าน ของเรือนกรณีศึกษา.....	๙๗
๑๕	แสดงผังเรือนกรณีศึกษา เรื่องคติความเชื่อการวางตำแหน่ง ที่ศิวานอน เสาเอก และห้องผีบรรพบุรุษ.....	๙๘
๑๖	แสดงผังเรือนกรณีศึกษา จากอดีตจนถึงปัจจุบัน.....	๑๐๓

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	ผังพื้นเรือน ๒ ห้อง.....	๑๖
๒	ด้านหลังของเรือนนอนและพะ เรือนนอนมี ๒ ช่วงเสา.....	๑๖
๓	ด้านข้างของเรือนนอนและพะ ที่ลดระดับลงมาเสมอพื้นระเบียง มองผ่านใต้ถุนเรือน จะเห็นช่องแมว.....	๑๗
๔	เรือน ๓ ห้อง ด้านยาว.....	๑๗
๕	เรือนฝาปรีอของนางแก้ว กาศสินธุ์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา.....	๑๙
๖	เรือนแบบ ๒ ห้อง	๒๐
๗	เรือน ๓ ห้องแบบดั้งเดิม	๒๑
๘	เรือน ๓ ห้องแบบเพิ่มจั่ว.....	๒๒
๙	เรือน ๓ ห้องแบบจั่วแฝด.....	๒๓
๑๐	เรือน ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว.....	๒๔
๑๑	ประตูหน้าต่าง เรือนโคราชมีทั้งเปิดบานเดียวและสองบาน.....	๒๕
๑๒	เรือนพื้นถิ่นโคราชเรือนนอนทางซ้ายฝาปรีอกรุเซงดา ทางขวาเรือนรับแขก (เรือนหอ) ฝาไม้จริง.....	๒๘
๑๓	เรือนพื้นถิ่นโคราชแสดงฝาเรือนแบบต่าง.....	๒๘
๑๔	เรือนพื้นถิ่นโคราช แบบเรือน ๓ ห้อง ฝาฝาปรีอกรุเซงดา อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา.....	๒๙
๑๕	ประเพณี ๑๒ เดือน ของชาวมอญ.....	๔๒
๑๖	แสดงลักษณะภูมิประเทศ อำเภอบึงสามพัน และพื้นที่โดยรอบของพื้นที่วิจัย.....	๕๒
๑๗	แสดงลักษณะภูมิประเทศ ตำบลนกออก และพื้นที่โดยรอบของพื้นที่วิจัย	๕๕
๑๘	แสดงรายละเอียดของพื้นที่ ตำบลนกออก และพื้นที่โดยรอบของพื้นที่วิจัย.....	๕๖
๑๙	แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ผังหมู่บ้านพระเพลิง	๕๖
๒๐	แสดงการใช้พื้นที่ของหมู่บ้านพระเพลิง	๕๗
๒๑	แสดงพื้นที่โดยรอบชุมชนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง.....	๕๗
๒๒	แสดงเรือนที่อยู่อาศัย ของชุมชนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง.....	๕๘
๒๓	แสดงตัวอย่างเรือนไทโคราชและเรือนมอญรูปแบบสมัยใหม่ ของชุมชนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง.....	๕๘
๒๔	แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ได้ลงสำรวจ	๕๙
๒๕	แสดงการแบ่งกลุ่มของเรือนกรณีศึกษา	๖๐
๒๖	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นายช่วย โภภิสระน้อย.....	๖๑
๒๗	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางโสภี ศุภวัฒน์เมธี.....	๖๔
๒๘	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางจำนงค์ สังสระน้อย	๖๗
๒๙	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางแหวน แก้วสระน้อย	๗๐

ภาพที่		หน้า
๓๐	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางเพ็ชร ปิยะนาจ	๗๓
๓๑	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางอำ จรโครกกรวด.....	๗๖
๓๒	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นายเรวัต ภูมิ	๗๙
๓๓	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือนหลังใหม่ นางอำ จรโครกกรวด	๘๒
๓๔	แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน ผู้ใหญ่สมโภช สังสรรค์น้อย.....	๘๕
๓๕	แสดงการแบ่งกลุ่มของเรือนกรณีศึกษา	๘๘
๓๖	แสดงการทิศทางจั่วบ้าน ของเรือนกรณีศึกษา.....	๙๖
๓๗	แสดงลักษณะห้องนอนเจ้าของเรือน เรือนนายช่วย โกฎสรรค์น้อย.....	๙๙
๓๘	แสดงตำแหน่งที่นอนเจ้าของเรือนและหิ้งบรรพบุรุษเรือนนายช่วย โกฎสรรค์น้อย	๙๙
๓๙	แสดงร่องรอยหิ้งผีบรรพบุรุษติดกับเสาเอกของเรือนนางจำนงค์ สังสรรค์น้อย.....	๑๐๐
๔๐	แสดงตำแหน่งหิ้งผีบรรพบุรุษ เรือนนางแหวน แก้วสรรค์น้อย.....	๑๐๐
๔๑	แสดงห้องผีบรรพบุรุษและห้องพระในเรือนสมัยใหม่ของผู้ใหญ่สมโภช สังสรรค์น้อย	๑๐๑
๔๒	แสดงการแยกโครงสร้างการขยายเรือน เรือนนายช่วย โกฎสรรค์น้อย.....	๑๐๒
๔๓	แสดงการขยายเรือนของพื้นที่โถงระเบียง เรือนนายช่วย โกฎสรรค์น้อย.....	๑๐๒
๔๔	แสดงตำแหน่งของยุงข้าวกับเรือนกรณีศึกษา	๑๐๔
๔๕	แสดงลักษณะของยุงข้าวของเรือนกรณีศึกษา.....	๑๐๔

มหาวิทยาลัยศิลปากร สแกนลิขสิทธิ์

สารบัญลายเส้น

ลายเส้นที่		หน้า
๑	ผังบริเวณ (เรือนนายช่วย โภทิสระน้อย)	๖๒
๒	ผังเรือน (เรือนนายช่วย โภทิสระน้อย).....	๖๒
๓	รูปตัดเรือน (เรือนนายช่วย โภทิสระน้อย)	๖๓
๔	รูปแบบหลังคา (เรือนนายช่วย โภทิสระน้อย).....	๖๓
๕	ผังบริเวณ (เรือนนางโสภี ศุภวัฒน์เมธี).....	๖๕
๖	ผังเรือน (เรือนนางโสภี ศุภวัฒน์เมธี)	๖๕
๗	รูปตัดเรือน (เรือนนางโสภี ศุภวัฒน์เมธี).....	๖๖
๘	รูปแบบหลังคา (เรือนนางโสภี ศุภวัฒน์เมธี)	๖๖
๙	ผังบริเวณ (นางจ่านงค์ สึงสระน้อย).....	๖๘
๑๐	ผังเรือน (นางจ่านงค์ สึงสระน้อย).....	๖๘
๑๑	รูปตัดเรือน (นางจ่านงค์ สึงสระน้อย)	๖๙
๑๒	รูปแบบหลังคา (นางจ่านงค์ สึงสระน้อย).....	๖๙
๑๓	ผังบริเวณ (เรือนนางแหวน แก้วสระน้อย)	๗๑
๑๔	ผังเรือน (เรือนนางแหวน แก้วสระน้อย)	๗๑
๑๕	รูปตัดเรือน (เรือนนางแหวน แก้วสระน้อย).....	๗๒
๑๖	รูปแบบหลังคา (เรือนนางแหวน แก้วสระน้อย).....	๗๒
๑๗	ผังบริเวณ (เรือนนางเพียร ปิยะนาจ)	๗๔
๑๘	ผังเรือน (เรือนนางเพียร ปิยะนาจ)	๗๔
๑๙	รูปตัดเรือน (เรือนนางเพียร ปิยะนาจ).....	๗๕
๒๐	รูปแบบหลังคา (เรือนนางเพียร ปิยะนาจ)	๗๕
๒๑	ผังบริเวณ (เรือนนางอำ จรโครกกรวด).....	๗๗
๒๒	ผังเรือน (เรือนนางอำ จรโครกกรวด).....	๗๗
๒๓	รูปตัดเรือน (เรือนนางอำ จรโครกกรวด)	๗๘
๒๔	รูปแบบหลังคา (เรือนนางอำ จรโครกกรวด).....	๗๘
๒๕	ผังบริเวณ (เรือนนายเรวัธ ภูมิ).....	๘๐
๒๖	ผังเรือน (เรือนนายเรวัธ ภูมิ)	๘๐
๒๗	รูปตัดเรือน (เรือนนายเรวัธ ภูมิ).....	๘๑
๒๘	รูปแบบหลังคา (เรือนนายเรวัธ ภูมิ)	๘๑
๒๙	ผังบริเวณ (เรือนหลังใหม่นางอำ จรโครกกรวด)	๘๓
๓๐	ผังเรือน (เรือนหลังใหม่นางอำ จรโครกกรวด)	๘๓
๓๑	รูปตัดเรือน (เรือนหลังใหม่นางอำ จรโครกกรวด).....	๘๔
๓๒	รูปแบบหลังคา (เรือนหลังใหม่นางอำ จรโครกกรวด)	๘๔
๓๓	ผังบริเวณ (เรือนผู้ใหญ่มโกลซ สึงสระน้อย).....	๘๖

ลายเส้นที่		หน้า
๓๔	ผังเรือน (เรือนผู้ใหญ่สมโภช สักระน้อย).....	๘๖
๓๕	รูปตัดเรือน (เรือนผู้ใหญ่สมโภช สักระน้อย).....	๘๗
๓๖	รูปแบบหลังคา (เรือนผู้ใหญ่สมโภช สักระน้อย).....	๘๗
๓๗	แสดงการเทียบผังบริเวณเรือนกรณีศึกษา	๘๐
๓๘	แสดงการเทียบผังเรือนกรณีศึกษา.....	๘๑
๓๙	แสดงการเทียบรูปตัดเรือนกรณีศึกษา	๘๒

มหาวิทยาลัยศิลปากร สแกนลิขสิทธิ์

สารบัญแนที่

แนที่ที่		หน้า
๑	แนที่ตำบลนออก อำเภอปกธชัย จังหัดนคระราชสีมา.....	๔
๒	แนที่บ้านพระเพลิง ตำบลนออก อำเภอปกธชัย จังหัดนคระราชสีมา.....	๔
๓	แสดงการแบ่งการปกครองของจังหัดนคระราชสีมา.....	๙
๔	แสดงตำแหน่งของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหัดนคระราชสีมา	๑๒
๕	แสดงแหล่งที่ตั้งของชุมชนมอญที่สำคัญในประเทศไทย	๓๓
๖	แสดงตำแหน่งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในจังหัดนคระราชสีมา.....	๓๖
๗	แสดงตำแหน่งและเขตการปกครองของ อำเภอปกธชัย	๕๑
๘	แสดงเขตการปกครองของพื้นที่วิจัย	๕๔

มหาวิททยาลัยคิลปากร สงวนลิสสิทธิ

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดนครราชสีมา หรือนามที่รู้จักกันดีว่า “โคราช” เป็นเมืองเก่าแก่ที่รุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีตั้งแต่สมัยทวารวดี และในยุครุ่งเรืองสมัยขอมพระนคร จวบจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย ครั้นที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดให้สร้างเมือง ณ ที่ตั้งปัจจุบันพร้อมได้ส่งขุนนาง ทหาร และครอบครัวจากกรุงศรีอยุธยาเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นข้าราชการประจำเมืองนครราชสีมา ขณะเดียวกันวัฒนธรรมไทยลาว จากพื้นที่ราบสูงที่หลังไหลมาที่โคราช โดยการกวาดต้อนผู้คนจากสงครามกับเมืองเวียงจันทน์ ทำให้ชาวลาวจำนวนมากมาอยู่ภายใต้การปกครองของโคราช และคนกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มคือชาวมอญ ที่มาเป็นทหารช่วยศึกสงครามจากอยุธยามารับกับเขมรและลาวเวียงจันทน์ รวมทั้งชาวเขมรที่เข้ามาติดต่อกำชาย

ด้วยเหตุนี้ทำให้เมืองโคราชจึงมีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นกลุ่ม ไทย ลาว มอญ เขมร จนในที่สุดเกิดผสมผสานกลมกลืนเลือกรับปรับเปลี่ยน กระทั่งเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นขึ้น เกิดเป็น “ชาวไทโคราช” ที่มีวัฒนธรรมเฉพาะตัวทั้งภาษาพูด ประเพณีพิธีกรรม อาหารการกิน การแต่งกาย การละเล่น เพลงดนตรี รวมถึงงานสถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัยที่เรียกว่า “เรือนโคราช” เป็นส่วนผสมที่มีสูตรเฉพาะระหว่างเรือนไทยภาคกลางกับเรือนอีสาน

สำหรับเรือนโคราช มีผู้ศึกษามาแล้วตั้งแต่ปี ๒๕๓๐ คือ วิโรฒ ศรีสุโร โดยให้ชื่อเสนอว่า เรือนโคราช หรือเรือนพื้นถิ่นโคราช นับว่าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีลักษณะที่ผิดแผกไปจากบ้านเรือนชาวไทยอีสาน โดยการผสมผสานทางวัฒนธรรม และรับอิทธิพลมาจากเรือนพักอาศัยของเรือนไทยภาคกลาง ในช่วงสมัยอยุธยาเป็นต้นมา^๑ ดังนั้นบ้านพักอาศัยของชาวบ้านจึงได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยภาคกลางตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ กาลเวลายาวนานเข้าฝีมือช่างได้เปลี่ยนแปลงไปตามความคิดความอ่านของช่างท้องถิ่นจนเกิดการคลี่คลายในรูปแบบและรายละเอียดบางส่วน จนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นขึ้น ซึ่งเราเรียกว่าเป็น “เรือนไท-โคราช”

ทั้งนี้จากการศึกษาของ กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ ให้ข้อเสนอว่า เรือนโคราช^๒ มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง ใต้ถุนโล่ง ผนังมี ๒ ลักษณะคือ เรือน ๒ ห้อง และเรือน ๓ ห้อง ส่วนใหญ่เป็นเรือน ๓ ห้อง แบ่งออกเป็น ๔ ลักษณะ คือ แบบดั้งเดิม แบบเพิ่มจั่ว แบบสามจั่ว ผนังเรือนเป็นแผงฝาสำเร็จรูปวางบนพริ้ง เริ่มจากฝาปรีอกรุงเซาะดำ ต่อมาจึงปรับเปลี่ยนเป็นฝาไม้กระดาน แบบตีทางนอนและตีไม้ทับเกล็ดด้านนอก คล้ายฝาปรีอ แบบฝาไม้กระดานทางตั้งคล้ายฝายบัวของเรือนไทยภาคกลาง หน้าต่างผาหนึ่งแผงจะมีหน้าต่างหนึ่งช่องเปิดบานเดียวและคู่ ประตูจะอยู่ที่แผงกลางหนึ่งช่องเปิดบานคู่ หน้าต่างและประตูเปิดเข้าในเรือน

ผลจากรทบทวนสารสนเทศเกี่ยวกับ “เรือนโคราช” ซึ่งมีงานชิ้นสำคัญคือของ กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ ที่ได้ศึกษาสำรวจและบันทึกเป็นเอกสารไว้ระหว่างช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๖ โดยศึกษารูปแบบของเรือนจำนวน ๓๑ หลัง ๘ อำเภอ ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ไว้ในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น:

^๑ วิโรฒ ศรีสุโร ,เรือนพักอาศัยชาวไท-โคราช (๒๕๓๐),๑๔๑

^๒ กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ ,สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา (๒๕๔๕)

กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่าบริเวณที่มีเรือนโคราชที่ได้รับการสำรวจมากที่สุด อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจว่า กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ ได้เรียกชื่อเรือนกรณีศึกษาว่า “เรือนไทโคราช” ทว่าผู้อยู่อาศัยนั้นกลับเป็นกลุ่มมอญ ในประเด็นดังกล่าวเห็นว่า กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ นั้นใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนเป็นตัวกำหนดกรณีศึกษา หากได้ใช้ชื่อชาติพันธุ์เป็นตัวกำหนดกรณีศึกษาไม่

เพราะฉะนั้นในการศึกษานี้จึงเลือกศึกษาชุมชน บ้านพระเพลิง “ซึ่งชุมชนเก่าแก่ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มชาติพันธุ์มอญ จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ และคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในหมู่บ้านสันนิษฐานว่าชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านพระเพลิง ๒ ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกอพยพมาในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.๒๓๑๙) ซึ่งพระเจ้ากรุงธนบุรีพระราชทานคร่อมอญให้เป็นรางวัล ตอบแทนความดีความชอบแก่เจ้าเมืองนครราชสีมาในการทำศึกกับพม่า โดยมีพระศรีราชรามัญหัวหน้ากองส่วยทองเป็นผู้นำคร่อมอญมาตั้งรกรากสองกลุ่ม กลุ่มแรกอยู่ที่บ้านพระเพลิง อำเภอปักธงชัย กลุ่มที่สองอยู่ที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย ส่วนพระศรีราชรามัญและเครือญาติได้มาตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองนครราชสีมา ที่เรียกกันว่า “บ้านมอญ” จนถึงทุกวันนี้ การอพยพครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ (พ.ศ.๒๓๖๙) ภายหลังเสร็จสิ้นศึกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ กองทหารมอญที่มาช่วยรบเดินทางกลับกรุงเทพฯ ผ่านเมืองปักธงชัยแล้วพบว่า เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับมีคร่อมอญอาศัยอยู่เดิม ทำให้ทหารมอญตกลงใจมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านพระเพลิง

จากการศึกษาสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองโคราช พบความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการศึกษาข้อมูลของเรือนโคราชที่ตั้งอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์มอญ บ้านพระเพลิง จึงทำให้เกิดคำถามถึงการทับซ้อนของวัฒนธรรมและคติความเชื่อด้านการอยู่อาศัยของชาวมอญ ที่จะต้องมีผลต่อการเกิดรูปลักษณะทางกายภาพของเรือนโคราช ที่บ้านพระเพลิง การใช้พื้นที่ภายในและภายนอกเรือน รวมถึงการแปรเปลี่ยนสภาพของเรือนจากการต่อเติมเพิ่มขยายเรือนโคราชของชาวมอญ บ้านพระเพลิง

โดยผลของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยหวังว่าจะเป็นตัวอย่าง ซึ่งสามารถบ่งชี้ถึงข้อแตกต่างและเหตุปัจจัยของการเกิดรูปลักษณะของเรือนโคราชในแต่ละพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในจังหวัดนครราชสีมาได้ รวมถึงปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนพื้นถิ่นโคราชตามวิถีชีวิตและคติความเชื่อด้านการอยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในจังหวัดนครราชสีมาได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา การเผยแพร่ข้อมูล เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของเรือนพื้นถิ่นโคราช และที่สำคัญการงานวิจัยนี้จะช่วยให้คนในชุมชนมอญบ้านพระเพลิง เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของเรือนเก่าแก่ดั้งเดิม ที่ยังหลงเหลืออยู่ในชุมชน และช่วยกันหวงแหนอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นพักอาศัยของตนไว้ต่อไป

๒. คำสำคัญ (Keyword) ของแผนงานการศึกษา

๒.๑ เรือนพื้นถิ่นโคราช (Korat Vernacular House) หมายถึง “เรือนไทโคราช” เรือนที่มีส่วนผสมที่เป็นสูตรเฉพาะระหว่างเรือนไทยภาคกลางกับเรือนอีสาน ดังที่วิโรฒ ศรีสุโร กล่าวไว้ใน เรือนพักอาศัยชาวไท-โคราช (๒๕๓๐), ๑๔๑ และกาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ ให้ความหมายไว้ในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น: กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา

๒.๒ กลุ่มคนไทย-มอญ (Thai-Mon Ethnic Group) หมายถึง คนกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย

^๓ พัชรินทร์ เวียงชัย ,แนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชนไท-โคราช กรณีศึกษา : หมู่บ้านพระเพลิง (๒๕๔๖)

๒.๓ บ้านพระเพลิง (Ban Phraphloeng) หมายถึง หมู่บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

๒.๔ กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) หมายถึง กลุ่มชนที่มีลักษณะรูปร่างเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษาพูดเดียวกัน

๓. คำถามของการศึกษา

๓.๑ เรือนไทโคราช เมื่อถูกใช้โดยกลุ่มชาติพันธุ์มอญจะมีลักษณะอย่างไร

๓.๒ วัฒนธรรมและคติความเชื่อด้านการอยู่อาศัยของชาวมอญ จะส่งผลต่อรูปแบบเรือนไทโคราชและเรือนพักอาศัยในชุมชนมอญบ้านพระเพลิงหรือไม่

๔. ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๔.๑ เพื่อศึกษาเรือนพื้นถิ่นโคราชที่ถูกใช้เป็นเรือนที่อยู่อาศัยของคนมอญ

๔.๒ เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมและคติความเชื่อของชาวไทย-มอญ ส่งผลเกี่ยวเนื่องต่อการแปรเปลี่ยนของรูปแบบเรือนพื้นถิ่นโคราช

๔.๓ เพื่อสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการจำแนกแยกแยะลักษณะเฉพาะของเรือนพื้นถิ่นโคราช ในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในจังหวัดนครราชสีมาได้

๕. ขอบเขตของการศึกษา

๕.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา
การทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ เรือนมอญภายใต้รูปลักษณะเรือนไทโคราช กรณีศึกษา บ้าน

พระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยเน้นการศึกษารูปแบบเรือนพื้นถิ่นโคราชที่ตั้งอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์มอญ บ้านพระเพลิง โดยศึกษาวัฒนธรรม และคติความเชื่อด้านการอยู่อาศัยของกลุ่มคนไทย-มอญ ที่มีอยู่ในเรือนพื้นถิ่นโคราช

๕.๑.๑ ศึกษาประวัติศาสตร์ และที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครราชสีมา

๕.๑.๒ ศึกษาแบบเรือนพื้นถิ่นโคราช

๕.๑.๓ ศึกษาวัฒนธรรมและคติความเชื่อเกี่ยวกับการอยู่อาศัย ของกลุ่มคนไทย-มอญ

๕.๑.๔ ศึกษาประวัติศาสตร์ที่มาของกลุ่มคนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง

๕.๒ ขอบเขตด้านที่ตั้ง

๕.๒.๑ พื้นที่ในกรณีศึกษาตั้งอยู่ที่ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นขอบเขตของพื้นที่ศึกษาของที่ตั้งถิ่นฐานหลักของกลุ่มคนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง

๖. ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

๖.๑ ทบทวนวรรณกรรม อันเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (พื้นฐาน) ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัด นครราชสีมา ศึกษาเรือนพื้นถิ่นโคราช กับกลุ่มชาติพันธุ์มอญ และมอญบ้านพระเพลิง ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และสถาปัตยกรรมของเรือนอยู่อาศัย

๖.๒ สสำรวจภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยการสำรวจลักษณะทางกายภาพของ พื้นที่ศึกษาโดยรวม ประกอบไปด้วย ข้อมูลโดยรวมของเรือนพื้นถิ่นเพื่อนำมาระบุตำแหน่ง ข้อมูลด้าน ประวัติศาสตร์ ประเพณีและความเชื่อ พัฒนาการด้านต่างๆภายในชุมชน เช่น ด้านสาธารณสุขโภชนาการ เป็นต้น ที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุสงฆ์ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการตั้งประเด็นคำถามจากการสำรวจภาคสนามเก็บข้อมูลเบื้องต้น พร้อมทั้งกำหนดกรอบแนวความคิด วัตถุประสงค์ในการวิจัย ขอบเขตในการวิจัย และวางแผนงานในการศึกษา จากนั้นจัดทำแผนที่ ที่ได้จากการสำรวจภาคสนามเก็บข้อมูลเบื้องต้นโดยนำมาตรวจสอบกับข้อมูลเบื้องต้นของทางราชการหรือจากที่อื่น

๖.๓ สสำรวจภาคสนาม การลงเก็บข้อมูลในเชิงลึก ซึ่งต่อยอดจากการลงพื้นที่และเก็บรวบรวม ข้อมูลในเบื้องต้น การเก็บข้อมูลในเชิงลึก จะประกอบไปด้วย เก็บข้อมูลของผู้อยู่อาศัยอย่างละเอียดโดยใช้ แบบฟอร์ม ทำรังวัดเรือน และถ่ายภาพ ทั้งนี้หลังจากการเก็บข้อมูลดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว แต่ก็จำเป็นต้องลง พื้นที่อย่างต่อเนื่องตามช่วงเวลาที่สำคัญเพื่อเก็บข้อมูลด้านประเพณีและความเชื่อ หรือส่วนอื่นๆ พร้อมทั้ง จัดทำข้อมูล และภาพประกอบที่แสดงรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมผังบริเวณการใช้สอยพื้นที่หรืออื่นๆ เพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์

๖.๔ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ รังวัดและรูปถ่าย มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ สรุปผลการศึกษเบื้องต้น เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการเขียนรายงานการวิจัยและสรุปผล

๖.๕ เขียนรายงานการวิจัยและสรุปผล จากวัตถุประสงค์และประเด็นคำถาม

๗. แหล่งข้อมูล

๗.๑ แหล่งข้อมูลสำหรับขั้นตอนการทบทวนเอกสารและข้อมูลอ้างอิง

๗.๑.๑ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร

๗.๑.๒ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

๗.๑.๓ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๗.๑.๔ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

๗.๑.๕ หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.9 จังหวัดนครราชสีมา

๗.๒ แหล่งข้อมูลในการปฏิบัติการภาคสนาม

๗.๒.๑ ข้อมูลจากชาวบ้านในท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน

๗.๒.๒ ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่อง สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นโคราช ในพื้นที่ภาคอีสาน เช่น คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชชมงคลอีสาน เป็นต้น

๗.๒.๓ ข้อมูลจากหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ สำนักงานเทศบาลตำบล บ้านนอกอก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ บ้านพระเพลิง

๘. อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า

อุปกรณ์ในการปฏิบัติการภาคสนาม

๘.๑ ภาพถ่ายทางอากาศ

๘.๒ แผนที่ชุมชน

๘.๓ เครื่องมือในการรังวัด

๘.๔ อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลจากการรังวัด ได้แก่ ดินสอ ตลับเมตร กระจดาช

๘.๕ กล้องถ่ายรูป

๙. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๙.๑ สามารถบ่งชี้ให้ถึงเหตุปัจจัยของการแปรเปลี่ยนสภาพของเรือนพื้นถิ่นโคราช ที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและคติความเชื่อด้านการอยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ในจังหวัดนครราชสีมา

๙.๒ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา เผยแพร่ข้อมูลเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช

๙.๓ เพื่อให้ชุมชนบ้านพระเพลิงได้สืบสานให้ลูกหลานเกิดภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า และช่วยกันหวงแหน อนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ ๒ ข้อมูลและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการศึกษา

๑. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาเมืองโคราช

จังหวัดนครราชสีมา หรือนามที่รู้จักกันว่า “โคราช” มีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสืบเนื่องมาไม่ขาดสาย เข้าสู่วัฒนธรรมทวารวดีที่ตั้งที่ประจักษ์หลักฐาน เช่น เมืองเสมา และร่องรอยของวัฒนธรรมทวารวดีในแหล่งต่างๆ ต่อมาเมื่อเข้าสู่สมัยพระนครพื้นที่โคราชก็ยังคงเป็นเมืองที่มีบทบาทอย่างสูง ดังที่ปรากฏหลักฐานโบราณสถานในวัฒนธรรมขอม เช่น ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น^๑ เป็นเมืองเก่าแก่เคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่ในสมัยขอม ในสมัยอยุธยาเป็นเมืองชั้น “เจ้าพระยามหานคร” และในปัจจุบันก็ยังคงมีความสำคัญ กล่าวคือ เป็นประตูสู่ภาคอีสาน และเป็นชุมทางคมนาคมสู่จังหวัดต่าง ๆ ทั้ง ๑๖ จังหวัดในภาคอีสานอีกด้วย

เดิมทีเที่ยวตัวเมืองตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในท้องที่อำเภอสูงเนิน ห่างจากตัวเมืองปัจจุบันประมาณ ๓๑ กิโลเมตร มีเมืองอยู่ ๒ เมือง คือเมือง “โคราช” หรือ “โคราชปุระ” กับเมือง “เสมา” ทั้ง ๒ เมืองโบราณดังกล่าวเคยเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยขอม ปัจจุบันเป็นเมืองร้างตั้งอยู่ริมฝั่งลำตะคอง

เมืองเสมา ตั้งอยู่ฝั่งใต้ลำตะคอง มีเนินดินกำแพงเมืองและคูเมืองทั้ง ๔ ด้านตัวกำแพงสร้างด้วยแลง ยังมีเหลือซากอยู่บ้าง ภายในเมืองมีสระและบึงใหญ่น้อยอาศัยใช้น้ำได้ตลอดปี มีโบราณวัตถุสมัยทวารวดีขนาดใหญ่แสดงอายุของเมืองนี้ ๒ อย่าง คือ พระพุทธรูปทำด้วยศิลา เล่ากันว่าแต่แรกตั้งขึ้นอยู่โดดเดี่ยวแล้วถูกน้ำกัดกร่อนล้มลงแตกหักยับเยิน ต่อมาเมื่อเกิดน้ำท่วมขังขึ้น น้ำขังอยู่เป็นองค์พระนางนพวัจ จึงเรียกกันว่า เป็นพระพุทธรูปนางนพวัจ อีกอย่างหนึ่งเป็นธรรมจักรศิลาขนาดจตุรัสยาว ๑.๕๐ เมตรเวลานี้ประดิษฐานอยู่ที่วัดคลองขวาง ตำบลเสมา ห่างจากถนนมิตรภาพประมาณ ๙-๑๐ กิโลเมตร

เมืองโคราชปุระ ตั้งอยู่ทางฝั่งเหนือลำตะคอง ห่างจากเมืองเสมา ไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๖ กิโลเมตร หรือห่างจากที่ว่าการอำเภอสูงเนินไปราว ๒-๓ กิโลเมตร ในบริเวณเมืองมีปราสาทหินย่อม ๆ ๒-๓ แห่ง แห่งหนึ่งเคยตรวจพบศิวิลลิ่งศิลา ขนาดยาว ๐.๙๒ / ๐.๒๘ เมตร กับศิลาทับหลังประตูล้ำใหญ่กลายเป็นรูปพระอิศวรประทับยืนบนหลังโคอุศุภราช จึงน่าจะเชื่อว่าปราสาทหินหลังนี้อาจสร้างเป็นเทวสถานฝ่ายนิยายไศวะ เมืองนี้ในสมัยหนึ่งคงเป็นเมืองสำคัญ ตั้งรักษาเส้นทางที่ลงมาแยงแผ่นดินต่ำทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี เพราะอยู่ในที่ร่วมของเส้นทางเดินทางช่องดงพระยาไฟกับดงพระยากลาง

สมัยกรุงศรีอยุธยา ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑) โปรดให้สร้างเมืองสำคัญที่อยู่ชายแดนให้มีป้อมปราการ สำหรับป้องกันรักษาราชอาณาจักรหลายเมือง เช่นนครศรีธรรมราช พิษณุโลก เพชรบูรณ์ เป็นต้น โดยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดฯ ให้พระยายมราช (สังข์) ขึ้นมาครองเมืองนครราชสีมาและโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองจากที่ตั้งเดิมคือเมืองที่ตำบลโคราช อำเภอสูงเนิน มาสร้างเป็นเมืองขึ้นใหม่ในที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองนครราชสีมาในปัจจุบัน มาสร้างเป็นเมืองมีป้อมปราการและคูล้อมรอบขึ้นใหม่ ในที่ซึ่งอยู่ในปัจจุบันนี้ แล้วเอานามเมืองเดิมทั้งสอง คือ เมืองเสมา กับ เมืองโคราชปุระ มาผูกเป็นนามเมืองใหม่ เรียกว่า เมืองนครราชสีมา แต่คนทั้งหลายคงยังเรียกชื่อเมือง

^๑ ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดนครราชสีมา (นครราชสีมา : หจก.นิวสมบูรณการพิมพ์ , ๒๕๒๖)

เดิมติดปากอยู่ จึงมักเรียกกันทั่วไปว่า เมืองโคราช เมืองนี้กำแพงก่อด้วยอิฐมีใบเสมาเรียงรายตลอดมีป้อมตามกำแพงเมือง ๑๕ ป้อม ประตู ๔ ประตู สร้างด้วยศิลาแลงมีชื่อดังต่อไปนี้

ทางทิศเหนือ	ชื่อประตูพลแสน นัยหนึ่งเรียกประตูน้ำ
ทางทิศใต้	ชื่อประตูไชยณรงค์ นัยหนึ่งเรียกประตูผี
ทางทิศตะวันออก	ชื่อประตูพลล้าน นัยหนึ่งเรียกประตูตะวันออก
ทางทิศตะวันตก	ชื่อประตูชุมพล

ประตูเมืองทั้ง ๔ แห่งนี้มีหอรักษาการอยู่ข้างบนทำเป็นรูปเรือ (คฤหา) หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา มีซุ้มฟ้าโบระกาเหมือนกันทุกแห่ง แต่ปัจจุบันคงเหลือรักษาไว้เป็นแบบอย่างแห่งเดียวเท่านั้น คือประตูชุมพล ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นบัญชีสงวนรักษาไว้เป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ นอกนั้นทั้งประตูและกำแพงเมืองได้ถูกรื้อสูญหมดแล้ว

^๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ใหยกฐานะเป็นเมืองชั้นเอก ผู้สำเร็จราชการเมืองมัยศเป็นเจ้าพระยา เจ้าพระยานครราชสีมาคนแรกชื่อ ปิ่น ณ ราชสีมา และในรัชกาลนี้เมืองนครราชสีมาได้นำช้างเผือก ๒ เชือก ขึ้นน้อมเกล้าถวาย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๖๙ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เจ้าอนุวงศ์ ผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ก่อการกบฏ ยกกองทัพมาตีเมืองนครราชสีมา และกวาดต้อนพลเมืองไปเป็นเชลย คุณหญิงโม (ภรรยาปลัดเมืองนครราชสีมา {พระสุริยเดชะวิเศษ ฤทธิพิศทศวิชัย} ผู้รักษาเมือง แสร้งทำกลัวเกรงและประจบเอาใจทหารลาว เมื่อถูกกวาดต้อนมาถึงทุ่งสัมฤทธิ์ในเขตอำเภอพิมายก็หยุดพักกลางทางพอได้โอกาสคุณหญิงโมก็จัดกองทัพโจมตีกองทัพเวียงจันทน์แตกพ่ายไป วีรกรรมที่คุณหญิงโมได้ประกอบขึ้นนี้ รัชกาลที่ ๓ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนา คุณหญิงโม ดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น “ท้าวสุรนารี” ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมหัวเมืองในเขตที่ราบสูงให้นครราชสีมาเป็นที่ว่าการมณฑลลาวกลาง ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ (ร.ศ. ๑๑๐)

ขนาดที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บนที่ราบสูงโคราช ละติจูด ๑๕ องศาเหนือ ลองจิจูด ๑๐๒ องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๑๘๗ เมตร ตัวจังหวัดอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ ๒๕๕ กิโลเมตร และโดยทางรถไฟ ๒๖๔ กิโลเมตร มีพื้นที่ ๒๐,๔๙๓.๙๖๔ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๑๒,๘๐๘,๗๒๘ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑๒ ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดนครนายก และจังหวัดสระแก้ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี

^๒ สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา, ข้อมูลจังหวัดนครราชสีมา (๒๕๕๘)

๒. กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ปัจจุบันจังหวัดนครราชสีมา^๔มีประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมากเป็นอันดับสองของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติหรือหลายชาติพันธุ์ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครราชสีมาที่มีจำนวนมากมีอยู่สองกลุ่มใหญ่คือ ไทย (หรือเรียกอีกอย่างว่า ไทยโคราช) และอีกกลุ่มคือ ลาว (หรือไทยอีสาน) และมีชนกลุ่มน้อยอีกได้แก่ มอญ กูย (หรือส่วย) ชาวบน ไทยวน ญวน จีน และแขก โดยกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครราชสีมา แบ่งได้ดังต่อไปนี้^๕

กลุ่มไทโคราช เป็นชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ของจังหวัดนครราชสีมากระจายอยู่ทั่วไปทั้ง ๓๒ อำเภอ แต่หนาแน่นที่สุดที่อำเภอเมือง โนนไทย โนนสูง พิมาย จักราช ชุมพวง โนนแดง คง ขามสะแกแสง ขามทะเลสอ ด่านขุนทด สูงเนิน โชคชัย ครบุรี เสงสาง หนองบุญมาก บ้านเหลื่อม เฉลิมพระเกียรติ พระทองคำ สีดา บัวใหญ่ เทพารักษ์

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าชุมชนโบราณซึ่งเป็นร่องรอยของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ยุคหินใหม่ต่อเนื่องมาถึงยุคโลหะ กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมา ครั้นถึงสมัยประวัติศาสตร์ ก็มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเสมาและสมัยขอมพระนคร ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองพิมาย ครั้นถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดให้สร้างเมือง ณ ที่ตั้งปัจจุบัน พระราชทานนามว่าเมืองนครราชสีมา พร้อมทั้งส่งขุนนางคือ พระยายมราช(สังข์) มาปกครองเป็นพระยามหานครต่างพระเนตรพระกรรณ พร้อมทั้งอพยพขุนนางทหาร และครอบครัวจากกรุงศรีอยุธยา มาเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นข้าราชการประจำเมืองนครราชสีมาและดูแลบริวาร ชาวอยุธยาอพยพมาอยู่นครราชสีมาอีกะลอกหนึ่งคือคราวเสียกรุงครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๓๑๐) แม้ในสมัยรัตนโกสินทร์ ขุนนางที่มาปกครองเมืองนครราชสีมา และเมืองบริวารก็ถูกส่งมาจากกรุงเทพฯทำให้เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์กับกลุ่มชาวพื้นถิ่นที่อยู่เดิมเป็นชาว ไทโคราช ซึ่งมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อาหารการกิน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ ดนตรี เพลง นามสกุลคนโคราช และที่สำคัญคือ ภาษาโคราช

กลุ่มไทยอีสาน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งรองจากไทโคราช ซึ่งส่วนใหญ่อพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งหลักแหล่งอยู่ทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมา ที่หนาแน่นมากคือ อำเภอแก้งสนามนาง บัวลาย เมืองยาง ลำทะเมนชัย และบางส่วนของอำเภอบัวใหญ่ ประทาย ชุมพวง ปักธงชัย สีคิ้ว สูงเนิน ห้วยแถลง บ้านเหลื่อม ไทยอีสานรักษาวิถีชีวิตความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และภาษาอีสาน อันเป็นอัตลักษณ์ของคนอีสาน

กลุ่มไทยมอญ กลุ่มชาติพันธุ์มอญ สันนิษฐานว่าอพยพเข้ามาครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ที่พระราชทานครัวมอญเป็นรางวัลแก่พระยานครราชสีมา เมื่อคราวศึกอะแซหวุ่นกี้ โดยให้ พระศรีราชรามัญเป็นหัวหน้า ควบคุมครัวมอญเดินทางมานครราชสีมาโดยใช้เส้นทางปราจีนบุรี ครัวมอญส่วนหนึ่งตั้งบ้านเรือนที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย ส่วนพระศรีราชรามัญและเครือญาติมาตั้งถิ่นฐานในเมืองนครราชสีมา บริเวณหลักเมือง เรียกตรอกมอญ (บ้านมอญ) การอพยพครั้งที่ ๒ สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯให้พระยามหาโยธา (ทอเรียะ) คุมกองมอญมาสมทบกับกองทัพ ของกรมพระราชวังบวรศักดิพลเสพย์ที่เมืองนครราชสีมา ในปีพ.ศ. ๒๓๓๖ เพื่อปราบขบถเจ้าอนุวงศ์ แห่งเวียงจันทน์ เมื่อเสร็จ

^๔ วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา, ข้อมูลจังหวัดนครราชสีมา (๒๕๕๓)

^๕ นฤมล ปิยวิทย์, กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครราชสีมา (๒๕๕๐)

ศึกแล้วเดินทางกลับทาง ปักธงชัย ด้านสะแกกราช เห็นท่าเลดีมีความอุดมสมบูรณ์ จึงปักหลักตั้งบ้านเรือน สมทบกับชาวมอญที่อยู่เดิม ปัจจุบันชาวมอญที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย บ้านพระเพลิง บ้านนกออก บ้านท่าโพธิ์ อำเภอปักธงชัย ยังรักษาประเพณีแบบมอญบางส่วนไว้ เช่น การไหว้ผีมอญ การเล่นสะบ้า ประเพณีทางพุทธศาสนา และภาษา

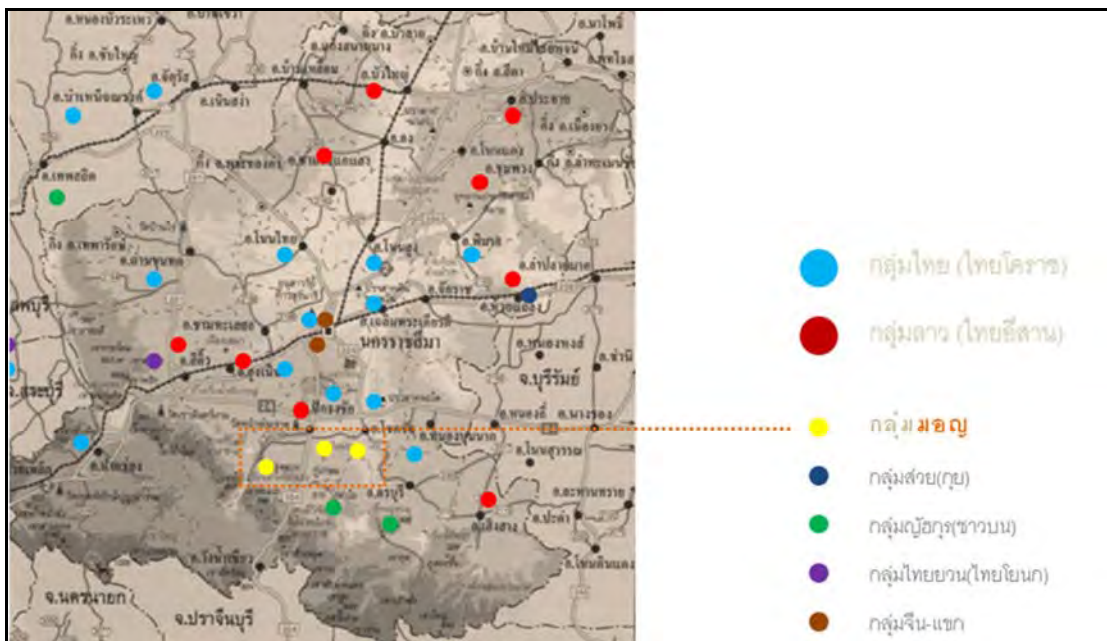
กลุ่มชาวยวน หรือญวน บางครั้งเรียกว่า ลาวพุงดำ หรือ ยวนพุงดำ หมายถึง ชาวโยนก จาก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งถูกกวาดต้อนลงมาครั้งแรก เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๗ คนกลุ่มนี้ ได้ปักหลักตั้งบ้านเรือนที่อำเภอ เสาไห้ จังหวัดสระบุรี ต่อมาเจ้าเมืองสระบุรีได้จัดแบ่งไทยวนมาตั้งกองเลียงโคที่นครจันทิก (ปัจจุบัน คือ ตำบลสีคิ้ว) และปักหลักตั้งถิ่นฐานอยู่ต่อมา ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวปราบศึกเจ้าอนุวงศ์เมื่อสิ้นครเวียงจันทน์ได้กวาดต้อนเขลามาจำนวนมาก ซึ่งมีชาวเชียงแสน ซึ่งถูกแบ่งไปอยู่เวียงจันทน์ สมัยรัชกาลที่ ๑ ร่วมมาด้วย เมื่อเดินทางมาพบชาวยวนด้วยกันที่นครจันทิกจึงปักหลักตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยชาวยวนที่สีคิ้ว บ้านโนนแต่ บ้านไก่อเขา ชาวไทยวนมีวิถีวัฒนธรรมแบบล้านนา คือภาษาคำเมือง หัตถกรรมผ้าทอ ประเพณีสงกรานต์ มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน

กลุ่มชาวกูย (กวย, ส่วย) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ เพื่อตั้งหลักแหล่งทำมาหากินบริเวณรอยต่อระหว่างจังหวัดนครราชสีมากับจังหวัดบุรีรัมย์ คือ อำเภอห้วยแถลง ในหลายหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแสนสุข บ้านห้วยแคน บ้านพลวงทอง ตำบลห้วยแถลง บ้านโคกแค ตำบลกงรถ ชาวกูยเหล่านี้อพยพมาประมาณ ๘๐-๑๐๐ ปีที่แล้ว ยังรักษาความเป็นวัฒนธรรมแบบกูย คือ การทอผ้า ภาษา ที่อยู่อาศัยชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ยังคงเลี้ยงช้างกันเป็นจำนวนมาก

กลุ่มชาวน กลุ่มชาติพันธุ์นี้เรียกตัวเองว่า ญ้อกร หรือเนียะกุล ซึ่งแปลว่า คนภูเขา ในขณะที่คนไทยเรียกเขาว่าชาวนคนกลุ่มนี้อยู่ด้านในของขอบที่ราบสูงโคราชได้แก่ เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ นครราชสีมา คนกลุ่มนี้พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร สาขามอญโบราณ เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่ไม่มีตัวอักษรใช้มีแต่ภาษาพูดชอบอยู่บนภูเขาเตี้ยๆ ปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด พริก มะเขือ ในพื้นที่เล็กๆ หญิงสวมเสื้อเกี้ยว นุ่งผ้ามีชายพกใหญ่เจาะหูกว้าง เพื่อใส่กะจอน ไผ่ผมยาวเกล้ามวย การละเล่น คือ ปี่เร เร หรือกระแฉะและเป่าใบไม้ ชาวนในจังหวัดนครราชสีมาอยู่ที่บ้านพระบึง บ้านวังตะเคียน บ้านกลาง บ้านตะขบ อำเภอปักธงชัย บ้านตลิ่งชัน ตำบลจระเข้หิน บ้านมาบกราด ตำบลโคกกระชาย อำเภอครบุรี

กลุ่มชาวไทยจีน ไทยจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำการค้าในนครราชสีมาประมาณสมัยรัชกาลที่ ๔ และเริ่มมีมากขึ้นสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อสร้างทางรถไฟสายนครราชสีมาสำเร็จในพ.ศ. ๒๔๔๓ ทำให้นครราชสีมาเป็นศูนย์กลางการค้าเชื่อมโยงระหว่างภาคกลางและภาคอีสาน เส้นทางรถไฟได้เปลี่ยนระบบการค้าแบบสมัยโบราณ การผลิตเพื่อยังชีพเป็นการค้าและเศรษฐกิจเพื่อสะสมทุนและหวังผลกำไร ปัจจุบันการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และทางอากาศ ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ทำให้บทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีน ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าในจังหวัดนครราชสีมา และอีสานมีความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง กลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีนมีประเพณีความเชื่อที่ยังยึดมั่นเช่นประเพณี การแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีตรุษจีน สารทจีน เซ็งเม้ง ไหว้เจ้า กลุ่มไทยจีนนับถือศาสนาพุทธ นับถือเจ้าแม่กวนอิม เคารพนับถือในศาลเจ้า

กลุ่มชาวไทยซิกข์ หรือแขก ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่แคว้นปัญจาบ ประเทศอินเดีย อพยพเข้ามาในนครราชสีมาช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ประมาณ ๓๕ ครอบครัว อาชีพของไทยซิกข์ คือ ค้าขาย ขายสวมกางเกง ขาลีบ เสื้อแขนยาวคอกลม ผ่าอก ปล่อยชายเสื้อคลุมสะโพก โปกศึระชะ สวมกำไลโลหะ หญิงแต่งชุด紗หรี หรือสวมกางเกงเสื้อยาวคลุมเข่า สวมเครื่องประดับ ภาษาที่ใช้ภาษาปัญจาบี ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ผู้สูงอายุได้ภาษาสำเนียงโคราช นับถือศาสนาซิกข์ ทุกเช้าจะสวดมนต์ที่วัดซิกข์ ศรีครุสังข์สภา ตรอกไก่อ่างถนนจอมพล

แผนที่ที่ ๔ แสดงตำแหน่งของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

๓. ไทยโคราช

มทาวาทยวาลัยทิสปจกร สภษษยสิยสิทอิ

ไทยโคราช เป็นชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ของจังหวัดนครราชสีมากระจายอยู่ทั่วไปทั้ง ๓๒ อำเภอ แต่หนาแน่นที่สุดที่อำเภอเมือง โนนไทย โนนสูง พิมาย จักราช ชุมพวง โนนแดง คิง ขามสะแกแสง ขามทะเลสอ ด่านขุนทด สูงเนิน โชคชัย ครบุรี เสิงสาง หนองบุญมาก บ้านเหลื่อม เฉลิมพระเกียรติ พระทองคำ สีดา บัวใหญ่ เทพารักษ์

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าชุมชนโบราณซึ่งเป็นร่องรอยของมนุษย์ยุคก่อนประวัติ ศาสตร์ ตั้งแต่ยุคหินใหม่ต่อเนื่องมาถึงยุคโลหะ กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมา ครั้นถึงสมัยประวัติศาสตร์ ก็มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเสมาและสมัยขอมพระนคร ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองพิมาย ครั้นถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดให้สร้างเมือง ณ ที่ตั้งปัจจุบัน พระราชทานนามว่าเมืองนครราชสีมา พร้อมทั้งส่งขุนนางคือ พระยามมราช(สังข์) มาปกครองเป็นพระยามหานครต่างพระเนตรพระกรรณ พร้อมทั้งอพยพขุนนางทหาร และครอบครัวจากกรุงศรีอยุธยา มาเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นข้าราชการประจำเมืองนครราชสีมาและดูแลบริวาร ชาวอยุธยาอพยพมาอยู่นครราชสีมาอีกระลอกหนึ่ง คือคราวเสียกรุงครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๓๑๐) แม้ในสมัยรัตนโกสินทร์ ขุนนางที่มาปกครองเมืองนครราชสีมา และเมืองบริวารก็ถูกส่งมาจากกรุงเทพฯทำให้เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์กับกลุ่มชาวพื้นถิ่นที่อยู่เดิมเป็นชาว ไทยโคราช ซึ่งมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อาหารการกิน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ ดนตรี เพลง นามสกุลคนโคราช และที่สำคัญคือ ภาษาโคราช

๔. เรือนโคราช

๔.๑ ทฤษฎีและข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิโรฒ ศรีสุโร กล่าวในเรือนพักอาศัยของชาวไท-โคราช (หรือเรือนโบราณของลูกหลานย่าโม) ว่าเรือนพักอาศัยพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครราชสีมา เขตอำเภอเมืองและอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอปักธงชัย อำเภอสีคิ้ว และอำเภอพิมาย มีลักษณะผิดแผกไปจากบ้านเรือนชาวไทยอีสานในจังหวัดอื่นๆ อาจเป็นไปได้ที่เมืองโคราชได้รับการสถาปนาเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญเพื่อป้องกันทัพลาวเขมรมาตั้งแตรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้คนจากอยุธยารวมทั้งมอญและเชื้อสายเขมร(อีสานใต้)ได้ผสมผสานทางวัฒนธรรม บ้านพักอาศัยจึงได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยภาคกลางตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ ได้เกิดการคลี่คลายในรูปแบบและรายละเอียดบางส่วนจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นขึ้น ซึ่งเรียกว่าเป็น “เรือนไท-โคราช” มักสร้างเป็นตัวเรือน ๓ ห้องนอน ลักษณะฝาผนังแยกได้ ๓ ประเภท คือ ฝาตั้ง(ฝาสายบัว) ฝานอน และฝาปรีอ(ฝากรูเซงดา) หลังคาจั่วสูงมากกว่า ๕๐ องศา มีบันลมและการตกแต่งหน้าจั่ว

สุวัฒน์ ตันทนุช และคณะได้ทำการศึกษาเรือนไทยโคราช รูปแบบและโครงสร้างชุมชน การวางผังบริเวณและการวางผังของตัวเรือนพักอาศัย รูปแบบและวิวัฒนาการของเรือนพักอาศัย องค์ประกอบของเรือนพักอาศัย สภาพบ้านและระบบต่างๆ วัสดุก่อสร้าง โดยรวบรวมรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย เอกสารได้กล่าวถึงการอพยพเข้ามาของชาวมอญในประเทศไทยหลายครั้งที่เมืองนครราชสีมาโดยได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านพระเพลิง อำเภอปักธงชัย และอีกพวกหนึ่งที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย ในเมืองนครราชสีมา เรียกว่าบ้านมอญ องค์ประกอบของบ้านประกอบด้วย ลานบ้าน(เดิน) ที่เก็บข้าวเปลือก(ยุ้ง แกระ) ห้องส้วม บันได(กะเด) นอกชาน รั้วหน้าครัว ระเบียง เรือนนอน รูปแบบเรือนมีเรือน ๒ ห้อง เรือน ๓ ห้อง เรือนชั่วคราว เรือนหอ(เรือนมาด) วัสดุก่อสร้าง โครงสร้าง ส่วนใหญ่เป็นไม้ ผนัง(ฝาเรือน)เรือนดั้งเดิมใช้ฝาปรีอกรูเซงดา ต่อมาจึงนิยมใช้ไม้จริงมาทำฝาเรือนจั่วนิยมใช้ไม้จริงปิดจั่วและมีการแกะสลักลวดลายนูนต่ำรวมทั้งการเขียนสีด้วย จั่วบ้านเป็นจุดเด่นที่สุดของเรือน

กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ ได้ทำการวิจัยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา ๘ อำเภอ โดยเลือกกลุ่มหมู่บ้านที่ใช้ภาษาโคราช เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนเรือน ๓๑ หลัง โดยวิเคราะห์รูปแบบเรือน ผนังที่ใช้สอย ความกว้างยาวและสูงของเรือน ขนาดไม้ของแต่ละองค์ประกอบ วิธีก่อสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบสถาปัตยกรรม เรือนโคราชกับความเป็นอยู่ของชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น สรุปได้ว่า เรือนโคราชเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง ใต้ถุนโล่ง ผนังมี ๒ ลักษณะคือ เรือน ๒ ห้อง และเรือน ๓ ห้อง ส่วนใหญ่เป็นเรือน ๓ ห้อง แบ่งออกเป็น ๔ ลักษณะ คือ แบบดั้งเดิม แบบเพิ่มจั่ว แบบสามจั่ว ผนังเรือนเป็นแผงฝาสำเร็จรูปวางบนพริ้ง เริ่มจากฝาปรีอกรูเซงดา ต่อมาจึงปรับเปลี่ยนเป็นฝาไม้กระดาน แบบตีทางนอนและตีไม้ทับเกล็ดด้านนอก คล้ายฝาปรีอ แบบฝาไม้กระดานทางตั้งคล้ายฝาสายบัวของเรือนไทยภาคกลาง หน้าต่างผาหนึ่งแผงจะมีหน้าต่างหนึ่งช่องเปิดบานเดียวและคู่ประตูจะอยู่ที่แผงกลางหนึ่งช่องเปิดบานคู่ หน้าต่างและประตูเปิดเข้าไปในเรือน

๔.๒ องค์ประกอบของบ้าน

ลานบ้าน (เดิน) เป็นลานดินโล่งตำแหน่งไม่แน่นอน อาจอยู่หน้าบ้านหรือข้างบ้านเป็นตัวเชื่อมระหว่างบ้านหลังอื่น ๆ ที่เป็นเครือญาติ เป็นทางสัญจร เป็นที่พักผ่อนหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ (การเลี้ยงฝีมอญในอดีตจัดขึ้นที่เดินบ้าน)

ที่เก็บข้าวเปลือก (ยุ้ง แกระ) ถ้าสร้างเป็นยุ้ง โครงสร้างเป็นไม้จริงทั้งหมด แข็งแรงมากหลังคาทรงจั่ว อยู่ไม่ห่างตัวบ้านนัก ตำแหน่งไม่แน่นอน หากสร้างเป็นแกระ โครงสร้างจะเป็นไม้ไผ่ทั้งหมด หากอยู่ภายนอก แกระอยู่บนโครงสร้างยกพื้นไม้จริง และมีหลังคาทรงจั่วคลุมเช่นกับยุ้ง

ห้องส้วม อดีตบ้านไม่มีห้องส้วม ปัจจุบันราชการส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนมีห้องส้วมเพื่อการสาธารณสุขที่ดี ห้องส้วมอยู่ห่างจากตัวบ้านพอสมควร ห้องส้วมส่วนมากมีลักษณะเพิงเตี้ย ๆ ผนังเป็นโครงไม้ไผ่สานขัดหนึบในพลวงซึ่งมีขนาดใหญ่ ปัจจุบันไม่พบแล้ว ส้วมบางบ้านใช้ผนังสังกะสี หรือก่ออิฐบล็อก

บันได (กะได) ตัวแม่บันไดมี ๒ ตัว ตัวหนึ่งยาวกว่าอีกตัวหนึ่ง ไม่จำกัดว่าเป็นตัวชายหรือตัวขวา ทาด้วยไม้จริงเนื้อแข็ง จำนวนชั้นเป็นเลขคี่ นิยม ๕ ชั้น มากกว่า ๗ ชั้น เป็นทางติดต่อระหว่างเดินบ้านขึ้นสู่นอกชานบ้าน และชักเก็บได้

นอกชาน เป็นพื้นที่โล่งไม่มีหลังคาคลุม ผนังเป็นไม้ตีห่างๆ เพื่อระบายน้ำฝน ระดับพื้นนอกชานมีระดับต่ำสุดขององค์ประกอบตัวบ้าน

ร้านน้ำ เป็นสถานที่ตั้งโถงน้ำสำหรับดื่มหรือใช้สอยในครัวเรือน บริเวณที่ตั้งโถงอาจอยู่นอกชาน บางครัวเรือนยกโครงสร้างพื้นร้านน้ำสูงกว่าพื้นนอกชานประมาณ ๓๐ เซนติเมตร โดยมีหลังคาคลุม เพื่อตั้งโถงน้ำดื่ม

ครัว ตำแหน่งอยู่ไม่แน่นอน อาจอยู่บริเวณนอกชานหรือแยกตัวออกไปต่างหาก

ระเบียง เป็นสถานที่เอนกประสงค์ เป็นที่รับแขก พักผ่อน กินข้าว และที่นอนของผู้ชายในเวลากลางคืน พื้นระเบียงยกสูงกว่าพื้นนอกชานประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ไม่มีผนังกั้นระหว่างพื้นที่ที่ต่างระดับกันนี้ มีเพียงพนักกันด้านข้างทั้งสองด้าน ในแนวเดียวกับผนังตัวเรือน และมีหลังคาคลุมต่อออกมาจากโครงสร้างหลังคาของเรือนนอน

เรือนนอน (แม่เรือน ในเรือน) เป็นห้องที่มีฝาปิดกั้นทั้ง ๔ ด้าน มีประตู (ฝักกะตุ) งามเข้าจากระเบียง ธรณีประตูสูงกว่าพื้นเรือนนอนประมาณ ๓๐ เซนติเมตร พื้นเรือนนอนสูงกว่าพื้นระเบียง ประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ดังนั้น การก้าวจากระเบียงเข้าสู่เรือนนอนจึงมี ๑ ขั้น ฟ้าตอยู่บนหลังรอดช่วงกลางของตัวเรือน ในเรือนนอนเป็นที่นอนของ พ่อ แม่ ลูกที่ยังเล็กและลูกสาว เมื่อลูกสาวแต่งงานแล้ว ให้ลูกสาวและลูกเขยได้พักอาศัย (ชั่วคราว) ในเรือนนอนด้วย พ่อและแม่ก็ออกมาอนที่ระเบียงภายในเรือนนอนนอกจากเป็นที่นอนแล้ว ยังเป็นที่เก็บข้าวของมีค่าไว้ในหีบไม้ เหนือหัวนอนเป็นที่วางหม้อดินอันเป็นที่เก็บกระดูก (ธาตุ) ของบรรพบุรุษ ภายในเรือนนอนไม่มีห้องพระหรือหิ้งพระ ผนังเรือนนอนด้านตะวันออก (ตันออก) และด้านตะวันตก (ตันตก) ไม่มีหน้าต่าง (เรือนของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ) ส่วนเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสาน มีหน้าต่าง ๑ ช่อง หน้าต่างมีเฉพาะด้านยาวองตัวเรือนด้านทิศใต้ (หัวนอน) จำนวน ๓ ช่อง (ช่วงเสาละ ๑ ช่อง) เป็นหน้าต่างบานเปิดเข้าใน (โดยมีเดือยบนล่าง ซึ่งเป็นเนื้อเดียวกันกับบานเปิดฝังอยู่กับสลัก) ซึ่งเล็กและแคบมาก ศิระษผู้ใหญ่ไม่สามารถไผ่ล่อออกได้เลย

๔.๓ รูปแบบของเรือน

สืบเนื่องจากการส่งผ่านวัฒนธรรมจากลุ่มน้ำเจ้าพระยาไปสู่ลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำชีและลุ่มน้ำโขง มีเมืองโคราชเป็นจุดพักกลางทาง ชาวโคราชเป็นผู้รับวัฒนธรรมจากเมืองหลวงโดยสายการปกครองราชอาณาจักร และในขณะเดียวกันชาวโคราชรับวัฒนธรรมที่ราบสูงจากพี่น้องที่สืบเชื้อสายวัฒนธรรมไทย-ลาว การกลั่นกรองเลือกรับปรับเปลี่ยนจนกระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งด้านภาษาจะมีภาษาโคราชเป็นภาษาในการสื่อสาร ซึ่งมีสำเนียงผสมผสานระหว่างไทยกลางกับไทยอีสาน อาหารการกินเลือกที่จะกินข้าวเจ้าไม่กินข้าวเหนียวแต่เคี้ยวปลาร้าเพราะรสชาติถูกปาก การแต่งกายชอบนุ่งโจงกระเบนไม่นุ่งซิ่น การละเล่นชอบร้องเพลงโคราช โดยไม่ต้องมีดนตรีประกอบ และเรือนโคราช เป็นส่วนผสมที่มีสูตรเฉพาะระหว่างเรือนไทยภาคกลางกับเรือนอีสานดังนี้

วิโรฒ ศรีสุโร ได้ทำการศึกษาเรือนพักอาศัยของชาวไท-โคราช หรือเรือนโบราณของลูกหลานย่าโม พบว่า เรือนไท-โคราช มักจะสร้างเป็นตัวเรือน ๓ ห้อง (เสากลม ๔ ต้น ๓ ช่วงเสา) มีหน้าต่าง

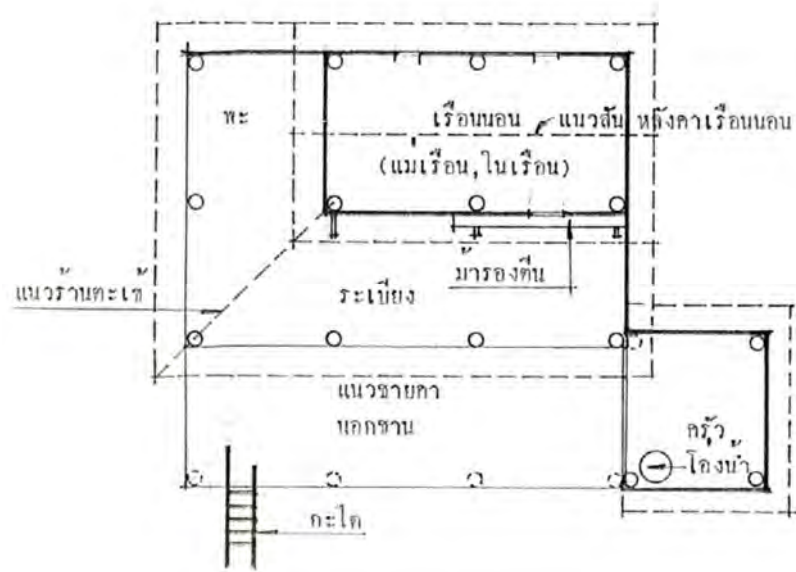
๓ บาน ประตู ๑ บาน ช่วงก้ำวจากประตูลงสู่ระเบียง (โคราชเรียกพระเบียง) สูง ๐.๘๐ เมตร จึงต้องมีไม้รองแทนกระไดอีก ๑ ชั้น พระเบียงนี้เป็นที่นั่งพักผ่อน ส่วนหลังคาเป็นจั่วสูงมากกว่า ๕๐ องศา มีปั้นลมและการตกแต่งหน้าจั่วเป็นลวดลายการเข้าไม้และการแกะสลักต่าง ๆ จั่วที่แตกต่างกันในการเข้าไม้จะมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น จั่วเกล็ดกลม จั่วลูกฟัก การเรียกชื่อเรือนก็แตกต่างกัน อาทิ เรือนมาด หมายถึง เรือนที่เจ้าของได้สร้างขึ้นเป็นเรือนหอในการแต่งงาน ออกเรือน ส่วนเรือนหอ หมายถึง เรือนที่สร้างไว้รับแขก หรือเป็นส่วนที่ให้แขกพัก เป็นต้น เรือนไท-โคราชมลักษณะของโครงสร้าง ใช้เสากลมแต่งผิว เส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ นิ้ว - ๕ ๑/๒ นิ้ว เป็นไม้เต็งรังฝังในดิน ๑ สอก เจาะกลางเสาสอดตรอดหรือคานให้ทะลุไหลลงปลายทั้ง ๒ ด้าน ราว ๓๐ เซนติเมตรหัวเสาจะทำเป็นเตี้ยในตัวเรียก ตีนเทียน สูง ๑ คืบ สำหรับสวมช่อทางนอนลงบน ตีนเทียนยึดช่อไว้ทั้ง ๒ ข้าง กลางช่อตัวหัวท้ายจะเจาะทะลุให้ปลายตั้งสอดขึ้นจนถึงรอยบาก (ความสูงเท่าความสูงของจั่วบ้าน) เสาตั้งจะบากกลางนั่งบนคานหัวท้าย ไม้อะเส (รัดหัวเสา) จะบากลือคลงบนร่องบากของช่อทุกตัว จันทันจะบากวางบนไม้อะเสอีกต่อหนึ่ง และจะบากจันทันวางแปทางนอน ไม้กลอนนิยมใช้ไม้ไผ่รวกหรือไม้หมากเอาเฉพาะผิวและมุงหญ้าเท่านั้น ส่วนไม้ปีกนก (เต้า) จะสอดทะลุเสาออกไปรับเชิงชาย ส่วนลักษณะฝาผนัง ประเภทฝาตั้ง (หรือฝาสายบัว) ใช้วางแผ่นกระดานฝาทางตั้ง ตีคร่าวขนาด ๑ x ๒ นิ้ว ประทับเฉพาะด้านนอกทุกรอยต่อของแผ่นกระดาน นอกจากนั้นยังยกเอียงฝาตั้งให้ดูเหมือนฝาทางนอน โดยการเจาะร่องกระดานฝาทางขวางไปในทางนอนให้เห็นเป็นเส้นๆ โดยหลอกตานี้ว่าเป็นฝานอน ประเภทฝานอนเป็นการแบ่งกระดานฝาเป็นช่วง ๆ ไปในทางนอน ตั้งคร่าว ๑ ๑/๒ x ๓ นิ้ว เจาะร่องให้ปลายกระดานสอดซ้อนกันขึ้นไปจนตลอดความสูงของฝา ประเภทฝาปรือ (หรือฝากรูเซ่งคำ) ข้างพื้นบ้านได้นำต้นปรือหรือต้นแขงซึ่งเป็นหญ้าชนิดหนึ่งมาสอดใส่เบียดกันแน่น จนไม่มีช่องลมหรือฝนซึมเข้าได้ แล้วประกบด้วยไม้ไผ่ผ่าเสี้ยวรวม ๒ และทำไว้กับด้ามเพื่อเกี่ยวมัดและมัดลง (ชาวบ้านเรียกเซ่งคำ) ทั้งด้านนอกและด้านใน บลายไม้ไผ่สอดเข้าไปในคร่าวตั้งไม้จริง ขนาด ๑ นิ้วครึ่ง คูณ ๓ นิ้ว วางห่างกันประมาณ ๕๐ เซนติเมตร โดยเจาะร่องให้โค้งรับกับรูปร่างของไม้ไผ่ทั้ง ๒ ท่อน ซึ่งหนีบเอาต้นปรือไว้อย่างแน่นหนา^๖

สุวรรณ ตันตานุช ได้ทำการศึกษารูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน กรณีศึกษาหมู่บ้าน ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่ารูปแบบของบ้านเป็นเรือนชั้นเดียวใต้ถุนสูงแยกประเภทได้ดังนี้

๑. เรือนดั้งเดิม เป็นเรือน ๒ ห้อง มีหลังคาจั่วทรงสูงราว ๕๐ องศา มุงหลังคาด้วยหญ้าแฝก มีส่วน “พะ” ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อจากเรือนนอนออกไปอีก ๑ ช่วงเสา พะมีระดับพื้นเสมอพื้นระเบียงระหว่างพื้นระเบียงและพื้นเรือนนอนมีช่องว่างเรียกว่า ช่องแมวกว้างประมาณ ๑๕ เซนติเมตร ตลอดแนวอากาศถ่ายเทได้ดี หลังคาคลุมส่วนพะและระเบียงเป็นหลังคาที่แยกโครงสร้างออกมาจากโครงสร้างของหลังคาเรือนนอน ดังนั้นหลังคาส่วนนี้จึงมีตะเข้สัน (ร้านตะเข้) เรือน ๒ ห้องจะไม่มียอกชาน บันใดจะพาตจากลานบ้าน (เดิน) ขึ้นสู่ระเบียงโดยตรง^๗

^๖ วิโรธ ศรีสุโร, ศึกษาเรือนพักอาศัยของชาวไท-โคราช (๒๕๓๐), ๑๔๑.

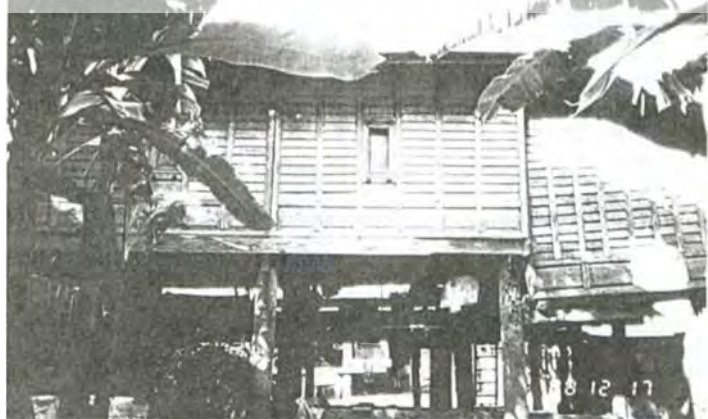
^๗ สุวัฒน์ ตันตานุช, รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน (๒๕๓๑), ๗๒.

ภาพที่ ๑ ผังพื้นเรือน ๒ ห้อง

ที่มา : สุวัฒน์ ตัณชานุช, รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน (๒๕๓๑), ๗๓.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๒ ด้านหลังของเรือนนอนและพะ เรือนนอนมี ๒ ช่วงเสา

ที่มา : สุวัฒน์ ตัณชานุช, รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน (๒๕๓๑), ๗๔.

ภาพที่ ๓ ด้านข้างของเรือนนอนและพะ ที่ลดระดับลงมาเสมอพื้นระเบียง มองผ่าน
ใต้ถุนเรือนจะเห็นช่องแมว
ที่มา : สุวัฒน์ ตัณฑนุช, รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน (๒๕๓๑), ๗๔.

๒. เรือน ๓ ห้อง คล้ายกับเรือน ๒ ห้อง แต่ได้ผนวกเอาพะมาเป็นส่วนหนึ่งของเรือนนอน และยกพื้นเสมอกันตลอด องค์ประกอบอื่นเหมือนกันคือ มีระเบียงและนอกชานหลังคาเรือนนอนเป็นจั่วทรงสูงเช่นกัน แต่เมื่อผนวกเอาพะเข้ามาเป็นเรือนนอนแล้ว แนวตะเข้สัน (ร้านตะเข้) จึงไม่มีหลังคาแต่ก่อนมุงด้วยหญ้าแฝก ปัจจุบันมุงด้วยสังกะสี ส่วนระเบียงมีหลังคาคลุมวัสดุมุงเหมือนกับหลังคาเรือนนอน แต่โครงสร้างหลังคาแยกออกมาจากโครงสร้างของหลังคาเรือนนอน ส่วนนอกชานเปิดโล่งไม่มีหลังคาคลุม และมีลูกกรงกันตกเป็นบางส่วน (บางหลังไม่มีลูกกรงกันตก)^๔

ภาพที่ ๔ เรือน ๓ ห้อง ด้านยาว
ที่มา : สุวัฒน์ ตัณฑนุช, รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน (๒๕๓๑), ๗๖.

^๔ สุวัฒน์ ตัณฑนุช, รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน (๒๕๓๑), ๗๖.

๓. เรือนชั่วคราว มี ลักษณะเป็นเพิงสำหรับครอบครวใหม่ก่อนที่จะปลูกเรือน (ยกเรือน) ถาวรภายหลัง ภายในมีเพียงห้องเดียวบางครั้งก็จะไปต่อเพิงกับยุ้งข้าว (ต่อเพิงยุ้ง บ้านแอบยุ้ง) อยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว

๔. เรือนหอ (เรือนมาด) เป็นเรือนที่ไม่อยู่ในข่ายการแยกประเภทรูปแบบของบ้านแต่เป็นเรือนที่สร้างขึ้นโดยฝ่ายชายใช้แทนสินสอดทองหมั้นในการแต่งงาน เรือนที่สร้างขึ้นเพื่อการนี้ไม่ว่าจะเป็นเรือน ๒ ห้อง หรือเรือน ๓ ห้อง จะเรียกว่า “เรือนมาด”^๙

กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ กล่าวไว้ในการศึกษา “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาฝาปรีอเรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า ฝาเรือนโคราชเป็นฝาสำเร็จรูป เพื่อนำไปประกอบเป็นเรือนโคราช มีหลายลักษณะได้แก่ ฝาปรีอ ฝากระดานตีนอนซ้อนเกล็ด ฝาสายบัว ฝาปะกนและฝาชั่วคราว เช่น ไม้ไผ่ขัดแตะ ทั้งนี้ฝาปรีอ หรือฝากรูเซงดำมีลักษณะคล้ายฝาสำหรับวัดของฝาเรือนไทยภาคกลาง ฝากระดานตีนอนซ้อนเกล็ดคล้ายฝากระดานทั่วไป แต่มีลักษณะเฉพาะ คือ การนำไม้ไคร้มาตีประกบทั้งด้านนอกและด้านใน ฝาสายบัวคล้ายฝาสายบัวของเรือนไทยภาคกลาง ฝาปะกนคล้ายฝาปะกนของเรือนไทยภาคกลาง แต่มีจำนวนน้อยและมีไม้ประณีตเท่ากับภาคกลาง ฝาด้านสกัดไม่นิยมเจาะหน้าต่างส่วนฝาด้านยาวที่อยู่ภายนอกอาคารแต่ละแผงจะเจาะหน้าต่าง ๑ บาน ซึ่งมีขนาดเล็กมากเปิดเข้าด้านในเรือน และฝาด้านยาวที่อยู่ภายในอาคารจะเจาะประตูทางเข้าเรือน ๑ ประตู โดยเปิดเข้าด้านในเรือน ส่วนฝาปรีอ เป็นแผงฝาสำเร็จรูป มี ๔ ลักษณะ คือ กรอบไม้จริง-ลูกตั้งไม้จริง-เซงไม้ไผ่ กรอบไม้จริง-ลูกตั้งไม้ไผ่-เซงไม้ไผ่ กรอบไม้จริงผสมไม้ไผ่-ลูกตั้งไม้ไผ่-เซงไม้ไผ่ และกรอบไม้ไผ่-ลูกตั้งไม้ไผ่-เซงไม้ไผ่ แต่ที่พบมากที่สุดถึงร้อยละ ๙๔.๕๕ ได้แก่ ลักษณะกรอบไม้จริง-ลูกตั้งไม้จริง-เซงไม้ไผ่ มีปรีอเป็นวัสดุกรุ การแบ่งช่องลูกตั้งและเซงจะแบ่งระยะเท่า ๆ กัน ฝาด้านสกัดกว้างกว่าฝาด้านยาว ฝาด้านสกัดกว้าง ๘ ช่อง ด้านยาวกว้าง ๒ ช่อง และระยะห่างช่องลูกตั้งฝาด้านสกัดกว้างกว่าลูกตั้งฝาด้านยาว ส่วนความสูงแบ่งเป็นระยะเซง ๑๔ หรือ ๑๖ ช่อง เซงภายนอกกับเซงภายในมีทั้งขนาดเท่ากัน และต่างกันในฝาเดียวกันถ้าต่างกันเซงภายนอกจะมีขนาดใหญ่กว่าเซงภายในเสมอ การเจาะช่องหน้าต่างจะเลือกเจาะในช่องลูกตั้งที่ ๓ หรือ ๔ เนื่องจากฝาด้านยาวกว้าง ๒ ช่องจึงไม่สามารถเจาะช่องกลางให้สมดุลได้ ทำให้หน้าต่างเรือนโคราชมีขนาดเล็กมากเท่ากับ ๑ ช่องลูกตั้ง แต่ถึงกระนั้นการเปิดหน้าต่างกลับมีทั้งแบบเปิดเข้าบานเดียวและเปิดเข้า ๒ บาน ซึ่งหน้าต่างแบบเปิดเข้า ๒ บานก็มีมือกลา หรือบางหลังเปิดบานเดียวแต่มีมือกลาหลอกอยู่กึ่งกลางบาน และมีการออกแบบกลอนกบในลักษณะต่าง ๆ กัน ส่วนการเจาะประตูจะเจาะกลางในช่องลูกตั้งที่ ๓ และ ๔ เนื่องจากประตูจะต้องมีความกว้างพอสำหรับเจ้าของเรือนผ่านเข้าออกได้สะดวกประตูจึงเป็นแบบเปิดเข้า ๒ บาน มือกลาและกลอนกบเช่นเดียวกับหน้าต่าง การตกแต่งประตู-หน้าต่าง นอกจากในส่วนของอกเลายังนิยมทำลวดบัวที่วงกบคล้ายกรอบเซ็ดหน้าของเรือนไทยภาคกลาง และส่วนสำคัญที่ทำหน้าที่ยึดไม้รองรับบานประตู-หน้าต่างให้ติดกับวงกบหน้าต่างทั้งบนและล่าง ได้แก่ ดอกจัน ดอกจำปา หรือดอกมะเขือ จะได้รับการแกะสลักอย่างประณีตสวยงาม^{๑๐}

^๙ สุวัฒน์ ตัณฑนุช, รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน (๒๕๓๑), ๗๖

^{๑๐} กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาฝาปรีอ เรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา (๒๕๔๔), ๔๘.

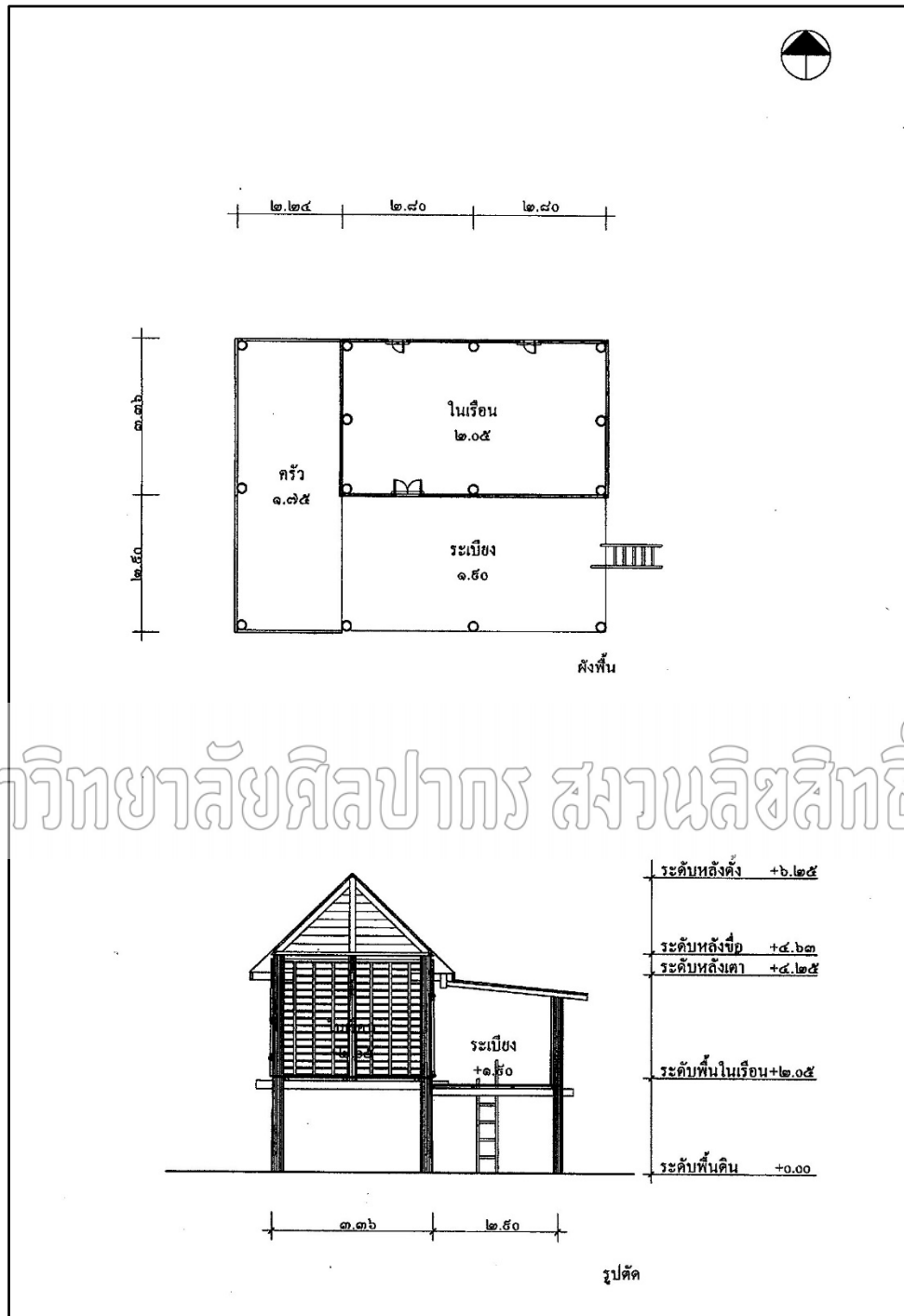

ภาพที่ ๕ เรือนฝาปรือของนางแก้ว ภาพสินธุ์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา : กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์ ,สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาฝาปรือ (๒๕๔๔), ๑๐๐.

กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์ ได้ทำการศึกษารูปแบบของเรือนโคราชจำนวน ๓๑ หลังไว้ใน
การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

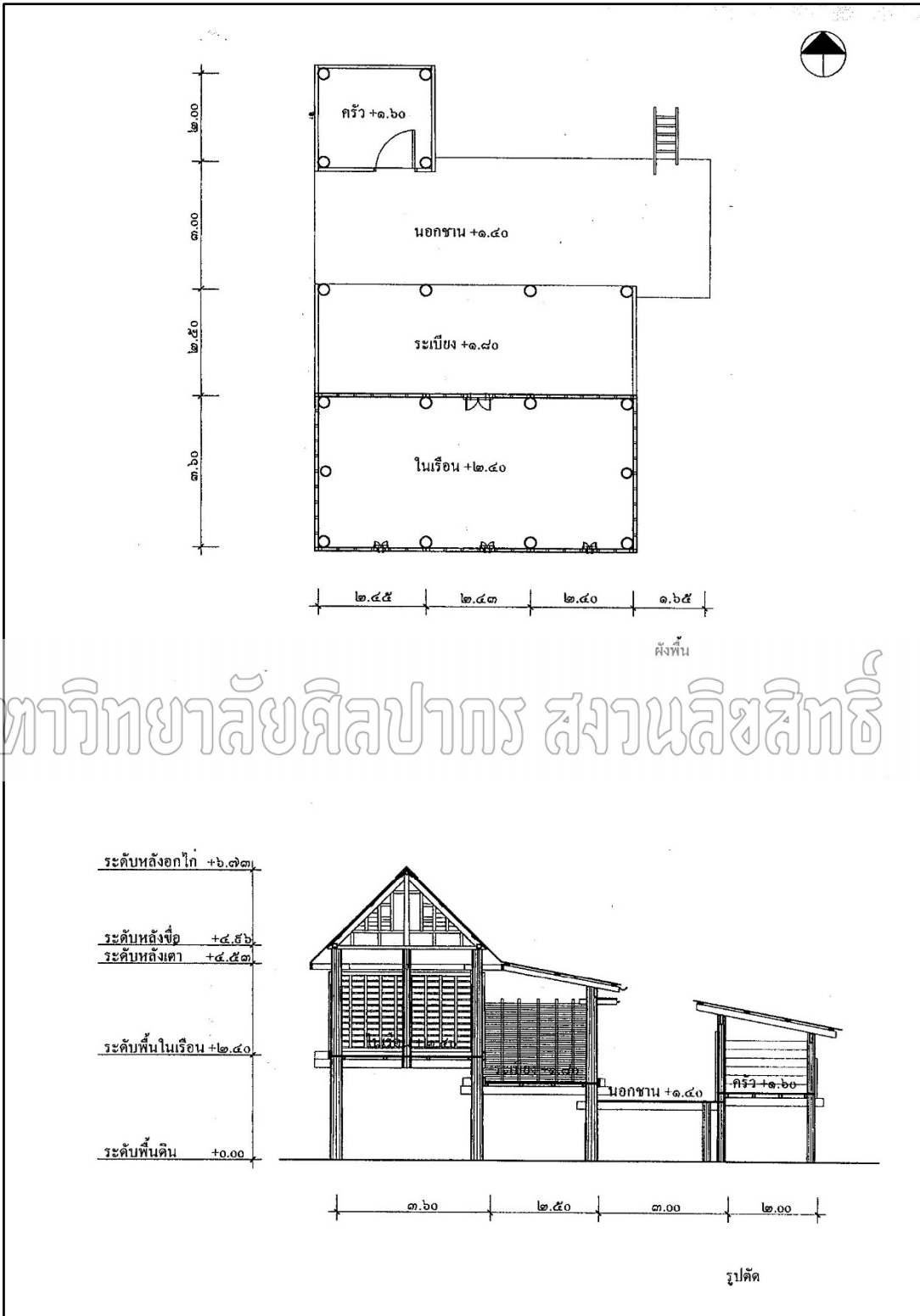
เรือนโคราชเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง ใต้ถุนโล่ง ผนังเรือนมี ๒ ลักษณะคือ เรือน ๒ ห้อง
หมายถึง เรือนนอนมีความกว้าง ๑ ช่วงเสามีความยาว ๒ ช่วงเสาและเรือน ๓ ห้อง หมายถึง เรือนนอนมี
ความกว้าง ๑ ช่วงเสาและมีความยาว ๓ ช่วงเสา ส่วนใหญ่เป็นเรือน ๓ ห้องซึ่งแบ่งได้ ๔ ลักษณะคือเรือน ๓
ห้องแบบดั้งเดิม เรือน ๓ ห้องแบบเพิ่มจั่ว เรือน ๓ ห้องแบบจั่วแฝด และเรือน ๓ ห้องแบบจั่ว ๓ จั่ว เรือน ๓
ห้องแบบดั้งเดิมเป็นเรือนสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก มีการใช้พื้นที่ในเรือนสำหรับพักผ่อนที่ลับนอนในช่วง
กลางวัน โดยมีมุ้งเป็นเขตส่วนตัวของแต่ละคน ได้แก่ พ่อ-แม่ ลูกสาวและลูกเล็ก ส่วนลูกชายที่โตแล้วจะกาง
มุ้งที่ระเบียงหรือพักบน ระเบียงนั่งเล่น พักผ่อน รับประทานอาหาร นอกชานนอกประสงค์ และมีครัวขนาด
เล็กในการปรุงอาหาร เมื่อลูกเล็กโตเป็นหนุ่มเป็นสาวพื้นที่ในเรือนจะดูคับแคบหรือเมื่อลูกสาวแต่งงานลูกเขย
จะเข้ามาอยู่ร่วมชายคาเป็นครอบครัวใหม่ ความจำเป็นในการใช้พื้นที่ต้องการความเป็นส่วนตัวทำให้ต้องมี
การขยายขยาย โดยทำหลังคาคลุมพื้นที่นอกชานและขยายส่วนครัวให้กว้างขึ้นทำให้ด้านสกัดของเรือนแบบ
ดั้งเดิมเปลี่ยนมาเป็นเรือน ๓ ห้องแบบเพิ่มจั่ว เรือน ๓ ห้องแบบจั่วแฝด เรือน ๓ ห้องแบบจั่ว ๓ จั่ว การ
ขยายตัวของเรือนส่วนใหญ่ต่อออกไปทางด้านทิศเหนือ ทำให้รูปทรงของเรือนเปลี่ยนจากพื้นลดได้ระดับ ๓
ระดับ เป็นพื้น ๒ระดับ เพื่อความสะดวกในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลังคา นอกชานยังคงอยู่แต่เปลี่ยน
ทิศทางไปในด้านที่สะดวกในการสัญจร การวางอาคารตามตะวันคือ หันด้านจั่วหรือด้านสกัดไปทางทิศ
ตะวันออกและตะวันตก ทำให้ตัวเรือนรับแดดน้อยและรับลมเย็นจากด้านทิศใต้เปลือกหรือผนังที่ห่อหุ้มตัว
เรือนเป็นแผงฝาสำเร็จรูปที่ประกอบเสร็จแล้วยกขึ้นวางบนพริ้งเริ่มจากฝาปรือกรุเซงดำ ซึ่งใช้ไม้จริงทำกรอบ
ฝาและลูกตั้ง ใช้ไม้ไผ่ทำลูกนอก(เซง)และใช้ปรือเป็นวัสดุกรุ ต่อมาจึงปรับเปลี่ยนเป็นฝาไม้กระดานเพื่อความ
คงทนกว่า โดยใช้เคร่าตั้งด้านในตีฝากระดานทางนอน และตีไม้ทับเกล็ดด้านนอกเป็นช่องจังหวะคล้ายกับฝา
ปรือกรุเซงดำ นอกจากนี้ยังมีฝาไม้กระดานทางตั้งซึ่งใช้กรรมวิธีในการประกอบคล้ายฝาสายบัวของเรือนไทย
ภาคกลาง ไม่ว่าจะเป็ฝาชนิดใดการออกแบบหน้าต่างและประตูจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ ฝาด้านยาว
ภายนอกอาคาร ๑ แผงจะมีหน้าต่าง ๑ ช่องเปิดแบบบานเดี่ยวและคู่ ด้านสกัดไม่นิยมเจาะหน้าต่าง ฝาด้าน
ยาวภายในอาคารที่บ แผงกลางเจาะประตู ๑ ช่องเปิดแบบบานคู่ หน้าต่างและประตูเปิดเข้าไปในเรือน^{๑๑}

^{๑๑} กาญจนา ตันสุวรรณ, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช : กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัด
นครราชสีมา, (๒๕๕๖), ๕๐๑.

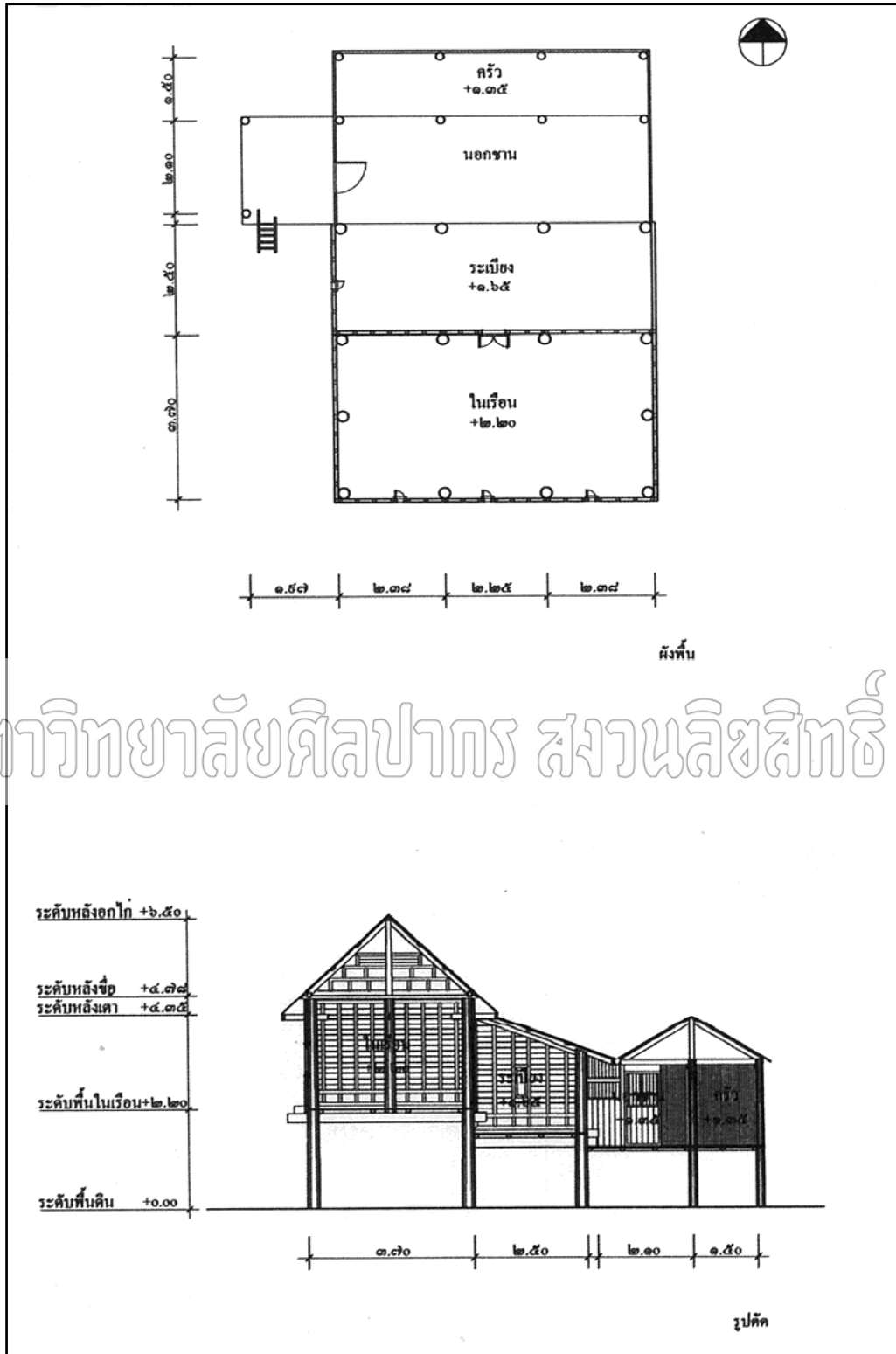
ภาพที่ ๖ เรือนแบบ ๒ ห้อง

ที่มา : กาญจนา ต้นสุวรรณ, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช (๒๕๕๖), ๒๔.

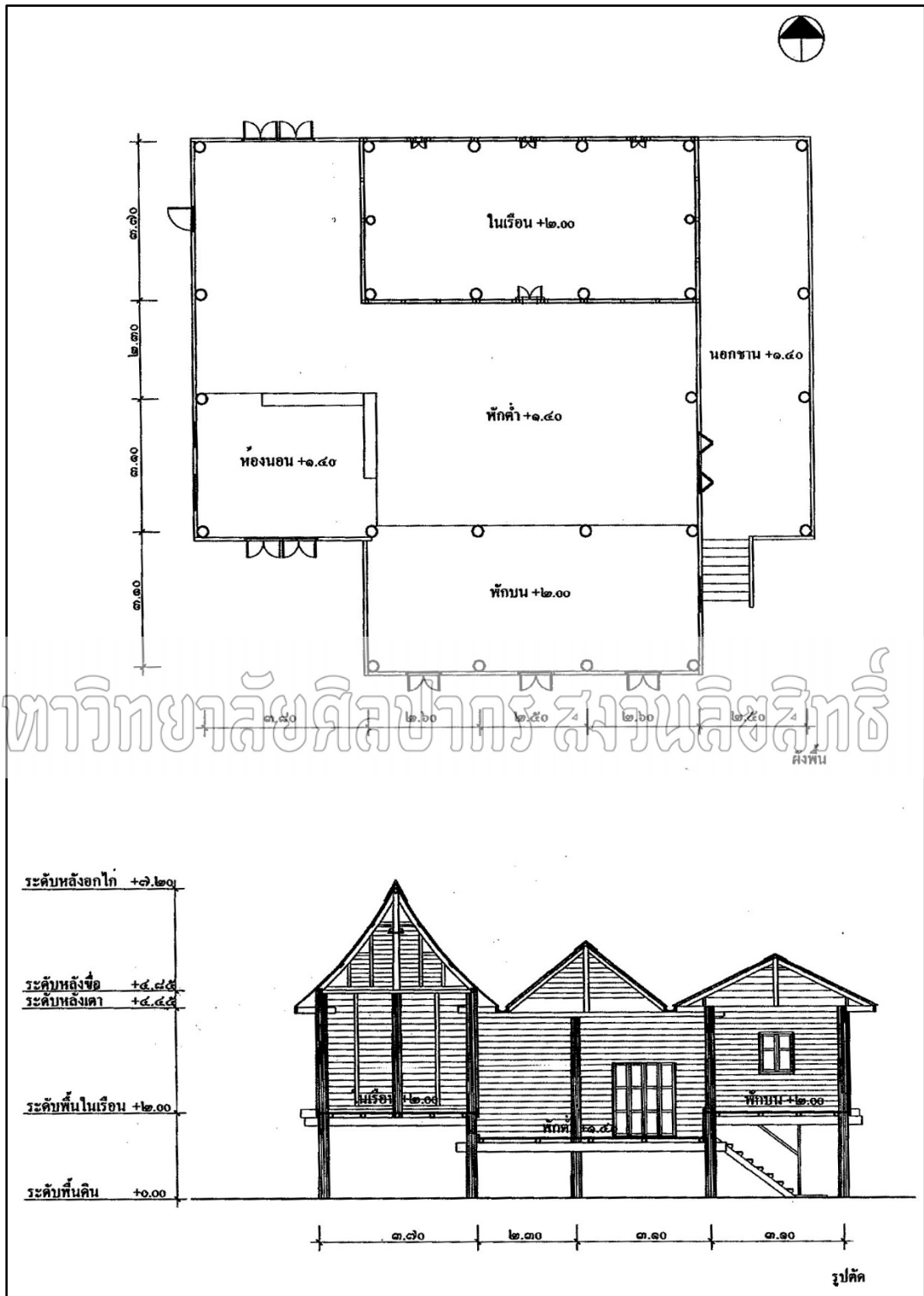
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๗ เรือน ๓ ห้องแบบดั้งเดิม
ที่มา : กาญจนา ต้นสุวรรณ, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช (๒๕๕๖), ๒๕.

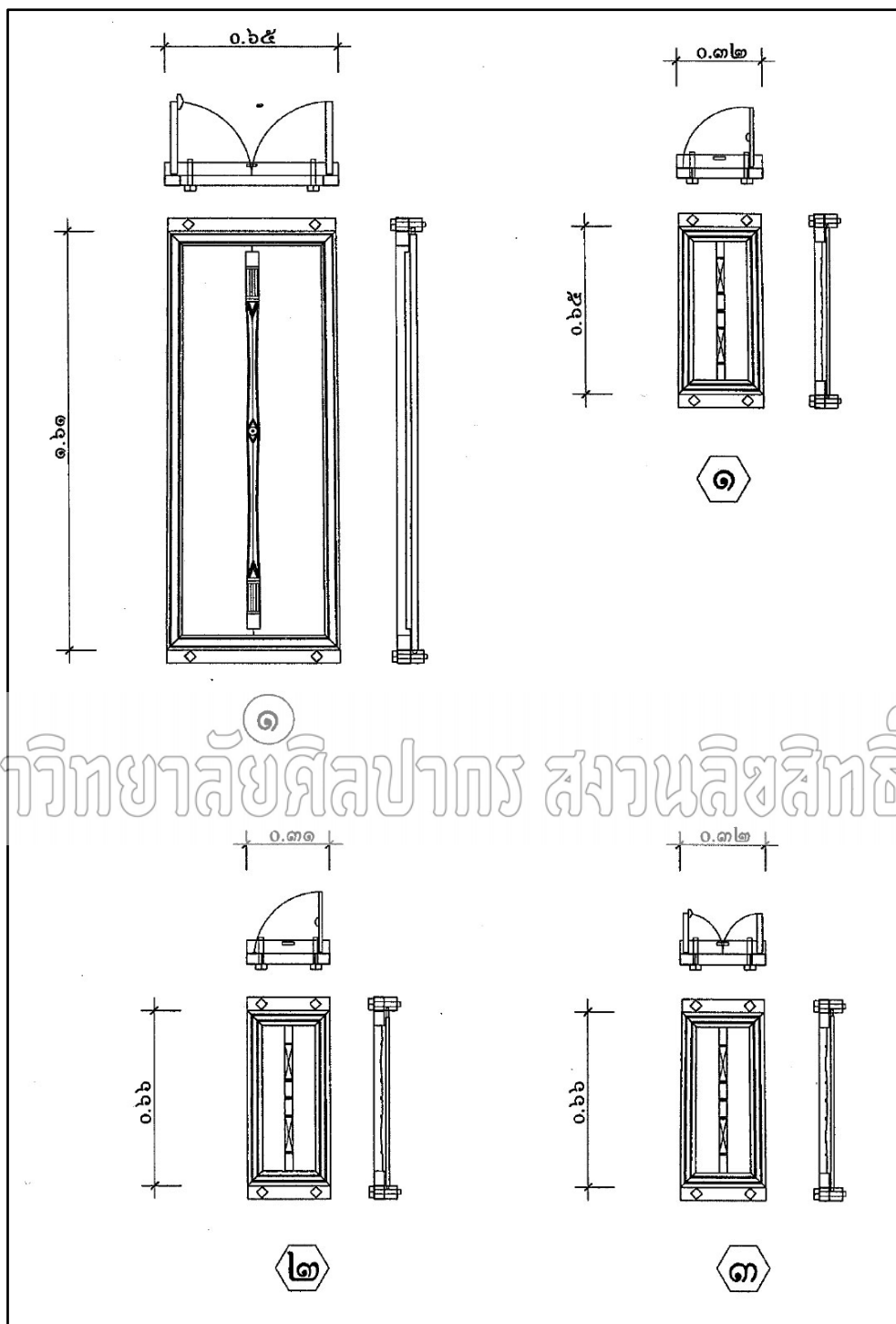
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๘ เรือน ๓ ห้องแบบเพิ่มจั่ว
ที่มา : กาญจนา ต้นสุวรรณ, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช (๒๕๕๖), ๒๖.

ภาพที่ ๑๐ เรือน ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว

ที่มา : กาญจนา ต้นสุวรรณ, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช (๒๕๕๖), ๒๘.

ภาพที่ ๑๑ ประตุนหน้าต่าง เรือนโคราชมีทั้งเปิดบานเดียวและสองบาน
ที่มา : กาญจนา ต้นสุวรรณ, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโคราช (๒๕๕๖), ๒๙.

เรือนชั่วคราว ลักษณะเป็นเพิงสำหรับครอบครัวใหม่ก่อนปลูกเรือน (ยกเรือน) ถาวร ภายในมีห้องเดียว บางครั้งก็ต่อเพิงกับยุ้งข้าว (บ้านแอบยุ้ง) อยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว การอยู่อาศัยในเรือนลักษณะนี้ ด้วยเหตุว่าทุนทรัพย์ อุปกรณ์ ฯลฯ ไม่เพียงพอสำหรับยกเรือนใหม่ เรือนลักษณะนี้ส่วนมากอยู่ภายในบริเวณบ้านของพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว คือ เมื่อพ่อ แม่ตกแต่งลูกสาวคนแรกแล้ว ลูกเขยกับลูกสาวเจ้าไปอยู่ ในเรือน แต่เมื่อลูกสาวคนที่สองแต่งอีก เขยใหญ่และเมีย ก็สละให้คู่เขย และน้องเมียเข้าอยู่แทนตัวเองจึงต้องออกไป ต่อเพิงยุ้ง อยู่ หากว่าเรือนหลังใหม่ยังก่อสร้างไม่เสร็จ โครงสร้างของเรือนชั่วคราว เสาเป็นไม้ไผ่ ทั้งลาเป็นไม้ทั้งต้น พื้นปูด้วยไม้ไผ่ ฝาขัดแตะ และหลังคามุงแฝกหรือหลังคาหญ้า

เรือนหอ (เรือนมาด) เป็นเรือนที่สร้างขึ้นโดยฝ่ายชายใช้แทนสินสอดทองหมั้นในการแต่งงาน เรือน ๒ ห้อง หรือ เรือน ๓ ห้อง เรียกว่า เรือนมาด ทั้งสิ้น การ มาดไม่จำเป็นต้องเป็นเรือนเท่านั้น อาจมาดกันด้วยสัตว์ใช้งาน เช่น วัว ควาย หรือ ที่นาก็ได้ แล้วแต่ฐานะของฝ่ายชาย

๔.๔ วัสดุก่อสร้าง

เสา เป็นเสาไม้กลม เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๙ - ๑๓ นิ้ว ใช้ไม้เต็ง ไม้เต็งรังเท่านั้นเพราะเมื่อลงดินแล้วทนทานกว่าไม้ชนิดอื่น แหล่งตัดไม้คือทิศเหนือ (ปะติน) ของบ้าน ไม้เสานิยมใช้ยาว ๙ - ๑๐ ศอก (แต่ก่อนราคาศอกละ ๒ บาท)

พื้น นิยมใช้ไม้เต็ง ไม้รัง ต่อมาไม้ดังกล่าวหายากจึงใช้ไม้แดง ซึ่งเป็นไม้มีเนื้อไม้ลื่น ขัดได้สะดวก ต่อมาใช้ไม้ตะเคียน เนื่องจากไม้หายากขึ้น (ไม้ตะเคียน เป็นไม้ขึ้นในมาบนา ชาวบ้านถือว่าเป็นไม้ที่มีเทวดาสงอยู่ และเป็นไม้ต้องห้าม) กระดานพื้นขนาด ๑ นิ้ว กว้าง ๘ นิ้ว แต่ก่อนราคาศอกละ ๑ บาท ส่วนตงและรอดใช้ไม้เต็ง (รอดทาหน้าที่รับและถ่ายน้ำหนักจากตงและพื้น ลักษณะการติดตั้งรอดกับเสาไม้กลม เป็นลักษณะเดียวกับที่เสาไม้กลมโดยเจาะกลางเสาทะลุตลอด ขนาดพอดีกับรอด) พื้นครัว เดิมใช้ไม้ไผ่วางห่างเว้นช่องเพื่อระบายอากาศ การยึดพื้นกับตงใช้เครือตะขาบมัดเข้าด้วยกัน พื้นลักษณะนี้เรียกว่า พื้นระเนือก ปัจจุบันพื้นครัวลักษณะนี้ไม่มีแล้ว เปลี่ยนมาใช้ไม้จริงแต่มีการเว้นช่องห่างเล็กน้อยเหมือนเดิม

ผนัง (ฝาเรือน) เรือนดั้งเดิมใช้ ฝาปรือกรูเซงดำ ปรือเป็นพืชตระกูลกก ชอบขึ้นในแหล่งน้ำที่สะอาด แหล่งปรือ คือบึง ชาวบ้านเรียกว่า บึงลาวบึงไทย อยู่ในเขตตำบลท่าลาดขาว มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลพลพลาทางทิศใต้ ปรือ เมื่อนามาทาฝาเรือนจะทนมาก แต่ปรือที่แห้งแล้วเช่นฝาเรือนก็เป็นเชื้อไฟที่ดี ต่อมานิยมไม้จริงทาฝาเรือนแทนปรือ เรือนที่ได้สำรวจแล้วทั้งหมดพบว่าใช้ไม้รังมากกว่าไม้ชนิดอื่น เมื่อไม้รังหายากชาวบ้านหันมาใช้ไม้แดงและไม้พลวง ส่วนพริ้งซึ่งทาหน้าที่ฝาเรือนนิยมใช้ไม้เต็ง ไม้รัง ยาว ๑๓ - ๑๕ ศอก

โครงหลังคา นิยมใช้ไม้พลวง เพราะมีเนื้ออ่อนกว่าไม้รัง สามารถเจาะและเข้าไม้ประกอบโครงได้ง่าย

หลังคา แต่เดิมใช้หญ้าแฝกมุง เมื่อไม้แฝกหายากจึงใช้หญ้าคา ภายหลังหันมาใช้สังกะสีแทน

จั่ว นิยมใช้ไม้จริงปิดจั่ว และมีการสลักลวดลายนูนต่ำ รวมทั้งการเขียนสีด้วย จั่วเป็นจุดเด่นที่สุดของเรือน นับเป็นเอกลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นในตำบลพลพลา เอกลักษณ์นี้ปรากฏในตำบลใกล้เคียงด้วย เช่น ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย ตำบลพุดซา ตำบลบุกระถิ่น ตำบลกองพระทราย ตำบลปรุใหญ่ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา

ประตู (ปีกกะตุ) และหน้าต่าง รวมทั้งกรอบบานเป็นไม้จริงทั้งหมดบางหลังแกะสลักภาพนูนต่ำ และสลักดอกจัน เป็นตัวยึดไม้ขวางภายในเรือน ไม้ขวางนี้มี ๒ ตัว คือ ตัวบน และตัวล่าง เป็นไม้ยึด

เดือยบานประตุและหน้าต่าง ประตุ หน้าต่าง และดอกจัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเห็นได้ชัดที่ตำบลพลับพลาและตำบลใกล้เคียงกัน เช่นเดียวกับจั่วเรือน

บันได (กระได) ใช้ไม้เนื้อแข็งและชั้นบันได สิ่งที่น่าสังเกตอยู่สองประการคือ แม่บันไดตัวหนึ่งยาวกว่าอีกตัวหนึ่งเล็กน้อย ชั้นบันไดชั้นคี่ คือ ๓ ๕ ๗ ๙ ชั้น ส่วนมากพบ ๕ ชั้น

รั้ว มีหลากหลาย เช่น แนวต้นไม้ ไม้ไผ่ทั้งลา หรือไม้จริงทั้งต้น วางปลายต่อโคน (กก) ในแนวนอน ไม่นิยมทาวัวไม้ปักเรียงกันในแนวตั้ง ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีรั้ว นอกจากเรือนปลูกชิดเขตสัญจร

๔.๕ ประเภทของเรือน

๔.๕.๑ เรือนฝาปรีอกรูเซงดำ คือเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมของภูมิภาคนี้ ไม่ว่าจะเป็เรือน ๒ ห้องแต่ดั้งเดิม หรือเรือน ๓ ห้องในระยะเสลาต่อมากก็ตาม ปรีอ ยังคงวัสดุประกอบทอผ้าเรือนที่สืบเนื่องมานาน เรือนฝาปรีอ ๆ ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงหลังเดียว แต่ไม่สมบูรณ์ คือเรือนของนางปิ้ง นิลกระโทก หมู่ ๘ บ้านเกาะ ตำบลพลับพลา

เรือนฝาปรีอกรูเซงดำ สูญหายไปด้วยเหตุดังนี้

กรรมวิธีการทอผ้าปรีอ ๆ ทายาก และใช้เวลานานในการจะประกอบแต่ละแผงสำเร็จ ปรีอที่แห้งแล้วเป็นเชื้อเพลิงอย่างดี ต้นปรีอหายาก และไม่คงทนถาวร ชาวบ้านนิยมใช้ไม้จริงแทน

คนรุ่นหลังคิดว่า เรือนโบราณไม่ทันสมัย และไม่สวย เมื่อได้รับมรดกจากพ่อ แม่หรือบรรพบุรุษ จึงรื้อเรือนทิ้ง แล้วยกเรือนที่ตนคิดว่าสวยและทันสมัยขึ้นแทนบนโครงสร้างเดิม

สภาพการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของคนรุ่นหลังเปลี่ยนไป ไม่เหมาะสมกับรูปแบบวิธีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม ดัดแปลงและต่อเติมเสริมต่อจนเสียรูปทรงไป

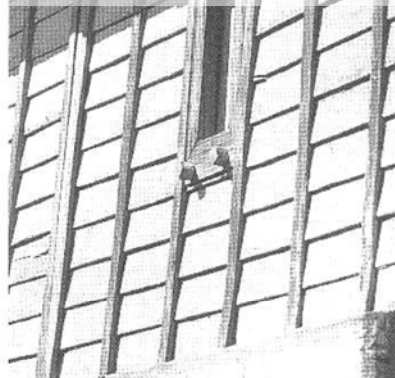
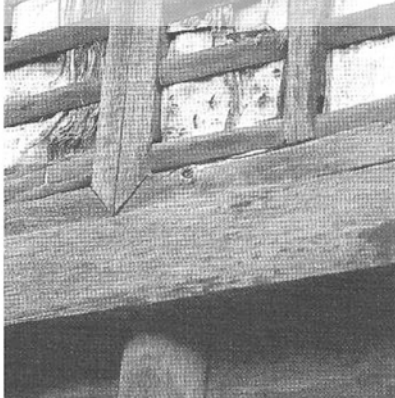
มทาวักยกรุสยทีลปอกรูเซงดำ สงานลีสสิทดี
 ชาติพันธุ์ใหม่จากภายนอกแทรกแซงวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้านวัฒนธรรมใหม่จึงปรากฏค่อนข้างมาก และเห็นได้ชัดในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

๔.๕.๒ เรือนฝากระดานไม้จริง เมื่อเรือนฝาปรีอกรูเซงดำเริ่มเสื่อมความนิยม เรือนฝากระดานไม้จริงก็ได้รับความนิยมเข้ามาแทนที่ คือเรือนประเภทผานอน โดยมีลูกตั้งไม้ตีแปะทับเกล็ด (ตำบลใกล้เคียง เช่น ตำบลโชคชัย ปรากฏทั้งผานอน ผาสายบัว และฝาปะกน) บางหลังผานอนเป็นแผ่นไม้สั้น ๆ บากตลอดความยาวทั้งสองด้าน แล้วสอดลงทางดิ่งฝังอยู่ในร่องบากของลูกตั้ง โครงสร้างเรือนทุกอย่างเหมือนกันกับเรือนฝาปรีอ ๆ เพียงแต่วัสดุผานอนเท่านั้นเปลี่ยนไป และเซงดา (ไม้ไผ่รมควันน้ำมันยาง ที่เป็นตัวหนีบใบปรีอให้แน่นทั้งด้านนอกและด้านใน) ก็หายไปด้วย เรือนประเภทผานอนมีเหลืออยู่เพียงไม่กี่หลังแล้วเป็นมรดกตกทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษของเจ้าองเรือนในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าลักษณะเรือน ๓ ห้องประเภทผานอน มีลูกตั้งไม้จริงที่คงอยู่ในปัจจุบัน เป็นเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นของชาวตำบลพลับพลา (กลุ่มชาติพันธุ์มอญ) ที่รักษาคุณค่าต่าง ๆ สืบทอดมา และเป็น เรือนไทยโคราชรุ่นสุดท้ายของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ นับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเรือนไทยโคราช

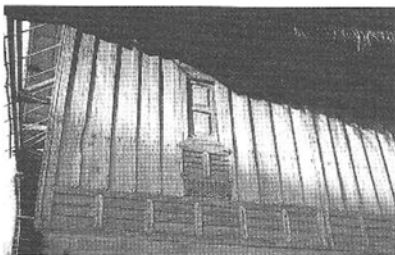

ภาพที่ ๑๒ เรือนพื้นถิ่นโคราชเรือนนอนทางซ้ายฝาปรีอกรูเซงดา ทางขวาเรือนรับแขก (เรือนหอ) ฝาไม้จริง
ที่มา : บัญชา นาคทอง, การศึกษาอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก, (๒๕๕๕), ๓๔.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ส่วนล่างฝาปรีอ
กรูเซงดา
ด้านทิศใต้
(หัวนอน)
ถูกแดด ฝน
มากกว่าส่วนอื่น
จึงผุพังเร็ว

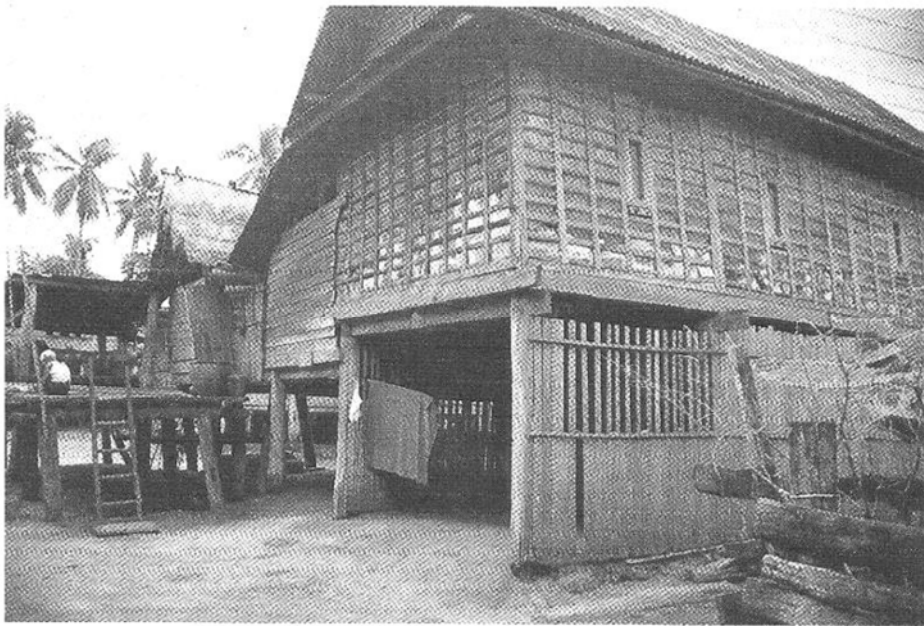
ฝาเรือนนอน
ด้านทิศใต้
(หัวนอน)
ไม้จริงประเภท
ฝานอน มีลูกตั้ง
ไม้ดีปะทับใน
แนวตั้ง

ฝาเรือนไม้จริง
ฝาสายบัว

ฝาเรือนไม้จริง
ประเภท
ฝापะกน พบที่
บ้านสระปทุม
ตำบลโคกชัย
มีน้อยมาก

ภาพที่ ๑๓ เรือนพื้นถิ่นโคราชแสดงฝาเรือนแบบต่าง

ที่มา : บัญชา นาคทอง, การศึกษาอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก (๒๕๕๕), ๓๕.

เรือนฝาปรีอ
กรเซงตำ
ตำบครบุรี
อำเภอครบุรี

ภาพที่ ๑๔ เรือนพื้นถิ่นโคราช แบบเรือน ๓ ห้อง ฝาฝาปรีอกรเซงตำ อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา
ที่มา : บัญชา นาคทอง, การศึกษาอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก (๒๕๕๕), ๓๕.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

๕. กลุ่มชาติพันธุ์มอญ

๕.๑ ชาติพันธุ์มอญ

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เก่าแก่กลุ่มหนึ่ง และเคยมีอารยธรรมที่รุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแหลมอินโดจีน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมมอญเริ่มต้นมาตั้งแต่ ๒๔๑ ปีก่อนพุทธศักราช โดยในระยะแรกชาวมอญได้เคยอาศัยอยู่ในประเทศอินเดีย แถบแคว้นโอริสสะ (อุสสะ) และทางใต้ของอินเดียเรื่อยมาจนถึงแคว้นมณีปุระต่อมามอญได้สร้างเมืองใหม่ขึ้นที่เมืองสะเทิม (Thaton) หรือสุวรรณวดี อยู่บริเวณปากอ่าวเมาะตะมะและกระจายตัวอยู่ตามเมืองใกล้เคียง เช่น ทวันเท (Twante) ทะละ (Dala) และหงสาวดี (Pegu) ซึ่งต่างเป็นอิสระต่อกัน และจากการที่เมืองสะเทิมมีการติดต่อค้าขายกับอินเดีย ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณของโลก ทำให้กลายเป็นสะพานที่ทอดให้วัฒนธรรมอินเดียเข้าสู่ประเทศต่างๆ ในอินโดจีนได้อย่างรวดเร็ว เกิดการเรียนรู้สั่งสมอารยธรรมต่างๆ จนทำให้อาณาจักรมอญที่สะเทิมในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดยิ่งกว่าอาณาจักรใดๆ ในบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะด้านการค้า วัฒนธรรม และศาสนา^{๑๒} แต่มีจุดอ่อนอย่างมากในด้านการทหาร ทำให้ถูกรุกรานจากอาณาจักรพุกามของพม่าที่มีความเจริญเติบโตทางเหนือแถบลุ่มน้ำอิรวดี และตกเป็นเบี้ยล่างของพม่าในปี พ.ศ.๑๖๐๐ และรบติดพันกันตลอดเวลา จนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๓ มอญก็พยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่ออิสรภาพอยู่เสมอ ตลอดช่วงเวลานั้นยาวนานนั้นปรากฏว่ามอญสามารถปลดแอกจากพม่าและตั้งอาณาจักรมอญได้ ๒ ครั้ง ครั้งสำคัญคือ การที่มะกะโทยิดเมองเมาะตะมะคืนจากพม่า และสถาปนาราชวงศ์ชานตะเลง (Shan-Talaing) ขึ้นใน พ.ศ.๑๘๓๐ พร้อมทั้งขึ้นครองราชย์ ณ เมืองเมาะตะมะ ทรงพระนามว่าพระเจ้าฟ้ารั่ว ปกครอง

^{๑๒} สุภา โอเจริญ, มอญในเมืองไทย(กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), ๑๗.

สืบเนื่องมาถึงสมัยพญาอู่^{๑๓} พ.ศ.๑๙๑๒ เมื่อพระเจ้าอู่ทองแห่งกรุงศรีอยุธยาเข้าตีหัวเมืองมอญอันได้แก่ ตะนาวศรี เมาะลำเลิง และเมาะตะมะ ทำให้ต้องย้ายเมืองหลวงจากเมาะตะมะมาอยู่ที่หงสาวดีตั้งแต่นั้นมา

กระทั่งในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าธรรมเจดีย์ของอาณาจักรมอญ ที่ต่างอ่อนกำลังจากการสู้รบรอบด้านด้วยกันทั้งสองฝ่าย รวมทั้งพระเจ้าติโลกราชแห่งนครเชียงใหม่ (ซึ่งเป็นอริต่อกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยเดียวกัน) ต่างเปลี่ยนพระราชโบายจากการสู้รบมาเป็นทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีความร่วมมือและมีมิตรไมตรีต่อกันในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทางศาสนา ทั้งการออกผนวช การชำระสมณวงศ์ของมอญ และการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ ของพระเจ้าติโลกราช ณ วัดเจ็ดยอด (วัดโพธารามวรวิหาร) จังหวัดเชียงใหม่ อาณาจักรมอญที่กรุงหงสาวดีสามารถตั้งตัวเป็นอิสระอยู่ได้จนถึง พ.ศ.๒๓๖๙^{๑๔} ก็ตกเป็นของพม่าและสูญสิ้นอาณาจักรมอญตั้งแต่นั้นมา

จากการที่มีการสู้รบตลอดช่วงเวลาของอาณาจักรมอญ ทั้งรบกับพม่า รบกับกรุงศรีอยุธยา ไทยใหญ่ และยังมี การสู้รบกันเองในหัวเมืองมอญด้วยกัน เพราะมอญไม่เคยมีการรวมอาณาจักรเป็นหนึ่งเลย

ดังนั้น คนมอญจึงต้องผจญกับการอพยพโยกย้ายถิ่นที่อยู่ตลอดเวลา อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นที่พึ่งในการอพยพของคนมอญหลายครั้งหลายคราอย่างต่อเนื่องและหลายวัตถุประสงค์^{๑๕} ทั้งจากการดิ้นรนหาพื้นที่ที่สงบร่มเย็นและอุดมสมบูรณ์กว่า การกวาดต้อนมาเมื่อรบแพ้กรุงศรีอยุธยาหลบหนีมาพม่า และการอพยพตามครอบครัวพี่น้องที่อพยพเข้ามาอยู่ก่อนหน้าแล้ว คือเป็นการอพยพเข้ามาอย่างสมัครใจเช่นเดียวกับชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาหากินและตั้งรกรากอยู่ในกรุงศรีอยุธยา แต่สาเหตุส่วนใหญ่คือความกดดันและความบีบคั้นทางการเมืองระหว่างมอญกับพม่ามากกว่าการโยกย้ายเนื่องจากปัญหาที่ทำกิน ทั้งนี้เพราะภูมิประเทศของรัฐมอญส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร มีผลผลิตที่ดี และยังมีทำเลที่สามารถติดต่อการค้าขายทางทะเลกับประเทศข้างเคียงไปจนถึงอินเดียได้สะดวกอีกด้วย เมื่อชนชาติมอญเผชิญปัญหาเกี่ยวกับความบีบคั้นทางร่างกายและจิตใจจากการกดขี่ของพม่ามากขึ้นและบ่อยขึ้น ทำให้จำเป็นต้องอพยพเข้าสู่พื้นที่ข้างเคียงซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศไทยเป็นแหล่งที่เหมาะสมต่อการอพยพมากที่สุด เนื่องจากมีพื้นที่ชายแดนต่อกันเป็นพื้นที่ยาว และมีเส้นทางสะดวกที่เข้ามาได้หลายทางโดยเฉพาะเส้นทางด่านแม่ละเมา และด่านเจดีย์สามองค์ และมีเส้นทางย่อยอื่นๆ เช่น ทางจังหวัดอุทัยธานี และเชียงใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้มีเส้นทางอพยพที่คล่องตัวแล้ว ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยและมอญมีความคล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะความเชื่อและศาสนา ทำให้คนมอญที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแทบไม่ต้องปรับตัวกับสภาพความเป็นอยู่เลย นอกจากภาษาพูดเท่านั้น ซึ่งปรับได้ไม่ยากนัก เพียงช่วงเวลาอันสั้นก็สามารถติดต่อสื่อสารและอยู่ร่วมกันได้อย่างผสมกลมกลืน และสาเหตุสำคัญอีกประการ คือ คนไทยไม่ตั้งข้อรังเกียจคนมอญที่อพยพ โยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และมักใช้นโยบายประนีประนอม โดยการแต่งตั้งให้เจ้าเมืองมอญเป็นผู้ดูแลหัวเมืองมอญด้วยกัน^{๑๖}

^{๑๓} พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา, เอกลักษณะทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ กรณีศึกษาหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), ๒.

^{๑๔} สุภา โอเจริญ, มอญในเมืองไทย, ๑๗.

^{๑๕} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย - มอญ (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓), ๑๑

^{๑๖} สุภา โอเจริญ, มอญในเมืองไทย, ๔๖.

ชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมาจากหลายหัวเมือง^{๑๗} เช่น หงสาวดี เมาะลำเลิง แคลง เริง และเมาะตะมะ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มาจากเมืองเมาะตะมะซึ่งอยู่ติดชายแดนไทย และอพยพเข้ามาสู่ไทยได้ง่ายและหลายทาง จากเอกสารของโรเบิร์ต ฮอลิเดย์ ผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชาวมอญ ได้อธิบายไว้ถึงการเตรียมพร้อมเรื่องการอพยพของชาวมอญเกี่ยวกับเสบียงอาหาร ซึ่งพ้องกับที่พิสันท์ ปลัดสิงห์ เล่าเรื่องชีวิตและความเตรียมพร้อมของบรรพบุรุษของตนในหนังสือ “คนมอญ” ซึ่งเป็นชาวมอญรุ่นใหม่ที่อพยพมาจากหัวเมืองมอญ ถึงความพร้อมในการอพยพมาและยังมีความตั้งใจในการอพยพกลับไปอีกด้วย

๕.๒ การอพยพของชาวมอญสู่ประเทศไทย

การอพยพของชาวมอญสู่ประเทศไทยตามที่ได้เสนอรายละเอียดไปแล้ว พบว่ามีมาหลายยุคหลายสมัย ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกที่เกิดอยู่ในการปกครองของพม่า เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และล่าสุดในสมัยที่พม่าได้ปลดแอกจากอังกฤษ หลังจากตกอยู่ในสภาพของอาณานิคมของอังกฤษกว่า ๕๐ ปี ซึ่งตามสนธิสัญญาระหว่างพม่ากับมอญเคยมีข้อตกลงไว้ว่า หลังจากได้รับอิสรภาพแล้วต่างคนต่างปกครองตนเอง^{๑๘} แต่พม่าไม่ทำตามสัญญา กลับจำกัดเขตที่อยู่ของชนชาติมอญให้อยู่เฉพาะแต่ในรัฐมอญซึ่งมีพื้นที่เพียง ๑๐๐ ตารางไมล์ เริ่มจากแม่น้ำสะโตงมาถึงเมืองเย ซึ่งน้อยกว่าพื้นที่ของแผ่นดินเดิมก่อนถูกพม่ายึดครองหลายร้อยเท่า

๕.๓ ถิ่นฐานของชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย

การอพยพในสมัยกรุงศรีอยุธยา ถิ่นฐานของชาวมอญที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการอพยพครั้งใหญ่ถึง ๕ ครั้งด้วยกันนั้น หากเป็นชาวบ้านทั่วไปส่วนใหญ่ พระมหากษัตริย์ไทยทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่อยู่แก่ชนชั้นพระนคร^{๑๙} เช่น บริเวณบ้านใหม่ เมฆามหัยอง บางลิ้ง บึงขาม บานน้ำประสพ บ้านบางหลัง บ้านไร่ บ้านฝ้าย สวนครอบครัวของแม่ทัพนายกองที่เชษฐามีศักดิ์ เช่น พระยาเกียรติ พระยาราม ซึ่งอพยพเข้ามาในรัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๑๒ – ๒๑๓๓) ทรงโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนที่ตำบลบ้านขมิ้นใกล้วัดขุนแสน ปัจจุบันเป็นบริเวณย่านการค้าขายต่อเนื่องไปถึงตลาดหัวรอ เครื่องญาติของมหาเถรคันฉ่อง โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนที่ตำบลหัวแหลม^{๒๐}

สำหรับการอพยพครั้งที่ ๒ ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๓๓ – ๒๑๔๘) ในปี พ.ศ. ๒๑๓๘ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชยกทัพไปตีหงสาวดี แต่ต้องเสด็จยกทัพกลับเพราะได้ข่าวว่าพระเจ้าแปร พระเจ้าอังวะ และพระเจ้าตองอูจะยกทัพมาช่วยหงสาวดี แต่ระหว่างยกทัพกลับได้กวาดต้อนครอบครัวมอญในหัวเมืองหงสาวดีมาเป็นเชลยเป็นจำนวนมาก เพื่อตัดทอนกำลังข้าศึกและการอพยพครั้งที่ ๓ ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๓๗ – ๒๑๔๘) นั้นไม่มีหลักฐานระบุแน่ชัดว่าโปรดเกล้าฯ ให้มอญอพยพตั้งถิ่นฐาน ณ ที่ใด แต่คาดว่าจะเป็นละแวกชานพระนครเช่นเดียวกับในรัชสมัยสมเด็จพระธรรมราชา

ครั้นต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๔๙ – ๒๒๓๑) มีมอญอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากทั้งที่อพยพจากการสู้รบและสมัครใจเข้าสวามิภักดิ์ ทรงโปรดฯ ให้ครอบครัวมอญที่อพยพเข้ามาครั้งนี้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคกปลายเขตกรุงศรีอยุธยาต่อเนื่องกับ

^{๑๗} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย - มอญ, ๑๒.

^{๑๘} พิสันท์ ปลัดสิงห์, คนมอญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๐), ๑๗๒.

^{๑๙} สุภา โอเจริญ, มอญในเมืองไทย, ๕๔.

^{๒๐} ประยูร สิทธิพันธ์, ต้นตระกูลขุนนางไทย (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕), ๖๒.

ปทุมธานีบางส่วน และแถววัดตองปุและคลองคูจามซานพระนครเป็นบางส่วน^{๒๑} แต่กลุ่มที่อพยพมาอยู่ใน
 ละแวกนี้ปัจจุบันจะเห็นหลักฐานว่าเคยเป็นชุมชนมอญเดิมปรากฏมีตำบลบ้านมอญ หมู่ ๒ - ๕ อยู่ แต่ตาม
 ข้อเท็จจริง ชุมชนมอญในหมู่บ้านมอญละแวกนี้ได้ย้ายถิ่นฐานไปอีกครั้งหนึ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไปอยู่
 ละแวกสามโคกปทุมธานี^{๒๒}

คนมอญกลุ่มสุดท้ายที่อพยพเข้าสู่ไทยในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.
 ๒๒๗๕ - ๒๓๗๑) อันเนื่องมาจากเมื่อสิ้นราชวงศ์ตองอูของพม่า พม่าก็มีนโยบายปกครองมอญอย่างกดขี่และ
 ปรามปรามมอญ ทำให้มีการสู้รบกับพม่าบ่อยครั้งซึ่งบางครั้งเมื่อพม่าปราบมอญลงได้ชาวมอญก็พากันอพยพ
 หนีเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศก็ทรงโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ซานพระนคร แถว
 บ้านโพธิ์สามต้น

การอพยพในสมัยกรุงธนบุรี ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี
 เนื่องจากการที่พระเจ้ามังระ (Hsinbyushin) (ครองราชย์ระหว่าง ๒๓๐๖ - ๒๓๑๙) วางแผนจะตีกรุงธนบุรี
 จึงได้เกณฑ์ชาวมอญตามหัวเมืองต่างๆ มาเตรียมการตั้งยุ้งฉาง และทำทาง แต่พวกไพร่มอญส่วนใหญ่ไม่
 ต้องการอยู่ใต้อาณัติของพม่าและยังมีไพร่พลมอญอีกกลุ่มหนึ่งรวบรวมกำลังเป็น กบฏต่อต้านพม่า แต่
 เนื่องจากมอญไม่ชำนาญการรบจึงเพลี่ยงพล้ำต่อกองทัพพม่าและได้อพยพเข้ามาพึ่งไทย โดยกลุ่มแรกอพยพ
 เข้ามาทางเมืองตาก ด้านแม่ละเมาเข้าสวามีภักดีต่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พ.ศ.๒๓๑๗) ส่วนอีกกลุ่ม
 อพยพเข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์ ครอบครวัมอญที่อพยพเข้ามานี้ ทรงโปรดฯ ให้ตั้งถิ่นฐานที่บ้านปากเกร็ด
 แขวงเมืองนนทบุรี และสามโคก แขวงเมืองปทุมธานี สมทบกับกลุ่มที่อพยพมาตั้งแต่ช่วงอยุธยาตอนปลาย
 แต่อย่างไรก็ตามปรากฏว่าในพื้นที่จังหวัดภาคกลางตอนบนและภาคเหนือตอนล่างหลายจังหวัด อาทิเช่น
 ตาก นครสวรรค์ ลพบุรี ลำพูน ยังปรากฏชุมชนมอญหลงเหลืออยู่ซึ่งตามรูปการแล้วน่าจะเป็นกลุ่มที่อพยพ
 มาในสมัยกรุงธนบุรีส่วนใหญ่^{๒๓}

การอพยพในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การอพยพครั้งใหญ่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัย
 ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระเจ้าปะดุงของพม่า (พ.ศ. ๒๓๒๕ -
 ๒๓๖๒) พม่าได้เกณฑ์แรงงานคนทั้งในเมืองพม่า รามัญ รวมทั้งประเทศราชต่างๆ ให้ไปสร้างพระมหาธาตุที่
 เมืองเมกุน ทำให้ผู้คนไม่มีเวลาทำมาหากิน อีกทั้งพม่าที่ได้รับแต่งตั้งไปปกครองเมืองเกาะตะมะเกะก็ข่มเหง
 เบียดเบียนชาวมอญ ดังนั้นในปี พ.ศ.๒๓๕๘ ชาวมอญได้พร้อมใจเป็นกบฏที่เมืองเกาะตะมะเกะ^{๒๔} พากันอพยพ
 เข้ามายังประเทศไทย กลุ่มครอบครวัที่อพยพเข้ามาในครั้งนี้ เข้ามาหลายทาง เช่นทางด้านแม่ละเมา จังหวัด
 ตาก ทางเมืองอุทัยธานี และเข้าทางด้านเจดีย์สามองค์ แขวงเมืองกาญจนบุรี มอญกลุ่มใหญ่ที่อพยพมาครั้งนี้
 ทรงโปรดฯ ให้ไปตั้งภูมิลำเนาในเขตเมืองปทุมธานี นนทบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์ หลังการอพยพในครั้งนี้
 แล้ว ในช่วงต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังมีการอพยพของชาวมอญเข้ามาอีก
 ระลอกหนึ่งซึ่งทรงโปรดฯ ให้ไปอยู่ที่นครเขื่อนขันธ์ ซึ่งเป็นชุมชนชาวมอญที่อพยพมาอยู่ล่วงหน้าแล้ว

การอพยพในสมัยพม่าปลดแอกจากอังกฤษ ช่วงเวลาที่พม่าหลุดพ้นจากการปกครอง
 ของอังกฤษ ใน พ.ศ.๒๔๙๑ ประชาชนมอญคาดหวังว่าจะได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระเช่นเดียวกับที่พม่าได้รับ
 จากอังกฤษ แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองที่ระส่ำระสายของพม่าเองกับนโยบายชนกลุ่มหลายกลุ่มของพม่า ทำ

^{๒๑} สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๕, ไทยรบพม่า (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕), ๒๔๒.

^{๒๒} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย - มอญ, ๑๓.

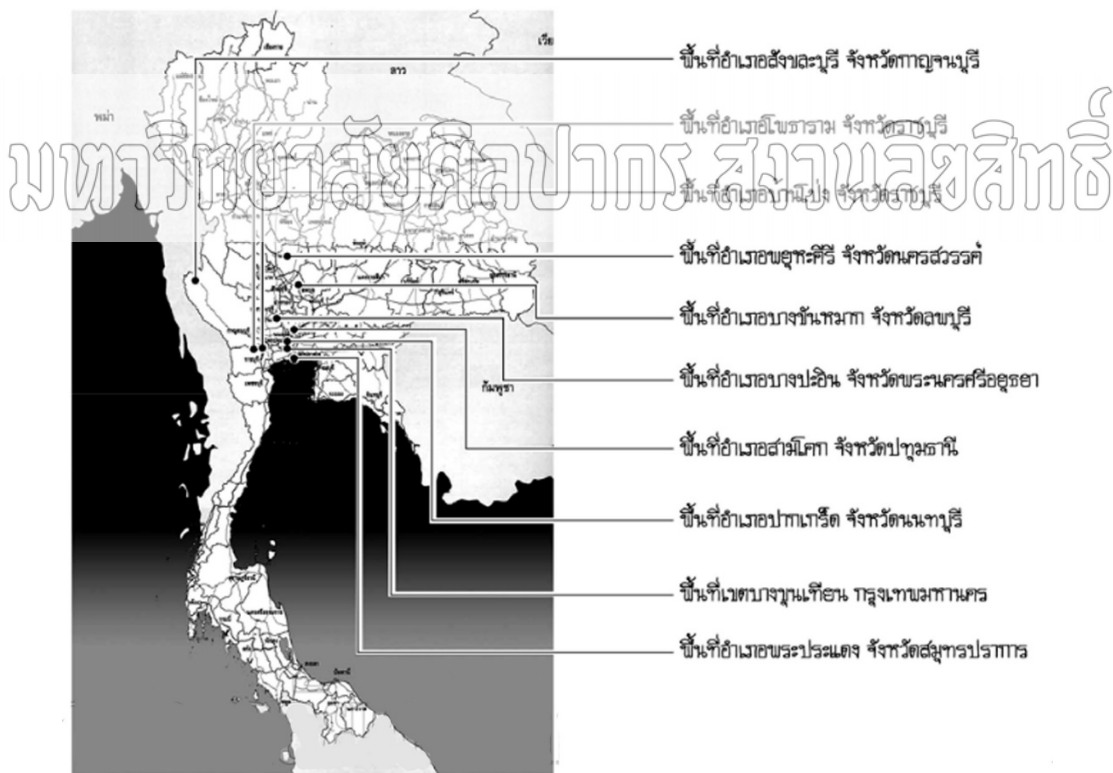
^{๒๓} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย - มอญ, ๑๓.

^{๒๔} พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา, เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
 ของชาวมอญ กรณีศึกษาหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี, ๓๙.

ให้พม่าไม่ยอมปลดปล่อยให้มอญเป็นอิสระอันเป็นสาเหตุให้เกิดขบวนการกู้ชาติมอญ ยึดครองพื้นที่อยู่บริเวณทุ่งก้างย่าง ซึ่งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างชายแดนไทยและพม่าในบริเวณต่อเนื่องกับด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นขบวนการนอกกฎหมายของพม่า จำเป็นที่รัฐบาลต้องปราบปราม ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ครอบครัวมอญในพื้นที่ล่อแหลมต่อการปราบปราม อพยพเข้ามาในไทยเพิ่มอีก แต่กลุ่มชาวมอญที่อพยพมาด้วยเหตุดังกล่าวตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๑ นั้น ทางรัฐบาลไทยพยายามผลักดันให้ออกไปนอกประเทศเพราะไม่ต้องการบาดหมางกับพม่า แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรม ไทยจำเป็นต้องรับกลุ่มชาวมอญพลัดถิ่นดังกล่าวให้อยู่ในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันจำกัดเขตอยู่ในหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี และยังถือว่าเป็นกลุ่มมอญพลัดถิ่นที่ไม่ได้สัญชาติไทย

๕.๔ การกระจายตัวของชุมชนชาวมอญในไทย

ถิ่นฐานของชาวมอญที่อพยพเข้ามาในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หลายครั้งหลายครานั้นส่วนใหญ่ก็มีถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำ^{๒๕} อาทิเช่น ริมแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือของกรุงเทพฯ ปทุมธานี นนทบุรี ริมแม่น้ำแม่กลอง และกลุ่มล่าสุดอยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรีก็อยู่ริมลำน้ำ ๓ สาย คือ ลำห้วยของกาเลีย ลำห้วยมิคลี และแม่น้ำรันตี ซึ่งไหลมาบรรจบกันในบริเวณที่เรียกว่า สามประสบ หรือสามสบในอำเภอสังขละบุรี

แผนที่ที่ ๕ แสดงแหล่งที่ตั้งของชุมชนมอญที่สำคัญในประเทศไทย
ที่มา : แผนที่ทางหลวง (กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๗), ๖.

^{๒๕} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย - มอญ, ๑๔.

สรุปบริเวณที่เป็นถิ่นฐานชาวมอญ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ใกล้กรุงเทพฯ และ พระนครศรีอยุธยา เช่น สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาจากอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี อำเภอสามโคกจังหวัด ปทุมธานี เรื่อยไปถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่นที่บ้านทองบ่อ (บ้านเสากระโดง) อำเภอบางปะอิน ก็มีถิ่น ฐานชาวมอญกลุ่มใหญ่ตั้งอยู่ บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้ปากอ่าวไทย ที่รู้จักดี คือ อำเภอพระประแดง (นครเขื่อนขันธ์) จังหวัดสมุทรปราการ พื้นที่รองลงมาคือ แหล่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เส้นทางอพยพ เช่น ลำน้ำแม่ กลอง อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละ บุรี จังหวัดกาญจนบุรี พื้นที่อื่นที่เป็นเส้นทางอพยพนอกเหนือจากเส้นทางด่านแม่ละเมาและด่านเจดีย์สาม องค์ก็มีเส้นทางอพยพทางจังหวัดอุทัยธานี และเชียงใหม่ พบว่ามีชุมชนมอญกระจายตัวในจังหวัดลพบุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ ตาก ลำพูน ลำปาง และเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังมีการกระจายตัวเป็นกลุ่มเล็กๆ ใน พื้นที่ภาคกลาง จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี และภาคตะวันตกในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม เพชรบุรี และ ปราจินบุรีพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของชาวมอญปริมาณมาก ได้แก่ ราชบุรี ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ นครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา นครราชสีมา ปราจินบุรี สำหรับในกรุงเทพมหานครก็ปรากฏชุมชนมอญ หลายพื้นที่ อาทิเช่น บริเวณรอบๆ วัดชนะสงคราม บางลำภู บางขุนพรหม วัดสังเวชวิศยาราม ย่านสะพาน มอญ พื้นที่บริเวณคลอง บางไส้ไก่ บางรัก บ้านทเวาย แถบถนนเจริญกรุงก็เป็นชุมชนมอญมาแต่ครั้ง ดั้งเดิม^{๒๖}

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนชาวมอญที่การกระจายตัวอยู่ในไทย

ที่มา : พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา, เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ (๒๕๔๒), ๕๑

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หลังคาเรือน	จำนวนคน
ปทุมธานี	๖	๓๙	๑๕๑	๓,๒๑๖	๒๒,๒๓๐
สมุทรสาคร	๒	๑๓	๔๔	๒,๗๙๓	๒๐,๓๑๒
ราชบุรี	๒	๑๐	๔๗	๒,๓๗๘	๑๕,๓๕๐
กรุงเทพมหานคร	๔	๑๒	๓๓	๑,๑๘๗	๘,๒๑๒
นนทบุรี	๓	๙	๑๘	๙๕๘	๖,๗๓๔
ลพบุรี	๑	๒	๑๑	๖๑๖	๔,๓๗๘
ธนบุรี	๑	๒	๙	๕๒๗	๓,๕๔๓
สมุทรปราการ	๓	๑๑	๒๗	๖๙๙	๓,๔๘๖
อยุธยา	๔	๖	๑๘	๓๐๓	๒,๐๗๑
นครปฐม	1	๓	๗	๒๖๗	๑,๘๖๙
อุทัยธานี	๒	๔	๑๕	๒๙๒	๑,๕๑๔
สมุทรสงคราม	๒	๒	๖	๑๒๓	๑,๑๙๐
เพชรบุรี	๑	๓	๕	๑๔๙	๙๙๑
เชียงใหม่	๑	๑	๒	๒๒๒	๙๔๘
ลำพูน	๑	๑	๑	๑๒๖	๗๓๙
สระบุรี	๓	๕	๘	๘๓	๔๑๙
ตาก	๑	๑	๑	๒๒	๑๑๒

^{๒๖} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย - มอญ, ๑๔.

๕.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรือนพื้นบ้านไทย – มอญ จากการศึกษาของศาสตราจารย์เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์ พบว่าเรือนไทย – มอญ โดยภาพรวมมีความคล้ายคลึงเรือนไทยภาคกลาง คือ เป็นเรือนไม้จริง ใต้ถุนสูง ใช้พื้นที่ใต้ถุนแบบโล่งเอนกประสงค์รูปทรงของเรือนเป็นแบบเรือนขยายซึ่งมีเค้าโครงของเรือนเริ่มแรกในกลุ่มเป็นเรือนไทยหลังคาจั่วแหลม แต่มีการต่อเติมขยายออกไปตามปริมาณการขยายตัวของสมาชิกในครอบครัว มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อโดยเฉพาะเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและการถือโชคลางต่างๆ ที่ส่งผลมาอย่างสถาปัตยกรรมอย่างมาก โดยเฉพาะการวางทิศทางของจั่วบ้านไปทางทิศตะวันตก ตะวันออก ซึ่งต่างกับเรือนไทย มีความเชื่อเกี่ยวกับการวางตำแหน่งของห้องผีตาต้าย และห้องนอน และความเชื่ออื่นๆ ที่บังคับการวางตำแหน่งพื้นที่ใช้สอย และมีความต่างระดับของพื้นที่มาตามความเชื่อ และยังพบอีกว่าลักษณะการขยายตัวของเรือนมอญที่รองรับครอบครัวขยาย จะต่างกับเรือนขยายของไทยอย่างมาก เพราะไม่ได้เป็นการขยายตัวแบบต่อเรือนล้อมชานเดินแบบเรือนไทย แต่เป็นการต่อเติมแบบต่อออกด้านที่ไม่ขัดต่อทิศทางของห้องผีบรรพบุรุษ และต่อแบบเป็นห้องหรือเป็นเรือนติดกันการใช้ชีวิตบนเรือนส่วนใหญ่เป็นห้องโถงโล่ง ซึ่งในงานเอนกประสงค์มีห้องปิดน้อย มีขนาดพื้นที่ใช้สอยขนาดใหญ่ ขณะที่ปริมาณผู้อาศัยในเรือนมีจำนวนน้อย

พื้นที่ที่สำรวจในกลุ่มใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มที่พบว่าความเชื่อต่างๆ ที่ส่งผลมาอย่างตัวเรือนหลงเหลืออยู่น้อย ได้รับอิทธิพลจากสังคมไทยและการปรับเปลี่ยนตัวเองไปเกือบหมด เช่น เปลี่ยนห้องผีเป็นห้องพระ แต่กลุ่มภาคตะวันตกและภาคกลางตอนบนยังมีความเชื่อที่ส่งผลมาอย่างตัวเรือนอย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งระบบเรือนขยายแบบเครือญาติที่ยังเป็นลักษณะเด่นของรูปแบบเรือนมอญและมีแนวโน้มยังคงอยู่ เพราะลักษณะชีวิตและสังคมเกษตรกรรมยังเด่นชัด

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้นจึงเกิดเป็นความสนใจที่จะศึกษาผลกระทบของเมืองต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม การถือครองเรือนของชาวไทย – มอญ ที่แปรเปลี่ยนไปโดยศึกษา ในพื้นที่ศึกษาใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบความเหมือน ความต่าง รวมถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ของวิถีชีวิตชาวไทย – มอญ ต่อไป

๕.๖ กลุ่มชาติพันธุ์มอญพื้นที่ทำการวิจัย

ชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านพระเพลิง 2 ครั้งด้วยกัน

ครั้งที่ ๑ ชาวมอญอพยพมาอยู่ในบริเวณเมืองนครราชสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๙ สมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชทานครัวมอญที่อพยพเข้ามาสวามิภักดิ์มีพระมหาโยธา(แจ้ง) เป็นหัวหน้าแบ่งให้พระยานครราชสีมาขึ้นไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองนครราชสีมา ตั้งครัวมอญที่ลำพระเพลิง เขตอำเภอปักธงชัย ที่บ้านพลับพลา อำเภอปักธงชัย และพระยาศรีรามัญผู้เป็นหัวหน้าพาญาติพี่น้องมาอยู่ในเมืองเป็นสายกองส่วยทองตั้งบ้านเรือนเรียกว่า บ้านมอญ ตรงหลังบริเวณโรงเรียนจินเกล้า(สมาคมฮากกา) มอญพวกนี้สืบเชื้อสายต่อมากลายเป็นไทยไปหมดสิ้นได้ถ่ายทอดประเพณีและวัฒนธรรมของมอญ เป็นมรดกแก่ชาวนครราชสีมา

ครั้งที่ ๒ สมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อเกิดขบถเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ พ.ศ. ๒๓๓๖ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เจ้าพระยามหาโยธา(ทองเฒ่า) คุมกองมอญมาสมทบกับทัพของพระบวรราชมหาดำรงพลเสนาที่เมืองนครราชสีมา ได้ร่วมลาดตระเวนกับทหารไทย ภายในรัศมี ๓๐ กิโลเมตรถึงเมืองปักธงชัยเสร็จแล้วทหารมอญกลับทางปักธงชัย ทหารมอญเห็นลักษณะภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ของปักธงชัยเกิดความพอใจส่วนหนึ่งย้อนกลับมาจับจองที่ทำมาหากินสมทบกับชาวมอญที่อยู่มาแต่เดิมบริเวณลำพระเพลิง

ปัจจุบันกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมอญอยู่ในนครราชสีมายังรักษาวัฒนธรรมประเพณีมอญไว้ เช่น ภาษา การไหว้ ผีมอญ การเล่นสะบ้า คือบ้านท่าโพธิ์ บ้านลำเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย

สภาพสังคมชาวมอญ อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านมีชาวมอญเป็นผู้ปกครอง นับถือพุทธศาสนา นิกายเถรวาทและนับถือผีที่สำคัญที่สุดคือ ผีประจำหมู่บ้าน ประดิษฐานไว้ที่ชายทุ่งและผีบ้านผีเรือน เป็นผีประจำตระกูล การนับถือญาติเฉพาะฝ่ายชายที่เป็นผู้รับผีต่อๆ ไป ผู้รับผีมีหน้าที่เก็บรักษาและคอยดูแลสมบัติของผี ประกอบด้วยแหวน ๑ วง ผ้า ๑ ผืน หม้อ ๑ ใบ ถ้าชำรุดต้องหามาเปลี่ยนใหม่ ทำการรำผีอยู่เสมอตามประเพณี ส่วนผีประจำหมู่บ้านทำพิธีบูชาเช่นสรวงปีละครั้ง ในพิธีการเข้าทรงทำนายความเป็นไป และความอุดมสมบูรณ์ของอนาคต หมู่บ้านมอญมีแม่มดหม้อผีประจำหมู่บ้าน

ชาวมอญประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำเครื่องปั้นดินเผา เช่น ตุ่ม หม้อ ไห โอ่ง นอกจากนี้งานฝีมือที่ทำในยามว่างจากฤดูทำนา เช่น ทอผ้า ทอเสื่อ สานตะกร้า กระบุง และทำอัฐมอญ ชาวมอญรุ่นหลังมีความรู้สึกว่าเป็นคนไทยมิใช่มอญ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แผนที่ที่ ๖ แสดงตำแหน่งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในจังหวัดนครราชสีมา

๖. วัฒนธรรมและคติความเชื่อชาวมอญที่ผูกพันกับการอยู่อาศัย

๖.๑ คติความเชื่อภายในเรือน

เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษนั้นเป็นสิ่งที่มียุทธพลต่อวิถีชีวิตของชาวมอญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่จารึกไว้ในคัมภีร์ภาษามอญอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อส่วนใหญ่จะเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับโชคลาภที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิต และความเชื่อที่เกี่ยวกับผีและคนตาย ในความเชื่อทั้งสองประเภทที่มีสื่อกลางที่เกี่ยวข้องกับ “ทิศ” ด้วยกันทั้งสิ้น เรื่องราวของความเชื่อที่จารึกไว้ในคัมภีร์ไบเบิลเก่าแก่ของมอญมีมากมาย อาทิเช่น สูตรบ้าน การกำหนดวันดี – วันร้ายในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตำราเกี่ยวกับสัตว์และพฤติกรรมของสัตว์ที่ผูกพันกับชีวิตมนุษย์ ตำราเกี่ยวกับการเกิด การตาย เห็นได้ชัดว่าความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับชีวิตของชาวมอญนี้มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับ “บ้าน”

โดยสรุป เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อที่ตกทอดมายังการวางทิศทางของบ้านที่สำคัญสำหรับชีวิตชาวมอญ สามารถจำแนกได้ดังนี้^{๒๗}

๑. การวางทิศทางของจั่วบ้าน ทิศทางของจั่วบ้านของชาวมอญจะหันจั่วบ้านตามตะวัน และผูกพันกับทิศทางของเสาเอกหรือเสาผีของบ้าน รวมทั้งห้องผีของบรรพบุรุษและห้องนอน

๒. ทิศเสาเอก เสาเอกของเรือนมอญคือเสาต้นแรกทางด้านทิศตะวันออกเป็นเสาที่รับแป้นหัวเสาของจั่วบ้านด้านตะวันออกนั่นเอง และเสาเอกยังถือเป็นเสาผีบรรพบุรุษอีกด้วย

๓. ทิศทางห้องผีบรรพบุรุษ ห้องผีบรรพบุรุษจะใช้เป็นห้องนอนเฉพาะของเจ้าของบ้าน ถือว่าเป็นอาณาเขตที่ผีตายซึ่งปกป้องคุ้มครองลูกหลานสิ่งสถิตอยู่ สัญลักษณ์แทนผีบรรพบุรุษหรือผีประจำตระกูลมักเป็นผ้า แหวน หรือดาบ ตามความสำคัญของตระกูล เฉพาะตระกูลขุนนางจะมีลักษณะดาบในสังคัมเกษตรกรรม พบว่า มีแต่สัญลักษณ์ผ้าเท่านั้นสัญลักษณ์ผีบรรพบุรุษนี้จะเก็บไว้ในภาชนะปิดมิดชิด เช่น หีบ กระบุง ตะกร้า และแหวนหรือวางไว้ที่สูงตรงเสาผีของบ้าน ผ้าผืนนี้เป็นผ้าสีแดงยาวเก็บไว้อย่างดีในหีบหรือตะกร้าพร้อมกับแหวนผีประจำตระกูล (แหวนที่มีหัวพลอยสีแดง) ทั้งผ้าและแหวนผีที่เก็บไว้ต้องดูแลรักษาอย่างดีไม่ให้เกิดการชำรุดเสียหาย หากผ้าชำรุดต้องเปลี่ยนและทำพิธีขอขมาผีประจำตระกูล หรือที่เรียกว่าผีตายายนี้ต้องมีการเช่นเลี้ยงผีทุกปี ปีละ ๑ ครั้ง และเมื่อมีพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตของคนในบ้าน เช่น เกิด โคนผมไฟ บวช แต่งงาน หรือตาย ต้องมีพิธี เช่นเลี้ยงผีบรรพบุรุษทุกครั้งไป โดยห้องผืนนั้นบรรพบุรุษถือเป็นส่วนตัวอย่างเคร่งครัด ผู้ที่ไม่ได้อยู่บ้านหรือผีต่างตระกูลกันจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าห้องนี้ ดังนั้น ห้องผีจึงเป็นห้องที่เฉพาะเจ้าของบ้านเท่านั้นปกติใช้เป็นห้องนอนเจ้าของบ้าน แต่ปัจจุบันในหมู่บ้านพระเพลิงนั้น พบว่า ห้องผืนนั้นยังคงใช้เป็นห้องนอนซึ่งความเชื่อของห้องผีได้สูญหายไปเกือบหมดแล้ว

๔. ทิศห้องนอนและทิศหัวนอนเจ้าของเรือน สืบเนื่องจากการวางทิศทางห้องผีบรรพบุรุษและตำแหน่งของเสาผีของบ้าน มีตำแหน่งทางทิศตะวันออก และห้องนอนกับห้องผีคือห้องเดียวกัน ดังนั้นตำแหน่งห้องนอนสำคัญของบ้านจะอยู่ในทิศตะวันออก ส่วนทิศทางการหันหัวนอนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญนั้นคือการหันหัวนอนไปด้านทางทิศตะวันออกและทิศใต้ มีความเชื่อว่าทิศตะวันออกถือเป็นทิศมงคล เป็นทิศที่พระอาทิตย์ขึ้น (ทิศที่ให้ชีวิต) ส่วนทิศใต้ที่ชาวมอญเรียกว่า “ทิศเหนือลม” ถือว่าอยู่เหนือสิ่งต่างๆ ทั้งหมดทำให้ร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้นทิศของหัวนอนไม่ว่าจะเป็นห้องนอน ห้องผีหรือที่อื่นๆ ก็ตาม ที่ปกติชาวมอญนิยมนอนโถงก็จะหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้เท่านั้น

๕. ทิศห้องอื่นๆภายในเรือน ตำแหน่งของห้องหรือกิจกรรมอื่นๆ จะตามการใช้สอยสำคัญคือทิศหัวนอนมาตาม ลำดับอันได้แก่ ชานหรือระเบียงจะอยู่ทิศตีนนอน คือทิศเหนือและทิศตะวันตก เช่นเดียวกับตำแหน่งของครัวครกตำข้าวต้องวางไว้ทิศใต้ลม (ทิศเหนือ) ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับครัว

๖. ทิศการต่อเติมเรือน ครอบครัวชาวมอญมักนิยมอยู่กันแบบครอบครัวขยาย โดยมีความเชื่อว่า “เรือนใหม่ห้ามปลูกทางทิศหัวนอนของเรือนใหญ่” ซึ่งจากข้อห้ามนี้เองทำให้มีผลต่อเนื่องมาอย่างเห็นได้ชัด คือในขณะที่มีบริเวณไม่มาก การเลือกปลูกตามข้อบัญญัติโบราณอาจทำได้ไม่สะดวก ดังนั้นแทนที่จะปลูกเรือนหลังใหม่ ชาวมอญจึงนิยมต่อเติมบ้านออกไปมากกว่าจะปลูกเป็นเรือนใหม่ ทำให้เรือนบางหลังต่อเติมหลายครั้งตามการเพิ่มปริมาณของสมาชิกในครอบครัว จนมีพื้นที่ใช้งานใหญ่มาก และในการต่อเติมแต่ละครั้งจะไม่นิยมใช้โครงสร้างหลักยึดติดต่อกัน จะทำเป็นชานหรือระเบียงให้เกิดความต่อเนื่อง ทำให้พบว่ามีชานระเบียง และความต่างระดับมากมาย

^{๒๗} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย- มอญ(นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓), ๑๕๗.

๖.๒ คติความเชื่อภายนอกเรือน

การวางทิศทางของยุงข้าว ยุงข้าวเป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวมอญ ชาวมอญถือว่าข้าวหรือแม่โพสพให้ชีวิต ดังนั้นตำแหน่งของยุงข้าวจะต้องตั้งในตำแหน่งที่เป็นมงคล เช่นเดียวกับทิศหัวนอน คือทิศใต้ และทิศตะวันออก การนำยุงข้าวมาไว้ในทิศปลายตีน ซึ่งเป็นทิศทำชั่วเวลานอนถือเป็นการไม่เคารพต่อแม่โพสพ ส่วนทางทิศตะวันตกก็เช่นเดียวกัน ถือเป็นทิศของคนตาย ห้ามวางยุงข้าว นอกจากความเชื่อเรื่องทิศแล้ว การวางทิศจั่วของยุงข้าวก็มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งของจั่วบ้านด้วย คือ ตำแหน่งที่ดีให้ความเจริญรุ่งเรือง คือ การวางจั่วของยุงข้าวขนานกับจั่วของบ้าน การวางตำแหน่งยุงข้าวที่ถือเป็นอับมงคล คือ การวางจั่วยุงข้าวในแกนเดียวกับจั่วบ้านหรือจั่วยุงข้าวพุ่งเข้าหาบ้านทั้งด้านยาวและด้านสกัดของบ้าน ถือเป็นอับมงคลทั้งสิ้นถึงแม้ว่าจะวางอยู่ในทิศตะวันออกหรือทิศใต้ก็ตาม

การวางตำแหน่งศาลผี และศาลพระภูมิเจ้าที่ ความเชื่อที่เกี่ยวกับผีเรือน หรือที่เรียกว่า “ผีใหญ่” ถือเป็นต้นตระกูลของบรรพบุรุษ มักตั้งศาล ๖ เสา หรือ ๔ เสา ไว้เป็นที่สิงสถิตของผีใหญ่ แต่ปัจจุบันบางบ้านได้เชิญผีตาฝ้ายซึ่งเคยสถิตอยู่ในห้องผีให้ไปอยู่ศาลผีใหญ่ เนื่องจากลูกหลานในยุคปัจจุบันกลัว นอกจากศาลผีใหญ่แล้วยังมีศาลพระภูมิเจ้าที่ ที่เป็นศาลเสาเดียวถือเป็นที่สิงสถิตของพระภูมิที่คุ้มครองที่ๆอยู่ ศาลทั้งสองศาลมักตั้งเคียงกันในทิศหัวนอนคือทิศใต้หรือทิศตะวันออก

ปลูกต้นไม้ตามทิศ ความเชื่อของชาวมอญต่อการปลูกต้นไม้ในบ้านนั้น มีผลกับการดำรงชีวิตของเจ้าของบ้าน ดังข้อบัญญัติไว้^{๒๘} ดังนี้

ทิศตะวันออก	ให้ปลูก กล้าย มะพร้าว
ทิศอีสาน	ให้ปลูก มะตุม
ทิศตะวันตก	ให้ปลูก พุทรา
ทิศเหนือลม (ใต้)	ให้ปลูก มะม่วง
ทิศใต้ลม (เหนือ)	ให้ปลูก มะขามป้อม
ทิศพายัพ	ให้ปลูก บุนนทริก
ทิศอาคเนย์	ให้ปลูก ดอกรัก
ทิศหริ	ให้ปลูก ขนุน

นอกจากการปลูกต้นไม้ต่างๆตามทิศแล้ว ยังมีข้อบัญญัติห้ามปลูกต้นไม้บางประเภทไว้ในบ้าน หากปลูกแล้วจะก่อให้เกิดทุกข์ ยากเข็ญ โศกเศร้าใจ เนื่องจากต้นไม้เหล่านี้เป็นต้นไม้ที่เป็น “ไม้กุศลทาน” คือเป็นต้นไม้ปลูกไว้ในอาณาเขตวัด เพื่อให้ผลเป็นทานแก่คนกกาและสัตว์ต่างๆ อันได้แก่ ต้นจั่ว ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นสาละวัน ต้นหว้า ต้นทองหลาง เป็นต้น

๖.๓ สูตรบ้าน

จากคัมภีร์โหราศาสตร์ภาษาชามอญโบราณ ซึ่งครูจวน เครือวิชฌยาจารย์ แห่งบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ได้แปลเป็นภาษาไทยมีรายละเอียดมากมายใน “สูตรบ้าน” ซึ่งในที่นี้จะได้เก็บเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวกับสภาพทางกายภาพของบ้านมา เพื่อพิจารณาว่าจากสภาพการณ์ของความเชื่อเกี่ยวกับสูตรบ้านนี้มีความคงอยู่หรือแปรเปลี่ยนไปบ้างเพียงใด^{๒๙}

^{๒๘} จวน เครือวิชฌยาจารย์, *วิถีชีวิตชาวมอญ*(กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๗), ๔๐.

^{๒๙} อรศิริ ปาณินท์, *เรือนพื้นถิ่นไทย- มอญ*, ๑๖๒.

คุณโทษสถานที่ปลูกบ้าน^{๓๐}

ทิศใต้ลม (เหนือ) ทิศอีสาน และทิศตะวันออก มีถนนผ่าน สามทิศนี้และที่ลาดต่ำลงไปจะ
เจริญรุ่งเรือง

ทิศเหนือลม (ใต้) ทิศตะวันตก จะเกิดเจ็บไข้ถึงตาย

ทิศพายัพ ทิศอาคเนย์ จะทุกข์ยาก

ทิศหริดี จะถูกผีร้ายรังแก

ทั้ง ๕ ทิศนี้ถ้าลาดต่ำลงไปไม่ควรปลูกบ้าน

สถานที่ปลูกเรือนเรียบดูจหน้ากลงจะมากไปด้วยยศศักดิ์

ที่เป็นหลังเต่าไม่ควรปลูกบ้าน

สถานที่ปลูกบ้านงอโค้งคุดคั่นกระสุน ไม่สมควรใช้เป็นที่พักนอน เพราะเป็นที่อยู่ของสัตว์

ช่าง ม้า จะเกิดเพลิงไหม้

ที่ที่เป็นรอยน้ำขัง จะมีโทษ

ลักษณะที่ดินที่ควรปลูก ตำราลักษณะที่ดิน ๑๑ ประการ

สัณฐานยาว

สัณฐานสี่เหลี่ยม

สัณฐานกลม

สัณฐานอย่างถาด

สัณฐานอย่างภูเขาขวาง

สัณฐานอย่างถาด

สัณฐานอย่างหลังเต่า

สัณฐานอย่างล้อเกวียน

สัณฐานต้องแขนงดู

บรรดาสัณฐานที่ดินทั้ง ๑๑ ประเภทนี้ท่านว่าที่ดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า (สัณฐานยาว), รูปสี่เหลี่ยม (จัตุรัส), และสัณฐานอย่างถาด เป็นที่ดินที่เหมาะสมกับการปลูกบ้าน จะเจริญรุ่งเรืองด้วยลาภยศทรัพย์สิน แต่ลักษณะสัณฐานอื่นๆ ๘ ประเภทที่เหลือ ใ้งดเว้นอย่าได้ทำการปลูกบ้าน

ไม่ปลูกบ้าน^{๓๑} ตำราเกี่ยวกับการเลือกไม่ในการปลูกบ้านตามสูตรบ้าน มี ๔ ประเภทคือ^{๓๒}

ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบลักษณะเด่นของไม้กับความเชื่อ

ประเภท	ลักษณะเด่น	ความเชื่อ
ไม้ผู้ชาย	ไม้โคนและปลายใหญ่เท่ากัน	ท่านว่าจะชนะศัตรู
ไม้ผู้หญิง	ไม้โคนใหญ่ปลายเรียว	ท่านว่าจะได้ยศศักดิ์
ไม้กาลกิณี ⁷	ไม้ใหญ่ตอนกลาง	ท่านว่าจะวินาศ
ไม้ยักษ์	ไม้โคนใหญ่มากและปลายใหญ่ มาก	ท่านว่าจะวินาศ

^{๓๐} จวน เกรือวิชฌยาจารย์, วิถีชีวิตชาวมอญ, ๓๐.

^{๓๑} จวน เกรือวิชฌยาจารย์, วิถีชีวิตชาวมอญ, ๔๐.

^{๓๒} พลุหลวง[นามแฝง], วิถีชีวิตชาวมอญ(กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๖), ๒๑๐.

ดังนั้นจะเห็นว่า ตาม “สูตรบ้าน” ของคัมภีร์มอญโบราณเลือกเฉพาะไม้ผู้ชายและไม้ผู้หญิงเท่านั้นในการปลูกบ้าน ซึ่งปกติในการปลูกบ้าน นอกจากจะให้อยู่อาศัยร่มเย็นเป็นสุขแล้วความคงทนแข็งแรงเป็นปัจจัยหลักข้อหนึ่งเช่นกัน ดังนั้นช่างจำเป็นต้องเลือกสรรไม้ที่ให้ความคงทนแข็งแรง ดังนั้นไม้ผู้ชายที่มีความเสมอของขนาดหน้าตัด และไม้ผู้หญิงเป็นไม้ประเภทที่ใช้สอยในการรับน้ำหนักได้เหมาะสม ส่วนไม้ยักซ์ ตามรูปพรรณสัณฐานคือไม้ซุง ไม่สะดวกในการนำมาสร้างบ้าน

สูตรเจ้าของบ้าน^{๓๓}

ให้อาความยาวของพื้นบ้าน กับความยาวของตงวัดเป็นศอกรวมกันคูณด้วย ๓ หารด้วย ๘ เหลือเศษเท่าไรให้หายตามนั้น

ตารางที่ ๓ สูตรเจ้าของบ้าน

เหลือเศษ	ความเชื่อ
๑	เป็นบ้าน พ่อค้าวานิช
๒	เป็นบ้าน ครวัปรุงอาหาร
๓	เป็นบ้าน เจ้านาย ราชา
๔	เป็นบ้าน คหบดี ผู้มั่งคั่ง
๕	เป็นบ้าน นายพราน
๖	เป็นบ้าน ขโมย โจรผู้ร้าย
๗	เป็นบ้าน อมาตย์ เสนาบดี
๘	เป็นบ้าน หญิงแพศยา

สูตรนี้เป็นความเชื่อพื้นบ้าน ซึ่งพยายามหาคำอธิบายแต่ไม่สามารถหาที่มาและเหตุผลได้ ซึ่งอาจมีที่มาจากสถิติต่างๆ ในสมัยโบราณที่จำแนกเจ้าของบ้านก็เป็นได้ ซึ่งเป็นลักษณะเดียว กับสูตรเสาบ้าน ซึ่งระบุว่า “เอาความยาวของเสาบ้านวัดเป็นศอกได้จำนวนความยาวเท่าไรคูณด้วย ๓ หารด้วย ๗ เหลือเศษเท่าไรให้หายไปตามเศษนั้น”

ตารางที่ ๔ สูตรบ้านที่เกี่ยวกับความเชื่อ

เศษ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
ความเชื่อ	มรณะ	ลาภะ	ทุกข์	สิทธิ	มรณะ	สุขี	วินาศ

สูตรใบดั่ง

ส่วนใบดั่งของบ้านนั้น ท่านให้อาความยาวของตัวซื่อบ้าน แบ่งออกเป็น ๘ ส่วน เอา ๓ ส่วนตัดทิ้งไปเสีย เหลือเอาไว้ ๕ ส่วน นั่นคือสูตรของใบดั่ง โบราณท่านตั้งสูตรนี้ไว้ ขอย้ำได้ละเลย

สูตรใบดั่งนี้หากนำมาวิเคราะห์ตัวเลขจะพบว่า หากใช้ความสูงของใบดั่งเท่ากัน ๕/๘ ของซื่อบ้าน เราจะได้ความลาดเอียงของหลังคาประมาณ ๕๐ – ๕๒ องศา ซึ่งเป็นสัดส่วนของหลังคาเรือนไทย -

^{๓๓} จวน เครือวิชมยาจารย์ , วิธีชีวิตชาวมอญ ,๒๘.

มอญ ที่เป็นแบบเรือนไทย เป็นสัดส่วนที่สวยงามและน้ำฝนไหลผ่านได้สะดวก แต่หากเป็นเรือนเครื่องผูกซึ่งหลังคามีความลาดเอียงน้อยกว่าคงไม่สามารถใช้สูตรนี้ได้^{๓๔}

สูตรความกว้างยาวของบ้าน^{๓๕}

“...ด้านยาว ๘ คอก ด้านกว้าง ๔ คอก ๖ นิ้ว ถ้าหนุ่มสาวใดครองเรือนอยู่บ้านนี้จะได้รับมรดกทรัพย์สินจากพ่อแม่เป็นสูตรอุสสะกะเข้าสูตรเบญจะ (๕) วิเศษแม่เศรษฐีก็ต้องนำทรัพย์สินมาให้สบายคล้ายเท้าไม่ต้องเหยียบพื้น”

“ความยาว ๗ คอกกับ ๑๒ นิ้ว ด้านกว้าง ๔ คอกกับ ๑๒ นิ้ว วัตถุประสงค์ให้คลาดเคลื่อน ก็เข้าสูตรเบญจะ (๕) ราศี จะมีข้าทาสบริวาร เพราะได้รับคุณประโยชน์จากบ้าน”

พิจารณาจากสูตรความกว้างยาวที่ระบุ ไม่น่าจะเป็นตัวบ้านและน่าจะเป็นขนาดของห้องมากกว่า คือ ประมาณ ๔.๐ เมตร คูณ ๒.๑๒๕ เมตร และ ๓.๗๕ เมตร คูณ ๒.๒๕ เมตร

ชาวมอญมีมาตรการวัดที่ใช้กับเรือน ซึ่งเทียบกับสัดส่วนของมนุษย์ แต่เมื่อพิจารณาแล้วก็สามารถเทียบเคียงกับของไทยได้ คือ^{๓๖}

๑ คอก	= ๑ ม้าวฮอด	= ๕๐ เซนติเมตร
๑ วา	= ๑ ม้าวพี	= ๒๐๐ เซนติเมตร
๑ นิ้ว	= ๑ ม้าวเบอะตอย	= ๒ เซนติเมตร

เดือนปลูกบ้าน^{๓๗}

เดือน ๖ เดือน ๙ เดือน ๑๒ เดือน ๒ เดือน ๔ รวม ๕ เดือนนี้เป็นเดือนที่สมควรปลูกบ้านเรือนอยู่ มีคุณประโยชน์ปรากฏยิ่งใหญ่มากจากโรคร้ายถ้าทำการปลูกบ้าน ท่านจะมั่งคั่งมหาศาลเจริญรุ่งเรือง ส่วนเดือนที่เหลือจากที่กล่าวมานั้นปลูกเรือนจะโชคร้ายมหาศาลเช่นกัน ท่านผู้ทรงปัญญาได้ตัดเดือนเราให้สังวรไว้

การปลูกบ้านในเดือน ๖ ๙ ๑๒ ๒ และ ๔ นั้นหากวิเคราะห์^{๓๘} ตามลักษณะการดำรงชีวิตของชาวมอญซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมและต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันในการลงแขกเกี่ยวข้าว จะพบว่าเดือนที่กำหนดให้ปลูกเรือนได้ดีนั้น คือเดือนที่เว้นว่างจากการทำนา ทุกคนในหมู่บ้านว่างพอจะช่วยกันปลูกเรือนได้

จากตำราประเพณี ๑๒ เดือนของชาวมอญ^{๓๙} พบว่า

เดือน ๖ คือพิธีแรกนา เริ่มแรกฤดูซึ่งยังไม่ระดมกำลังกันช่วยทำนา ก็ช่วยกันปลูกบ้านได้

เดือน ๙ หว่านข้าว เมื่อหว่านข้าวเสร็จจรดให้ข้าวขึ้นแข็งแรง เป็นช่วงเวลาที่เหมาะจะช่วยกันลงแขกปลูกบ้าน

เดือน ๑๒ ประเพณีตั้งศาลไหว้เจ้าแม่โพสพ ข้าวให้ผลผลิตออกรวงและทำบุญข้าวแล้วชาวบ้านว่างที่จะช่วยกันลงแขกปลูกบ้าน

^{๓๔} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย- มอญ ,๑๖๕.

^{๓๕} จวน เครือวิชมยาจารย์, วิถีชีวิตชาวมอญ ,๗๐.

^{๓๖} เทิดศักดิ์ มหาเรือนทรง, เรือนมอญที่ลพบุรี(กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๐),๒๒๑-๒๒๔.

^{๓๗} จวน เครือวิชมยาจารย์, วิถีชีวิตชาวมอญ ,๓๑.

^{๓๘} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย- มอญ ,๑๖๕.

^{๓๙} จวน เครือวิชมยาจารย์, วิถีชีวิตชาวมอญ ,๒๒.

เดือน ๒ ประเพณีลงแขกนวดข้าว เป็นช่วงเก็บเกี่ยว นวดข้าวและเก็บข้าวเข้ายุ้งฉาง รอช่วงทำนาใหม่ เวลาที่จะช่วยกันปลูกบ้านจึงมีได้คล้องตัว

เดือน ๔ เป็นช่วงพักผ่อน ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน เป็นช่วงที่ระดมกำลังกันสะตอกเดือนดีในการปลูกบ้านนี้ ความเชื่อของคนไทยก็เป็นระบบเดียวกันเพราะเป็นสังคมเกษตรกรรมซึ่งมีวงจรชีวิตลักษณะเดียวกัน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๑๕ ประเพณี ๑๒ เดือน ของชาวมอญ
ที่มา : จวน เครือวสิขมยาจารย์, วิถีชีวิตชาวมอญ (กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๔๓๗), ๒๒.

พิธีชุดหลุมเสาบ้าน

ทิศทั้ง ๘ อาจารย์ท่านประกาศไว้ให้ทำดังนี้ คือ
คนเกิดวันอาทิตย์ ให้ถือเสียมกดไว้ที่หัวนา
คนเกิดวันพุธ ให้เอาเสียมกดไว้ที่หางนา
คนเกิดวันพฤหัสบดี ให้เอาเสียมลงมือขุดก่อนให้ถูกต้องตรงที่ท้องนาให้ท้องแตกกระจาย
การขุดตรงหัวนา จะถึงสิ้นชีวิตถ้าขุดถูกตรงหลังนา จะมากไปด้วยโรคภัยไข้เจ็บ เพราะเหตุนี้ท่านจึงสั่งให้ขุดตรงที่ท้องนาก่อนเป็นการดีมีความเจริญสุขแบบปยุตตายาย

ส่วนดินที่ขุดจากหลุมนั้น ต้องโกยขึ้นมาไว้ทางทิศหางนา จึงจะปราศจากโทษร้ายต่างๆ ท่านให้เราจำไว้อย่างแม่นยำ เวลาทำจะได้ไม่ผิดพลาด

เรื่องเกี่ยวกับทิศทางของหัวนา หางนา ในการปลูกบ้านนี้ไทยก็มีความเชื่อเช่นเดียวกัน เชื่อว่านาจะเปลี่ยนทิศทางเคลื่อนตัวไปตามช่วงเวลา ดังนั้นการสร้างบ้านต้องข่มให้นาคหมดฤทธิ์เสียก่อนตามตำราจึงจะอยู่เย็นเป็นสุข

เสาบ้านลงหลุม

“เวลานำเสาบ้านลงหลุมนั้น ถ้าโยนลงหรือทิ้งลงที่หลุม ท่านกล่าวว่าเจ้าของบ้านหรือลูกหลานต้องตายจากกันแน่แท้”

เวลาเอาเสาบ้านลงหลุมต้องพยายามยกลงหลุมค่อยๆ อย่าให้ปลายเสากกระทบเสียงดัง เพราะความเสียหายและโรคภัยไข้เจ็บจะตามมา การลงเสาบ้านนี้ถือเป็นสิริมงคลแก่บ้าน เป็นผลทางจิตวิทยาของการอยู่ร่วมกัน เชื่อกันว่าการเริ่มต้นอย่างนุ่มนวลและมั่นคงจะเป็นผลให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขตามมา

วันปลุกบ้าน

วันปลุกบ้านที่เป็นวันดี คือ วันอาทิตย์ และวันพฤหัสบดี

วันที่เป็นกลางๆ ไม่ดี ไม่ร้าย คือ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์

วันที่เป็นโชคร้าย คือ วันอังคาร และวันเสาร์

ความเชื่อดังกล่าวตรงกับของไทยเช่นกัน เพราะตามความเชื่อของไทยห้ามปลุกบ้านและขึ้นบ้านใหม่ในวันเสาร์

ข้อพิจารณาจดจำในการครองเรือน^{๔๐}

ข้อพิจารณาจดจำในการครองเรือนที่ปรากฏในคัมภีร์มอญโบราณมีมากมายหลายข้อแต่ขอเสนอเป็นบางข้อที่มีผลต่อการอยู่อาศัยในบ้านเรือน อาทิเช่น

บ้านเรือนอยู่สูงกว่าฉัตร ธง ไม่ดี

เสื้อผ้า อยู่สูงกว่าฉัตร ธง ไม่ดี

ผ้าหน้าบ้านเดินข้ามไปข้ามมา ไม่ดี

เสาบ้าน ต้นไม้อย่าให้ขึ้น

ข้าวสาร ข้าวเปลือกไม่มีในครก ไม่ควรตั้งสากตำข้าวไว้

บนเตาไฟ ข้าวปลาไม่มี ไม่ควรตั้งหม้อเปล่าไว้

ฝาตรงหน้าบ้าน ไม่ควรเก็บธนู หอก ดาบไว้

เวลากินข้าวปลาอาหาร ไม่ควรให้เสียงดัง

เวลาเก็บขามซ้อนกันอย่าให้กระทบกันเสียงดัง

น้ำล้างหน้าไม่สมควรปล่อยให้ลดลง

น้ำฝักบัว ไม่สมควรให้ลดลง

ไม่สมควรตากผ้าหน้าบ้าน ไม่สมควรตากฟูกหมอนหน้าบ้าน

ในบ้านตากเครื่องนุ่มห่มผู้หญิง ไม่สมควร

เด็กทารกโยนขึ้นลงไม่ดี

หม้อข้าว หม้อแกง ถ้วย ชามข้าว ชามแกง โยนขึ้นลงไม่ดี

ดินใต้ถุนบ้านไม่ควรขุดเล่น

ข้าวสุกในหม้อไม่ควรตักหรือขุดเล่น

จากตัวอย่างที่ยกมา จะพบว่าข้อห้ามต่างๆ ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการอยู่ในบ้านก็ดี หรือเกี่ยวข้องกับตัวบ้านก็ดี ส่วนเกี่ยวเนื่องกับความปลอดภัย ความสะอาด และความเป็นมงคลแก่ผู้อยู่ทั้งสิ้น เช่น ห้ามเก็บธนู หอก ดาบไว้ตรงหน้าบ้าน ข้อห้ามนี้เพื่อความปลอดภัยของเจ้าของบ้านเอง หรือเสาบ้าน

^{๔๐} จวน เครือวิชมยาจารย์ , วิธีชีวิตชาวมอญ ,๑๔๗.

อย่าให้ต้นไม้ขึ้น ดินใต้ถุนบ้านไม่ควรขุดเล่น ดินใต้บันไดไม่ควรขุดเล่น ข้อห้ามดังกล่าวก็เพื่อความมั่นคงของโครงสร้างบ้าน^{๔๑}

๖.๔ ความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในบ้าน

เรือนมอญโดยทั่วไป^{๔๒} คือจะมีพื้นที่โถงเปิดต่อเนื่องในบ้านซึ่งมีปริมาณพื้นที่มาก ส่วนห้องปิดมีปริมาณน้อยมากข เมื่อพิจารณาวิถีทางการดำรงชีวิตของชาวมอญในไทยจะพบสาเหตุของความใหญ่โตของโถงกลางหลายประการแต่ประเด็นที่สำคัญ คือ

๑. โถงใช้สำหรับกิจกรรมเอนกประสงค์ของทุกคนในครอบครัวรวมทั้งเป็นที่นอนด้วย

๒. พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวเนื่องกับชีวิตทั้งหลายจะใช้พื้นที่โถงกลางของบ้านและปริมาณผู้ใช้สอยมิใช่เฉพาะผู้อยู่ในบ้านแต่เพิ่มปริมาณเป็นคนในครอบครัวญาติมิตร และมากที่สุดคือคนในหมู่บ้านกิจกรรมดังกล่าว คือ การเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน และการตาย

ในพิธีกรรมซึ่งเป็นประเพณีเนื่องชีวิตของชาวมอญทั้ง 5 ประเภทประเพณีเกี่ยวกับการตายดูจะเป็นสิ่งที่ชาวมอญให้ความสำคัญมาก กว่าประเพณีอื่นๆ และมีข้อห้ามข้อบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องกับการตายมากมายรวมทั้งปริมาณผู้ที่มาร่วมพิธีก็มีจำนวนมากเรียกได้ว่าคนแทบทั้งหมดทั้งหมู่บ้านจะขึ้นมาอยู่บนโถงกลางของเรือนดังกล่าวรายละเอียดต่อไป

ประเพณีในช่วงปฐมวัย ช่วงอายุต้นหรือวัยเด็ก อันมีเรื่องราวของการเกิดการโกนผมไฟ และการโกนจุก ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่โถงบริเวณใกล้กับห้องนอน เพื่อจะได้หยิบของต่างๆ ได้สะดวกและไม่ห่างจากครัวไฟมากนักเพราะต้องการใช้น้ำต้มจากครัวไฟ ส่วนการเกิดไม่มีพิธีรีตองมากนักสิ่งที่เชื่อถือว่าเป็นมงคลแก่เด็กเกิดใหม่ คือการฝังรกเด็กแรกเกิดว่าฝังตรงที่ใดจะให้ผลต่อชีวิตเด็กอย่างนั้น ตามคัมภีร์ มอญโบราณระบุทั้งการฝังรกเด็กแรกเกิดตามเดือนเกิดและตามวันเกิดอันได้แก่

การฝังรกเด็กแรกเกิดตามเดือน^{๔๓} ประเพณีโบราณมีการฝังรกเด็กแรกเกิดตามเดือนคือ

ตารางที่ ๕ แสดงความเชื่อเกี่ยวกับการฝังรกเด็กแรกเกิดตามเดือน

เดือน	ความเชื่อ
เดือน ๔ เดือน ๕ เดือน ๖	- ฝังรกทางทิศเหนือเด็กจะเป็นผู้ทรงเชี่ยวชาญวิชาการที่ยิ่งใหญ่ - ฝังรกทางทิศตะวันตก จะสูญเสียสิ่งต่างๆ อย่างไม่คาดฝัน
เดือน ๗ เดือน ๘ เดือน ๙	- ฝังรกทางทิศตะวันออก จะมั่งคั่งด้วยเงินทอง - ฝังรกทางทิศใต้ลม(ทิศเหนือ) จะถึงแก่ชีวิต
เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒	- ฝังรกทางทิศบูรพา ต้องงดเว้นเด็ดขาด - ฝังรกทางทิศเหนือลม(ทิศใต้) จะมีทรัพย์สินลือชาปรากฏ
เดือน ๑ เดือน ๒ เดือน ๓	- ฝังรกทางทิศตะวันตก มีชื่อเสียงเลื่องลือมาก - ฝังรกทางทิศเหนือลม(ทิศใต้) เป็นทิศมรณะ

^{๔๑} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย- มอญ ,๑๖๖.

^{๔๒} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย- มอญ ,๑๖๖.

^{๔๓} จวน เครือวิชมยาจารย์ , วิถีชีวิตชาวมอญ ,๕๔.

การฝังรกรงเด็กตามวัน ประเพณีโบราณมีการฝังรกรงเด็กแรกเกิดตามวันเกิดคือ คือ

ตารางที่ ๖ แสดงความเชื่อเกี่ยวกับการฝังรกรงเด็กแรกเกิดตามวัน

วัน	ความเชื่อ
วันอาทิตย์	ฝังรกรงทางทิศเหนือลม(ใต้)
วันจันทร์	ฝังรกรงทางทิศเหนือ ถ้าเป็นภิกษุสงฆ์ จะแตกฉานในคัมภีร์ไตรปิฎก
วันอังคาร	ฝังรกรงทางทิศตะวันตก
วันพุธ	ฝังรกรงทางทิศพายัพ
วันพฤหัสบดี	ฝังรกรงทางทิศตะวันออก เจริญด้วยทรัพย์สมบัติเงินทอง มีความสุข
วันศุกร์	ฝังรกรงทางทิศใต้ลม (ทิศเหนือ) และทิศอีสาน
วันเสาร์	ฝังรกรงทางทิศอาคเนย์ และทิศเหนือลม (ทิศใต้) เจริญมั่งคั่งไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง

ในวันทั้ง ๗ ที่ได้กล่าวมา โบราณท่านว่า ถ้าฝังรกรงถูกต้องตามที่สำคัญทรัพย์สินบ่าวไพร่ วัวควายจะหลั่งไหลมาเองอย่างหลากหลาย

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด นอกจากการฝังรกรงตามทิศต่างๆให้เกิดสิริมงคลแล้ว สำหรับแม่ของเด็กก็มี การใช้โถงกลางของบ้านในการอยู่ไฟและเข้ากระโจมประคบด้วยลูกประคบสมุนไพร เพื่อให้หมัดลูกของแม่เข้าสู่ได้เร็วขึ้นทั้งการอยู่ไฟการเข้ากระโจมประคบลูกประคบล้วนเป็นการให้ความร้อนกับร่างกายของแม่เพื่อขจัดพิษตกค้างที่ยังหลงเหลืออยู่ในร่างกาย

การโกนจุก เด็กๆชาวมอญนิยมไว้ผมยาวประเพณีจากแกละโกะ ทั้งนี้ตามความเชื่อถ้าเด็กๆจะมีผี ประจำตัวคอยปกป้องคุ้มครองและผุชอบผมยาว^{๔๔} เมื่อเวลาจะตัดผมจุกก่อนต้องบอกกล่าวเช่นไหว้แก้ววิญญาณของผีบรรพบุรุษในห้องผีเสียก่อน แล้วจึงทำพิธีตัดจุกที่โถงกลางของบ้านพื้นที่ที่ใช้ในพิธีโกนจุกนี้ใช้ไม่มากนักเพราะมีเฉพาะแต่ญาติผู้ใหญ่และญาติสนิทเท่านั้นที่มาเป็นสักขีพยานในการโกนจุก

ประเพณีในช่วงมิชฌิมวิัย เมื่อล่วงเข้าวัยกลางคนประเพณีเนื่องชีวิตที่ผูกพันกับพื้นที่โถงกลางของบ้านมีอีก ๒ พิธี คือการบวช และแต่งงาน

บวช การบวชของชาวมอญถือเป็นประเพณีใหญ่ที่เพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกันหรือแม้แต่หมู่บ้านข้างเคียงจะเข้าร่วมพิธีด้วยกันอย่างเอิกเกริกอย่างน้อยที่สุดก็ร่วมในขบวนแห่จากบ้านไปวัดการบวชนิยมบวชเนรมิตและพระพรหมฯกันเป็นคู่หรืออาจจะหลายคู่ก็ได้พิธีต่างๆที่ใช้พื้นที่ในบ้านจะมีในช่วงเวลา ๒ วันก่อนแห่ไปที่วัดชาวบ้านที่รู้จักมักคุ้นกันจะมาร่วมพิธีที่บ้านตั้งนั้นทั้งโถงกลางของบ้านได้ถุนบ้านและลานบ้านจะเต็มไปด้วยญาติมิตรที่ศรัทธาหลังจากเสร็จพิธีที่บ้านก็จะแห่ขบวนไปที่วัดขบวนแห่หน้าและลูกแก้วจะจัดอย่างสวยงามทั้งหน้าและลูกแก้วจะมีม้าที่ประดับประดาตกแต่งอย่างสวยงามส่วนตัวหน้าและลูกแก้วจะแต่งองค์ทรงเครื่องเต็มที่แบบเดียวกับช่างลองของไทใหญ่ขบวนแห่จะมุ่งไปวัดเพื่อประกอบพิธีพิธีบวชจะใช้พื้นที่ในโถงกลางของบ้าน ๒ วันคือวันสุกดิบ และวันบวช

แต่งงาน เนื่องจากพิธี บวชและแต่งงานเป็นพิธีที่มี คนจำนวนมากเข้าร่วมกิจกรรมบนโถงของบ้านตั้งนั้นต้องระวังอย่างมากไม่ให้น้ำหนักของคนปริมาณมากทำความเสียหายแก่โครงสร้างมี

^{๔๔} เทิดศักดิ์มหาเรื่อนทรง, เรือนมอญที่ลพบุรี, ๓๕.

ข้อบัญญัติไว้ว่า^{๔๕} “ผู้ใดต้องการจัดการแต่งงานเหตุผู้คนมากันมากเกินไปหรือล้นสลักบ้านหักก็ตีรอกหรือตงบ้านหักหรือเคาะก็ตีจะเกิดโทษแก่เด็กทั้งสองคนนั้นอายุจะสั้น”

ตามประเพณีแต่งงานของพม่าและมอญในขบวนขันหมากแต่งงานเขาขนเอาข้าวของเครื่องใช้ของเจ้าบ่าวไปด้วยแสดงว่ามีประเพณีเดิมที่ชายไปอยู่บ้านหญิงมอญเรียกประเพณีแต่งงานว่า “เพรงโกน” แปลว่า “แต่งลูก”^{๔๖} แสดงให้เห็นว่าการแตกลูกหลานเป็นสิริ มงคลต่อครอบครัวในประเพณีแต่งงานของชาติหลายในเอเชีย “หมาก” มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ เสมอๆ มอญก็เช่นเดียวกันจะมีการจัดขบวนขันหมาก (มอญกินหมากเรียกว่า “เจี้ยพลู” ซึ่งหมายถึงกินพลูและยังกินหมากมาจนปัจจุบัน

ในประเพณี แต่งงานดั้งเดิมของมอญ เสฐียรโกเศศได้บรรยายถึงเอกสารที่หมอยัลลิดเล่าเอาไว้ว่า หน้าบ้านเจ้าสาวเขาทำเป็นซุ้มคาคด้วยผ้าสีและมีไม้ขวางไว้สมมุติ เป็นประตูเมืองไม่ยอมให้คนอื่นแปลกปลอมเข้าไปนอกจากมีหลักฐานหรือต้องเสียค่าผ่านประตูต่อมาไม่เข้าเห็นขบวนเจ้าบ่าวและพวกมาจากอีกหมู่บ้านคนเหล่านี้แบกหอบสิ่งของต่างๆ เป็นเครื่องใช้สำหรับเข้าเรือนหอเมื่อมาถึงประตูบ้านถูกกักและกันประตูพวกเจ้าบ่าวจะต้องจ่ายค่ากันประตู ไปเรื่อยๆ จนถึงบันไดเรือนก็จะถูกคนถือสร้อยคอทองคำขวางไว้แต่ในที่สุตขบวนขันหมากก็ผ่านไป

เมื่อเข้าไปในเรือนจะมีขนมและผลไม้บรรจรวม ๒๕ ถาดเรียงตามยาวไว้ในห้องเป็นสองแถวแล้วจะมีการหยิบขนมในถาดแจกจ่ายให้คนอื่นๆ เรียกว่าวิธี “แห่ทอด” มอบสิ่งของที่ “แห่ทอด” ไว้ให้คนอื่นๆ แจกจ่ายต่อไปและห้ามเอาถาดเปล่าซ้อนกันเมื่อแจกขนมไปบางส่วนแล้วให้รวบรวมขนมต่างๆ ไว้เป็น ๒ ถาดแยกให้ฝ่ายเจ้าสาวและเจ้าบ่าวต่อไปก็แจกหมากพลูและให้เพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวเข้ามาพร้อมกันผู้เฒ่าผู้ทำพิธี จะเป็นผู้ส่งสอนบ่าวสาวก้มศีรษะเคารพและบ่าวสาวเอามือหงายทับมือกันผู้เฒ่ากล่าวอำนวยพรและหลังน้ำลงที่ฝ่ายมี

รายละเอียดที่เสฐียรโกเศศ เล่าตามความที่หมอยัลลิดเขียนขึ้นบันทึกไว้^{๔๗} เป็นประเพณีโบราณ ในปัจจุบันนี้ยังทำคล้ายคลึงกันแต่ตัดขั้นตอนบางส่วนออกบ้างเพื่อความคล่องตัว

พื้นที่ในบ้านที่ใช้เกี่ยวเนื่องกับงานแต่งงาน^{๔๘} จะมีห้องผีบรรพบุรุษซึ่งคู่บ่าวสาวต้องเข้าไปเช่นไหว้ห้องนอนห้องโถงที่แขกและผู้เฒ่ามาประกอบพิธีและในการจัดเลี้ยงอาหารใช้ชานกลางหรือใต้ถุนบ้าน

ประเพณีศพ^{๔๙} ประเพณีเกี่ยวกับการตายของชาวมอญมีข้อบัญญัติ และข้อห้ามต่างๆ มากมายกว่าประเพณีเรื่องชีวิตอื่นๆ การตายของชาวมอญแบ่งออกเป็นตายดีและตายไม่ดี

การตายดีที่ตายในบ้านจะมีการตั้งศพที่โถงกลางอาบน้ำศพโดยใช้น้ำต้มไปไม้สดอาบน้ำอุ่นแล้วจึงอาบน้ำเย็นชำระล้างร่างกายด้วยขมิ้นสดตำกับมะกรูดเมื่ออาบน้ำเสร็จก็แต่งตัวศพโดยนุ่งโจงกระเบนผ้าขาวเอาชายพกไว้ด้านหลังเพื่อให้กลับทางกับชายพกของคนเป็นเสื้อก็ใส่กลับหน้าเป็นหลังหวิผมเสียไปด้านหลังแล้วหักหวีทิ้ง(การหวิผมไปด้านหลังและหักหวีทิ้งนี้ประเพณีศพไทยก่อนจะปิดโลงก็ทำเช่นเดียวกัน) เมื่อแต่งตัวเรียบร้อยแล้วนำมาตั้งบนแคร่ไม้ไผ่หรือเตียงไม้ไผ่ที่คนมอญเรียกว่า “โจ้ง- เนียะ” ที่แปลว่า “เตียงชนะ” คือแคร่ไม้ไผ่สมัยโบราณซึ่งปัจจุบันอาจใช้ไม้อื่นก็ได้ยกเป็นแคร่สูงจากพื้นมีเสา ๖ เสา เสาทั้ง ๖ ต้นสูงขึ้นไปแบบเสาเตียงโบราณที่ใช้สำหรับกางมุ้งมีการตกแต่งประดับประดาหัวเสาให้สวยงามด้วยผ้าโปร่ง

^{๔๕} จวน เครือวิชมยาจารย์ , วิถีชีวิตชาวมอญ , ๑๘๔.

^{๔๖} เสฐียรโกเศศ, ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต: แต่งงาน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๓๙), ๕.

^{๔๗} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย- มอญ , ๑๖๙.

^{๔๘} อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นถิ่นไทย- มอญ , ๑๗๐.

ดอกไม้หรือวัสดุอื่นๆเมื่อนำศพวางบน“โจ้ง- เนียะ” แล้วต้องใช้ไม้ค้ำตรงที่มี โจ้งเนียะ ที่ได้ถุ่นบ้านเพื่อแสดงเป็นสัญลักษณ์ว่ามีที่ตั้งศพบนบ้าน

ศพจะตั้งบนบ้านประมาณ ๓ - ๗ วันปัจจุบันมีการนิมนต์พระมาสวดพระอภิธรรมเหมือนที่วัดแต่ในสมัยอดีตไม่มีการสวดศพแต่มีการอ่านชาดกหรือพุทธประวัติ หรืออื่นๆด้วยทำนองเสนาะภาษามอญเมื่อนำศพออกจากบ้านจะไม่มีการนำเอาโลงศพเข้ามาในบ้านซึ่งในสมัยโบราณให้เลาะฝาบ้านมาทำโลงศพแต่ปัจจุบันเป็นโลงสำเร็จรูปนำโลงมารอไว้ด้านที่จะเอาศพลงซึ่งเป็นทิศเหนือหรือทิศตะวันตกเท่านั้นก่อนเอาศพออกต้องห่อศพด้วยกก แล้ววางบนผ้าขาวมัดเสื่ออีกชั้นหนึ่งศพที่ลงจากเรือนจะไม่ลงทางบันไดแต่จะทำบันไดใหม่ด้วยต้นกล้วย ๒ ต้น ชักศพลงทางแม่บันไดต้นกล้วยซึ่งเสียบลูกบันไดด้วยไม้ไผ่ ๔ ชั้นเรียกว่า “กระไดผี” ส่วนประตูบ้านให้เอากิ่งไม้มาปิดหลอกไว้เมื่อเอาศพไปแล้วก็ถอนบันไดผีทิ้ง

การนำศพออกจากเรือนปัจจุบันพบบ้านหลายหลัง ทำประตูผีเตรียมไว้เพื่อจะได้ ไม้ตั้ง เลาะฝาเรือนและเมื่อใช้เสร็จแล้วสามารถตอกปิดตายไม้ใช้เป็นประตูอีกได้กลายเป็นส่วนของฝาบ้านไป

การนำศพไปวัด จัดเป็นขบวนโดยนำด้วยลูกคนเล็กสุดของผู้ตายเมื่อมาถึงวัดอาจนำมาสวดอภิธรรมเพิ่มหรือนำไปเก็บไว้ในศาลาหลังเล็กๆในเขตป่าช้าศาลาเก็บศพนี้มีเฉพาะของประเพณีมอญเท่านั้น (ศาลาทรงไทยขนาดเท่ากับโลงศพ) การเก็บศพจะเก็บไว้ตั้งแต่ ๑๐๐ วันเป็นต้นไปแล้วจึงนำไปเผาเมื่อนำศพออกมาเผาญาติผู้ตายจะยกศาลาเดิมให้กับวัดหรือรื้อถอนให้กับคนยากจนเอาไปประกอบบ้านอยู่อาศัยต่อไปตามแต่จะศรัทธา

ศพที่เผาเป็นศพที่ทิ้งไว้นานแล้วขามอญจะนำมาใส่โลงศพที่เรียกว่า “ฮลาบ็อก” เป็นลักษณะโลงศพแบบพีเคชที่มีฝาครอบประดับประดาตกแต่งด้วยกระดาษสีและออกแบบอย่างวิจิตรบรรจงในลักษณะทรงปราสาทซ้อนหลายชั้นก่อนเผาจะทำการสวดอภิธรรมศพ 1 คืน แล้วจึงเผาในพิธีเผาศพมีการรำผีเพื่อเชิญวิญญาณของคนตายมาตามทุกข์สุข

ในสมัยก่อนไม่มีเมรุเผาศพถาวรขามอญจะมีเชิงตะกอนเป็นแบบเมรุชั่วคราวหรือเมรุลอยเพื่อใช้เผาศพซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโครงไม้ ไม้ประดับด้วยหยวกกล้วยเพื่อทำ “ฮลาบ็อก” ขึ้นไปไว้บนเชิงตะกอนและเผาไปทิ้ง ฮลาบ็อกและตัวเมรุลอยด้วยเมรุลอย และ ฮลาบ็อกส่วนใหญ่จะออกแบบให้กลมกลืนกันและเป็นไปตามฐานะของผู้ตาย

และเชิงตะกอนหรือเมรุลอยจะหันหัวไปทางทิศเหนือซึ่งถือเป็นทิศคนตายเท่านั้น

ตารางที่ ๗ แสดงความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีการตาย

ประเภท	ลักษณะการตาย	สถานที่ตาย	พิธีกรรม
ตายดี	โรคชรา ป่วยมาต่อเนื่องหรือโรคลมปัจจุบัน	ในบ้าน	ไม่มีการอาบน้ำศพแต่จะนำศพออกจากบ้านโดยเร็ว ไม่มีการเผา จะฝังเท่านั้น หากญาติต้องการจะเผาบ่าเพ็ญกุศล ต้องรอ ๓-๕ ปี จึงขุดมาบ่าเพ็ญกุศล
		นอกบ้าน	ไม่มีการนำศพเข้ามาในบ้าน
ตายไม่ดี	ตายโหง ตายทั้งกลมหรือเด็กที่อายุต่ำกว่า ๑๒ ปี ไม่ว่าจะตายลักษณะไหนจะจัดอยู่ในกลุ่มตายไม่ดีทั้งสิ้น	ในบ้าน	ใช้พื้นที่โถงกลางของบ้านเป็นที่ตั้งศพ นำศพไปวัดสวดอภิธรรมตั้งแต่ ๑๐๐ วัน ขึ้นไปแล้วเผาใน “ฮลาบ็อก”
		นอกบ้าน	อาจตายที่โรงพยาบาลโดยญาติได้ทันเห็นว่าศพนั้นจะนำไปบ่าเพ็ญกุศลที่วัด ไม่นำเข้าบ้าน

บทที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ทำการศึกษา

๑. ประวัติศาสตร์อำเภอปรางค์กู่

ชุมชนโบราณที่สำคัญในเขตนี้อยู่ในเขตอำเภอปรางค์กู่ พบจากปราสาทหิน ปรางค์กู่ในสมัยลพบุรีหลายแห่ง มีเมืองที่สำคัญคือเมืองตะโปะ หรือเมืองปรางค์กู่เก่า อยู่ในตำบลบ้านตะคุ เป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าห่างจากตัวเมืองไปทางทิศใต้ราว ๔๐๐ เมตร ขนาด ๓๓๐ x ๗๕ เมตร มีปราสาทสระหินตั้งอยู่ แสดงให้เห็นอย่างชัดว่าเมืองโบราณ และชุมชนโบราณในย่านนี้เจริญในสมัยลพบุรี และการศึกษาจากศาสนาสถานหลายๆ แห่งรวมกันก็พบประชาชนเหล่านี้ มีทั้งที่นับถือพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาฮินดู

เมืองโบราณ และชุมชนโบราณตลอดจน ศาสนสถานเป็นปราสาทหินปรางค์กู่ในเขตลุ่มน้ำพระเพลิงนั้น นอกจากเป็นเพราะว่าท้องที่ในเขตนี้ มีที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์แล้ว ยังเป็นเพราะอยู่ในบริเวณเส้นทางคมนาคมสมัยโบราณคือ มีทางโบราณที่ผ่านจากเขตอำเภอกบินทร์บุรี ในจังหวัดปราจีนบุรี ผ่านช่องเขาพนมดงรัก เข้าสู่อำเภอปรางค์กู่ไปยังโคราชติดต่อกับเมืองอื่นๆ ในอีสานอีกด้วย

อำเภอปรางค์กู่ ที่มาของชื่อ อำเภอปรางค์กู่มีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยขอมมีอำนาจแล้ว โดยเมืองปรางค์กู่ขึ้นกับเมืองพิมาย และเมืองพิมายขึ้นกับนครของขอมในรัชกาลพระรามาธิบดีที่ ๑ แห่งกรุงศรีอยุธยา อำเภอปรางค์กู่มีชื่อว่า เมืองปรางค์กู่ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมืองได้ทรงสร้างเมืองนครราชสีมา (ของดีโคราชเล่ม ๑, ๒๕๒๓) ให้เป็นเมืองหน้าด่านคอยป้องกันข้าศึก ทางทิศตะวันออกเพียงเทียว เมืองปรางค์กู่จึงได้ถูกตั้งให้เป็นด่านคอยป้องกันเมืองนครราชสีมา และใช้ชื่อว่าด่านตะโปะ ในรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรี ด่านตะโปะได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองปรางค์กู่และเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของเขลางญิงชายที่กวาดต้อนมาจากนครเวียงจันทน์โปรดให้เพี้ยอุปราชา แห่งกรุงเวียงจันทน์เป็นเจ้าเมืองปรางค์กู่คนแรก และได้รับพระราชทานยศเป็นพระยาวงษาอรรคราช การก่อตั้ง พ.ศ. ๒๔๕๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองปรางค์กู่มีฐานะเป็นอำเภอปรางค์กู่ ขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๐๘ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้แก้ไขชื่ออำเภอปรางค์กู่เป็นอำเภอปรางค์กู่ตามอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

๒. ประวัติศาสตร์ชุมชนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง

ชุมชนบ้านพระเพลิง ตำบลนอกอก อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นชุมชนเก่าแก่ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากมอญ จากเอกสารทางประวัติศาสตร์และคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในหมู่บ้านสันนิษฐานว่าชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านพระเพลิง ๒ ครั้งด้วยกัน

ครั้งแรกอพยพมาในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.๒๓๑๙) ซึ่ง พระเจ้ากรุงธนบุรีพระราชทานครัว มอญให้เป็นรางวัลตอบแทนความดีความชอบแก่เจ้าเมืองนครราชสีมาในการทำศึกกับพม่า โดยมีพระศรีราชรามัญหัวหน้ากองส่วยทองเป็นผู้นำครัวมอญมาตั้งรกรากสองกลุ่ม กลุ่มแรกอยู่ที่บ้านพระเพลิง อ.ปรางค์กู่ กลุ่มที่สองอยู่ที่บ้านพลับพลา อ.โชคชัย ส่วนพระศรีราชรามัญและเครือญาติได้มาตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองนครราชสีมา ที่เรียกกันว่า “บ้านมอญ” จนถึงทุกวันนี้ (พัชรินทร์ เวียงชัย, ๒๕๔๖:๓๑)

การอพยพครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ (พ.ศ.๒๓๖๙) ภายหลังจากเสร็จสิ้นศึกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ กองทหารมอญที่มาช่วยรบเดินทางกลับกรุงเทพฯผ่านเมืองปักธงชัยแล้วพบว่าเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับ มีครัวมอญอาศัยอยู่เดิม ทำให้ทหารมอญตกลงใจมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านพระเพลิงบ้านพระเพลิง ตั้งอยู่ในเขต ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา เป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรประมาณ ๙๗๖ คน จำนวน ๒๗๐ ครัวเรือน อยู่ห่างจากตัวเมืองปักธงชัยมาทางตอนใต้ประมาณ ๘ กม. การเดินทางสู่บ้านพระเพลิงส่วนใหญ่ใช้เส้นทางหลักคือถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ (นครราชสีมา-กบินทร์บุรี) เลี้ยวเข้าสู่ถนนปักธงชัย-โชคชัย บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้านมีซุ้ม ประตูลงเขียนชัดเจนว่า “ชุมชนมอญบ้านพระเพลิง” ตลอดถนนทางเข้าชุมชนมีการประดับประดาด้วยเสาหงส์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญและป้ายคำขวัญหมู่บ้านจนถึงศาลปู่ตา (พ่อใหญ่จอมทองแม่ละอองสำลี) บ้านพระเพลิงมีองค์ประกอบคล้ายกับหมู่บ้านทั่วไป คือมีวัด โรงเรียน และสถานีอนามัย แต่จะแตกต่างกันตรงที่วัดประจำหมู่บ้านเป็นวัดเก่าแก่ของชาวมอญซึ่งมีรูปหล่อหงส์สำริดที่นำมาจากหงสาวดีเมื่อครั้งอพยพมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรก มีคัมภีร์ใบลานที่จารึกเป็นภาษามอญและภาษาขอม และที่สำคัญวัดแห่งนี้ยังมีเกจิอาจารย์ชื่อดัง คือ หลวงปู่ฉิม (พระครูทักษิณรามัญ) ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านพระเพลิงและหมู่บ้านใกล้เคียง

๓. ที่มาของชื่อ หมู่บ้านพระเพลิง

จากบทสัมภาษณ์ นายสมโภช สังสรรค์น้อย ผู้ใหญ่บ้านพระเพลิง เล่าว่าสมัยโบราณแต่เดิมนั้น บ้านนี้ไม่มีคนอยู่อาศัยเลยเป็นป่าดงดิบทึบ ได้มีพระสงฆ์รูปหนึ่งเดินธุดงค์มาสร้างวัดในลักษณะเป็นเพิงกันแดดกันฝนอยู่ เมื่อชาวบ้านเริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ จึงเรียกต่อกันว่า อยู่ที่บ้านพระเพลิง ชาวบ้านจึงเรียกพระเพลิงตั้งแต่นั้นมา จนปัจจุบันกลายเป็นชื่อเรียกทางราชการว่าหมู่บ้านพระเพลิง

๔. ประเพณีและพิธีกรรม^๑

ปัจจุบันชาวมอญในนครราชสีมาส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมประจำชีวิตแบบมอญ อันได้แก่ การบวช การแต่งงาน และการตาย ส่วนประเพณีเกี่ยวกับการเกิดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมกล่าวคือจะไปคลอดที่โรงพยาบาลหรือสถานอนามัยแทนการคลอดแบบโบราณกับหมอตำแยสำหรับประเพณี และพิธีกรรมฮีตสิบสองของมอญเริ่มมีตั้งแต่เดือนห้าเป็นต้นไป

ฮีตสิบสองของมอญที่คล้ายกับฮีตสิบสองของอีสานมี ๖ ประเพณี คือ เดือนห้ามีบุญสงกรานต์ เดือนหกมีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือนและผีบรรพบุรุษ เดือนแปด มีบุญเข้าพรรษา เดือนสิบมีบุญสารท เดือนสิบเอ็ดมีบุญออกพรรษาและบุญเทศน์มหาชาติ และเดือนสิบสองมีบุญกฐิน ส่วนประเพณีและพิธีกรรมในเดือนอื่นๆไม่ตรงกับฮีตสิบสองของอีสาน

ประเพณีที่ชาวมอญบ้านพระเพลิงเห็นว่ายังมีความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติอยู่และชาวบ้านก็ได้กระทำกันตลอดมา เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย และประเพณีของการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีมอญ ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เช่น ประเพณีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน และการเลี้ยงพระภูมิในเดือนหก

ส่วนพิธีกรรมรำผีโรง เมื่อ ๕๐ กว่าปีที่แล้ว ชาวมอญบ้านพระเพลิงเล่าว่าประกอบพิธีกรรมเป็นประจำเมื่อมีคนเจ็บป่วยเกิดขึ้นภายในบ้านถือว่าเป็นการผิดผี ต้องทำพิธีกรรมรำผีโรงเพื่อรักษา แต่ปัจจุบันมีการรักษาพยาบาลที่ทันสมัยขึ้น การรำผีโรงจึงหายไปพร้อมกับผู้เฒ่าผู้แก่ที่ล่วงลับไปด้วย มีเพียงแต่การรำผีโรงเพื่อใช้ในการแสดงในเทศกาลของเมืองปักธงชัยเท่านั้น

^๑ ประพนอม เคียนทอง : ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญบ้านพระเพลิง ,(๒๕๓๖), ๒๑๔

ความเชื่อเรื่องเทวดาอารักษ์และภูตผีเป็นความเชื่อเหนื่อธรรมชาติที่คนในภาคอีสานมีความเชื่อว่าจริงชาวมอญบ้านพระเพลิงมีความเชื่อในเรื่องนี้เช่นกันเห็นความสำคัญของผีในแต่ละครอบครัวแตกต่างกันออกไป ชาวมอญเชื่อว่าผีบรรพบุรุษเป็นผีประจำตระกูลของตน หมายถึง ผีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่ตายไปแล้ว ดวงวิญญาณที่ยังไม่ไปเกิดมาสิงสถิตคอยรักษาลูกหลานตนเองทุกครอบครัว เป็นผีประจำครอบครัวดูแลคนในครอบครัว

ผีปู่ตา หรือศาลตาปู่ ผีประจำหมู่บ้านให้ความคุ้มครองทุกคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพระเพลิงให้ได้รับความสุข ซึ่งปัจจุบันชาวมอญบ้านพระเพลิงยังคงรักษาและประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาอยู่เป็นประจำทุกปี

๕. ภาษาและการแต่งกาย

ชุมชนไทยเชื้อสายมอญที่บ้านพระเพลิงนี้ ภาษามอญจะใช้พูดในชาวไทยมอญที่อายุเกิน 80 ปีขึ้นไป คนรุ่นหลังจากนี้จะพูดภาษาไทยโคราชและภาษากลางทั้งสิ้น ปัจจุบันมีคนเหลือเพียง ยายน้อม ครูทสรระน้อย หนึ่งในเดียวที่ยัง พูดคุยภาษามอญได้ ส่วนการแต่งกายที่แสดง อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จะแต่งเฉพาะวันสำคัญประเพณีและการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น

๖. ศาสนา

ชาวบ้านพระเพลิงนับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้านคือวัดหงส์ มีสัญลักษณ์คือรูปหงส์หล่อด้วยสำริดตั้งอยู่บนเสาสูงหน้าวัด ซึ่งเจ้าอาวาสวัดบอกว่าเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านมอญจะต้องมีรูปหงส์ซึ่งหมายถึงเมืองหงสาวดีในประเทศพม่าที่เคยเป็นของชาวมอญมาก่อน เพื่อระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองจึงมีสัญลักษณ์เป็นรูปหงส์ ซึ่งวัดหงส์ยังคงเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชาวบ้าน ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่สำคัญๆ

๗. อาชีพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ปัจจุบันวิถีชีวิตโดยทั่วไปของชาวมอญบ้านพระเพลิงเป็นสังคมแบบเกษตรกรรมชาวบ้านมีอาชีพในการเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ เป็นการทำให้เลี้ยงชีพและทำเพื่ออุตสาหกรรม วิธีสร้างผลผลิตทางการเกษตรยังพอมีการใช้วิธีดั้งเดิมอยู่บ้างแต่ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาอาศัยเครื่องมือและเครื่องจักรสมัยใหม่เข้ามาแทนที่น้ำที่ใช้ในการเกษตรเป็นที่ได้จากคลองชลประทาน และลำพระเพลิง ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและเครือญาติเริ่มลดน้อยถอยลงเนื่องจากผู้เฒ่าผู้แก่ล้มหายตายจากและหลงเหลืออยู่น้อยมาก ส่วนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้สานต่องานด้านเกษตรกรรม พวกเขาก้าวเข้ามาทำงานโรงงานอุตสาหกรรม หลงเหลือแต่ผู้ใหญ่รุ่นอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไปที่ยังคงมีวิถีชีวิตและรักษาอาชีพเกษตรกรอยู่

สิ่งปลูกสร้างอื่นๆที่อยู่ในบริเวณบ้านและเนื้อที่ว่างบริเวณใต้ถุนบ้านมีขี้ข้าวคอกสัตว์ ที่เก็บเครื่องทำการเกษตร ขี้ข้าวใช้เป็นไม้กั้นข้าวเปลือกของชาวมอญสร้างด้วยเสาไม้เนื้อแข็ง มีฝาปิดทับกันผืนด้านหน้าประตูปิดทับด้วยแผ่นไม้วางซ้อนกันเป็นแผ่นๆหลังคามุงด้วยสังกะสีคอกสัตว์ บ้านเรือนของชาวมอญส่วนใหญ่พบว่าใต้ถุนเรือนนอนจะใช้ทำเป็นคอกสัตว์ ได้แก่ วัว ควาย เป็นต้น ที่เก็บเครื่องมือทางการเกษตร เช่น จอบ เสียม แอก จะสอดหรือแขวนไว้ตามต้นเสาเรือน

๘. ที่ตั้งของพื้นที่ทำวิจัย

บ้านพระเพลิง ตำบลนอกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แผนที่ที่ ๗ แสดงตำแหน่งและเขตการปกครองของ อำเภอปรางค์ชัย

๙. ที่ตั้งและอาณาเขต

พื้นที่ ๑๓๗๔.๓ ตร.กม.

ประชากร ๑๑๖๑๔๖ คน

อำเภอปรางค์ชัยตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสูงเนินและอำเภอเมืองนครราชสีมา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอโชคชัยและอำเภอครบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอวังน้ำเขียว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอวังน้ำเขียวและอำเภอสูงเนิน

สภาพพื้นที่ อำเภอปรางค์ชัยมีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูง มีความลาดเอียงจากทิศตะวันออก โดยมีความสูงอยู่ในช่วง ๒๐๐ - ๑,๐๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

๑๐. ลำน้ำสำคัญ

ลำพระเพลิง ต้นกำเนิดจากเทือกเขาสันกำแพง ในตอนใต้สุดของอำเภอปักธงชัย

ลำลำลาย ต้นน้ำเกิดจากเขาโซ่ ตำบลตะขบ ไหลไปรวมกับลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย

ลำเชียงสา ต้นน้ำเกิดจากภูเขาในเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน ตำบลวังน้ำเขียว และตำบลอุดมทรัพย์ อำเภอวังน้ำเขียว ไหลไปรวมกับลำพระเพลิงที่ตำบลดอน อำเภอปักธงชัย

ลำซอ ต้นกำเนิดจากห้วยหัวลุง ในเขตบ้านแปะ ตำบลตะคุ และไหลไปรวมกับลำลำลาย ในเขตบ้านโรงนา ตำบลเมืองปัก และไหลไปสู่ลำน้ำมูลที่อำเภอลำทะเมนชัย

ลำนางแก้ว ต้นกำเนิดจากเทือกเขาน้อย ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อยู่ทางทิศใต้ของตำบลนางแก้ว ประกอบด้วยลำน้ำย่อย คือ ลำประโคน คลองโนนสำโรงไหลมารวมกันบริเวณบ้านลำนางแก้ว แล้วไหลลงสู่คลองธรรมชาติลำพระเพลิง (คลองเดิม) บริเวณบ้านพระบึง ไหลผ่านลงสู่ลำน้ำมูล ในเขตอำเภอลำทะเมนชัย

ลำมูลหลง - มูลสามง่าม เป็นแหล่งน้ำต้นกำเนิดของลำน้ำมูล ซึ่งมีต้นกำเนิดจากภูเขาในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในเขตตำบลวังน้ำเขียว อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตำบลวังน้ำเขียว ในเขตอำเภอปักธงชัยไม่ได้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำนี้เป็นเพียง เขตอนุรักษ์ธรรมชาติ

ภาพที่ ๑๖ แสดงลักษณะภูมิประเทศ อำเภอปักธงชัย และพื้นที่โดยรอบของพื้นที่วิจัย

๑๑. ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน เป็นดินร่วนปนทราย

ทรัพยากรน้ำ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ๖ สาย

ทรัพยากรป่าไม้ มีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาภูหลวง พื้นที่ ๒๐๔,๗๕๒ ไร่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าสูงเนิน พื้นที่ ๒๑,๒๕๐ ไร่ ป่าสงวนแห่งชาติป่านครราชสีมา ปักธงชัย - โชคชัย พื้นที่ ๗,๕๐๐ ไร่ อุทยานแห่งชาติทับลาน พื้นที่ ๑๐,๐๐๐ ไร่ สวนป่า ๑๗,๓๑๖ ไร่ สวนป่าลำพระเพลิง ๖,๘๓๔ ไร่

๑๒. การคมนาคม และถนน

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ เส้นทางสายโคราช - ปักธงชัย

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๔ ทางต่างระดับสีคิ้ว - เดชอุดม

๑๓. การปกครอง

อำเภอปักธงชัย แบ่งเขตการปกครองตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็น ๑๖ ตำบล ๒๑๕ หมู่บ้าน

ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลลักษณะปกครอง ของอำเภอปักธงชัย

ที่	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	พื้นที่ตำบล (ไร่)
๑	ตะขบ	๒๒	๒๑๖,๓๗๕
๒	ธงชัยเหนือ	๑๖	๑๐๐,๐๐๐
๓	เมืองปัก	๑๘	๑๘,๙๕๖
๔	ลำนางแก้ว	๙	๔๐,๖๒๕
๕	ตะคุ	๒๑	๖๗,๕๐๐
๖	ภูหลวง	๑๐	๔๐,๐๐๐
๗	สะแกราช	๑๕	๓๗,๕๐๐
๘	นกออก	๑๐	๓๗,๕๐๐
๙	ดงยาง	๑๒	๓๓,๒๕๐
๑๐	สำโรง	๒๐	๒๖,๒๕๐
๑๑	ตุ้ม	๑๖	๒๘,๑๒๕
๑๒	โคกไทย	๑๑	๒๘,๑๒๕
๑๓	สุขเกษม	๑๑	๑๒,๙๑๒
๑๔	จิว	๑๕	๑๖,๘๗๕
๑๕	เกษมทรัพย์	๙	๖,๕๐๐
๑๖	บ่อปลาทอง	๑๐	๑๓,๔๒๐
รวม ๑๖ ตำบล		๒๑๕	๗๒๑,๙๑๓

เทศบาล ๖ แห่ง คือ

๑. เทศบาลตำบลเมืองปัก

๓. เทศบาลตำบลตะขบ

๕. เทศบาลตำบลบ่อปลาทอง

๒. เทศบาลตำบลลำนางแก้ว

๔. เทศบาลตำบลนกออก

๖. เทศบาลตำบลปักธงชัย

องค์การบริหารส่วนตำบล ๑๒ แห่ง ได้แก่

๑. องค์การบริหารส่วนตำบลตะขบ

๓. องค์การบริหารส่วนตำบลตะคุ

๕. องค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราช

๗. องค์การบริหารส่วนตำบลสำโรง

๙. องค์การบริหารส่วนตำบลโคกไทย

๑๑. องค์การบริหารส่วนตำบลจิว

๒. องค์การบริหารส่วนตำบลธงชัยเหนือ

๔. องค์การบริหารส่วนตำบลภูหลวง

๖. องค์การบริหารส่วนตำบลดอน

๘. องค์การบริหารส่วนตำบลตุ้ม

๑๐. องค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม

๑๒. องค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์

แผนที่ที่ ๘ แสดงเขตการปกครองของพื้นที่วิจัย

๑๔. อาชีพและธุรกิจ

เกษตรกรรวม อำเภอมີพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น ๔๖๓,๖๘๑ ไร่ ครอบครัวยทำการเกษตรทั้งสิ้นประมาณ ๘๐% ของจำนวนราษฎร สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ แยกได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ ๙ แสดงการทำกรเกษตร ของอำเภอบึงกมล

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูกไร่	ผลิตเฉลี่ย (ก.ก./ไร่/ปี)	จำนวนครัวเรือนที่ปลูก
๑	ข้าว	๒๒๒,๐๖๗	๖๔๐	๘,๙๒๐
๒	มันสำปะหลัง	๑๔๖,๘๗๖	๓,๐๐๐	๙๔๒
๓	อ้อย	๕๕,๐๙๐	๘,๐๐๐	๖๓๓
๔	ข้าวโพด	๑๓,๗๒๐	๖๐๐	๔๖๑
๕	ไม้ผล	๒๔,๕๓๕	-	-
๖	พืชผัก	๑,๓๔๖	๑,๕๐๐	-
๗	ประมง	๑,๐๔๗	-	-

ตารางที่ ๑๐ แสดงการเลี้ยงสัตว์ ของอำเภอปรางค์ชัย

ลำดับ	สัตว์ที่เลี้ยง	จำนวน (ตัว)
๑	โคเนื้อ	๑๘,๐๗๙
๒	โคนม	๓,๕๖๓
๓	กระบือ	๔,๑๓๒
๔	สุกร	๙,๓๐๔
๕	แพะ	๖๗
๖	แกะ	๒๕
๗	ไก่พันธุ์ไข่	๕๓๒,๙๐๕
๘	ไก่พันธุ์เนื้อ	๑,๒๗๑,๓๕๔
๙	ไก่พันธุ์พื้นเมือง	๑๗๗,๗๙๔
๑๐	เป็ดไข่	๑๒,๖๐๔
๑๑	เป็ดเนื้อ	๓,๘๗๑
๑๒	เป็ดเทศ	๔,๙๐๖
๑๓	นกกระจอกเทศ	๑
๑๔	ห่าน	๓๕๖
๑๕	สุนัข	๑๑,๖๕๗
๑๖	แมว	๔,๙๗๖

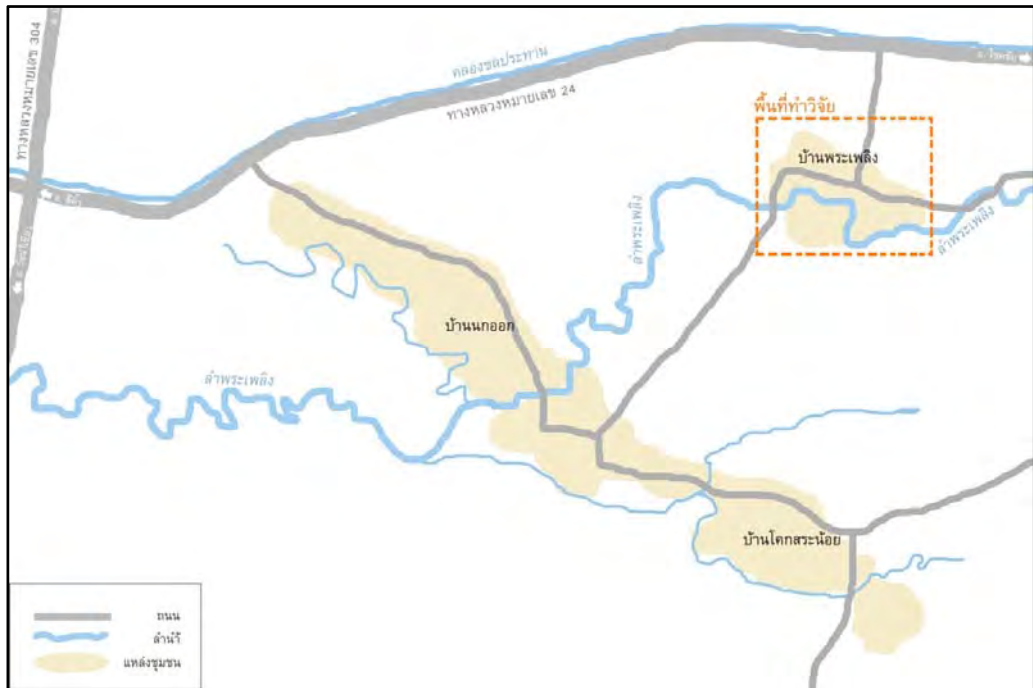
มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาเกษตรศาสตร์
 หมู่บ้านพระเพลิงเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากตัวอำเภอปรางค์ชัยไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้
 ประมาณ ๘ กิโลเมตร ลักษณะการตั้งบ้านเรือนมีความยาวตามลำน้ำพระเพลิงตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลนอก
 อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

๑๕. ตำบลนอก

ลักษณะภูมิประเทศ ตำบลนอกเป็นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ลาดเอียงตามลำพระเพลิง

ภาพที่ ๑๗ แสดงลักษณะภูมิประเทศ ตำบลนอก และพื้นที่โดยรอบของพื้นที่วิจัย

ภาพที่ ๑๘ แสดงรายละเอียดของพื้นที่ ตำบลนกกอก และพื้นที่โดยรอบของพื้นที่วิจัย

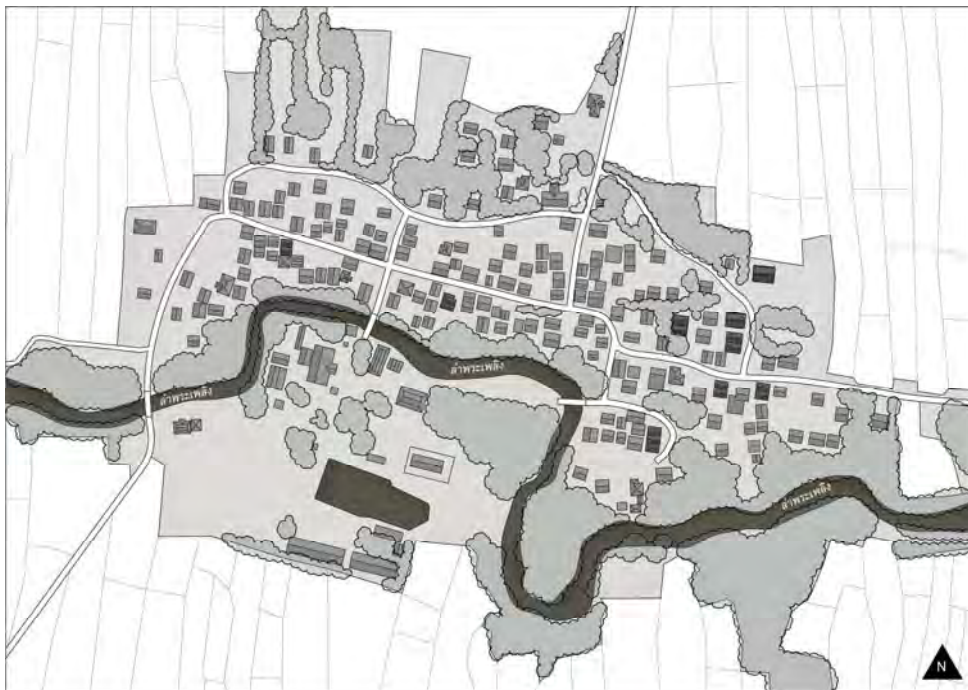
บทวิพากษ์การวิจัยศิลปากร สภานิติศาสตร์

๑๖. หมู่บ้านพระเพลิง

หมู่บ้านพระเพลิงเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากตัวอำเภอปักธงชัยไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ ๘ กิโลเมตร ลักษณะการตั้งบ้านเรือนมีความยาวตามลำน้ำพระเพลิงตั้งอยู่ หมู่ที่ ๒ ตำบลนกกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ ๑๙ แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ผังหมู่บ้านพระเพลิง

ภาพที่ ๒๒ แสดงเรือนที่อยู่อาศัย ของชุมชนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง

มทาวิทยาลัยศิลปากร สงานลิขสิทธิ

ภาพที่ ๒๓ แสดงตัวอย่างเรือนไทโคราชและเรือนมอญรูปแบบสมัยใหม่ ของชุมชนไทย-มอญ บ้านพระเพลิง

บทที่ ๔ เรือนกรณีศึกษา

๑. ลักษณะทางการภาพของเรือน ในชุมชนมอญ บ้านพระเพลิง

จากการลงสำรวจภาคสนามพบว่าเรือนพื้นถิ่นโคราชหรือเรือนไทโคราช ในชุมชนมอญ บ้านพระเพลิง ปัจจุบันหลงเหลืออยู่น้อยมาก อันเนื่องจากสภาพของเรือนที่เก่าทรุดโทรม บวกกับวิถีชีวิตของชาวมอญบ้านพระเพลิงก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคยอยู่อาศัยคู่กับเรือนโคราchkໍໍໍล้มหายตายจากไป หลงเหลือแต่คนรุ่นหลังๆ จึงเลือกที่จะขายบ้านเก่าโบราณ เพื่อนำเงินที่ได้มาสร้างบ้านหลังใหม่ หรือต่อเติมให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวมอญยุคใหม่ในปัจจุบัน และด้วยเหตุนี้ทำให้ปัจจุบันเรือนไทโคราช ในชุมชนมอญบ้านพระเพลิง มีลักษณะเรือนที่แปรเปลี่ยนไปจากเดิม มีความหลากหลายของรูปแบบและลักษณะของเรือนอยู่อาศัย แต่อาจแฝงคติความเชื่อ และวัฒนธรรมการอยู่อาศัยของชาวมอญ อยู่ภายในเรือนพื้นถิ่นโคราช

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องแบ่งกลุ่มของเรือนในชุมชนมอญ บ้านพระเพลิง โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่มการศึกษาดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ เรือนพื้นถิ่นโคราชที่ยังคงสภาพดั้งเดิม

กลุ่มที่ ๒ เรือนพื้นถิ่นโคราชที่มีการปรับเปลี่ยนจากสภาพเรือนดั้งเดิม

กลุ่มที่ ๓ เรือนมอญรูปแบบสมัยใหม่

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

■ เรือนกรณีศึกษา ที่ผู้วิจัยทำการสำรวจ

ภาพที่ ๒๔ แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ได้ลงสำรวจ

๒. เกณฑ์การคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา

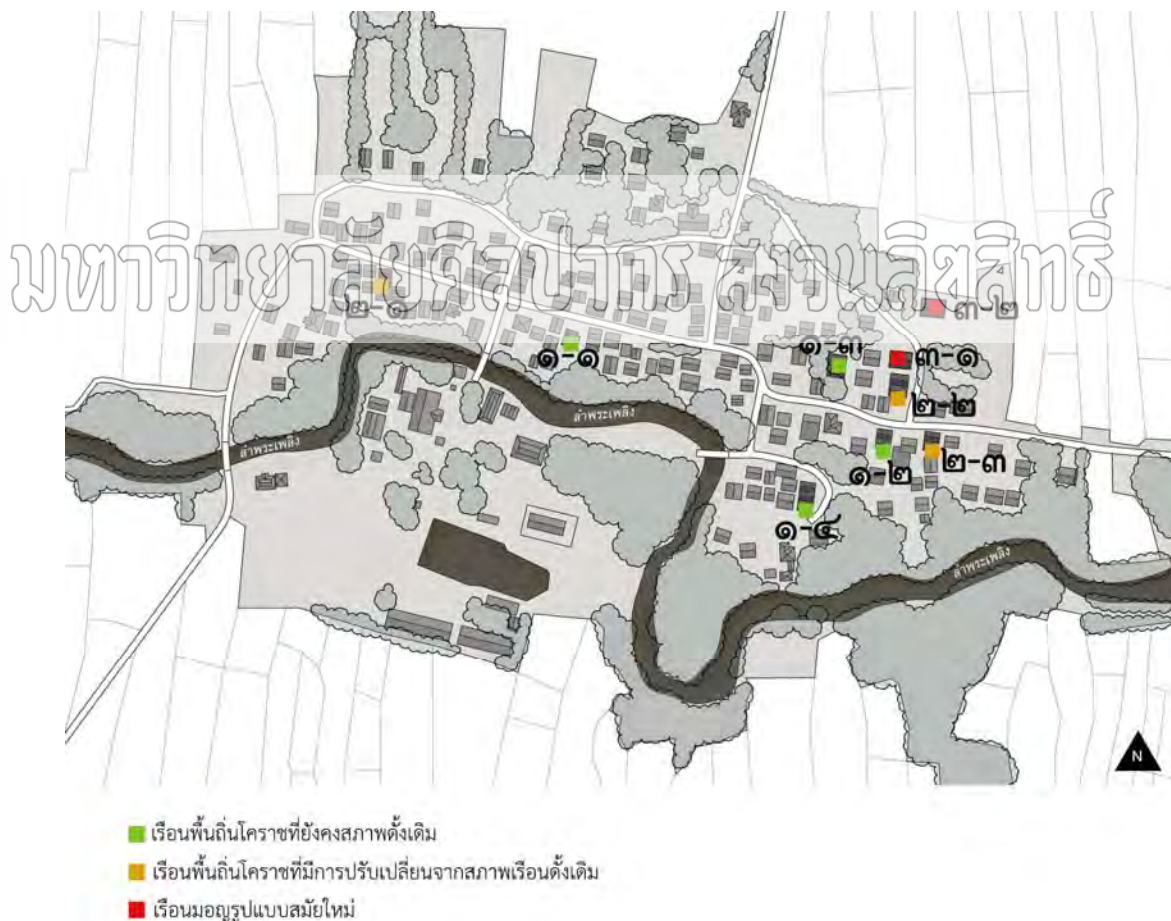
- เรือนพื้นถิ่นโคราชดั้งเดิมต้องมีลักษณะเฉพาะตรงตามรูปแบบเรือนโคราช ของกาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ (๒๕๔๗) ได้ทำการศึกษา“สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา”
- เรือนพื้นถิ่นโคราชที่มีการปรับเปลี่ยนต่อเติมเพิ่มลดของพื้นที่ใช้สอย หรือเปลี่ยนวัสดุของเรือน
- เรือนมอญที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ในชุมชนบ้านพระเพลิง ที่มีรูปลักษณะสมัยใหม่ ไม่ได้คงรูปแบบของเรือนไทโคราชไว้ แต่มีผู้อยู่อาศัยที่สืบเชื้อสายชาวมอญ หรือเป็นผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมของบ้านพระเพลิง

เรือนพื้นถิ่นโคราช ในชุมชนมอญบ้านพระเพลิง ที่สำรวจพบในพื้นที่กรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกเพื่อนำมาเป็นเรือนกรณีศึกษารวมทั้งสิ้น ๙ หลัง โดยแบ่งตามกลุ่มได้ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เรือนพื้นถิ่นโคราชที่ยังคงสภาพดั้งเดิม จำนวน ๔ หลัง

กลุ่มที่ ๒ เรือนพื้นถิ่นโคราชที่มีการปรับเปลี่ยนจากสภาพเรือนดั้งเดิม จำนวน ๓ หลัง

กลุ่มที่ ๓ เรือนมอญรูปแบบสมัยใหม่ จำนวน ๒ หลัง

ภาพที่ ๒๕ แสดงการแบ่งกลุ่มของเรือนกรณีศึกษา

๓. รายละเอียดของเรือนกรณีศึกษา

๓.๑ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๑-๑

เรือนนายช่วย โกฎิสรระน้อย ๓๖ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน นายช่วย โกฎิสรระน้อย มีอายุ ๗๐ ปี เป็นเจ้าของเรือนเล่าว่า เรือนนี้หน้าจะมีอายุราวๆ ๑๕๐ ปี ขึ้นไป เดิมเป็นเรือนที่พ่อแม่ของภรรยา ซึ่งเป็นผู้สร้างไว้ ลุงช่วยเป็นเขยที่เข้ามาอยู่เรือนนี้ตอนอายุ ๒๕ ปี ปัจจุบันเรือนได้มีการต่อเติมเพิ่มพื้นที่เก็บของด้านทิศใต้ของเรือน รวมถึงต่อเติมหลังคาคลุมนอกชาน หลังคลุมมุขทางเข้าหน้าบ้าน และตำแหน่งเปลี่ยนบันไดใหม่

ลักษณะทางของเรือน เรือนมีลักษณะคล้ายเรือนพื้นถิ่นโคราช ๓ ห้องแบบจั่วแฝด จั่วบ้านหันตามทิศของดวงตะวัน พื้นที่ส่วนในเรือนอยู่ทิศเหนือของเรือนโดยระเบียบอยู่ที่ทิศใต้ ซึ่งสันนิฐานได้ว่าแต่เดิมเรือนน่าจะหันไปหาลำพระเพลิงซึ่งอยู่ทางทิศใต้ แต่เมื่อทางเกวียนกลายเป็นถนน และถนนก็เริ่มมีบทบาทมากในปัจจุบัน เรือนจึงหันหน้าเรือนไปทางทิศเหนือ และจึงปรับเปลี่ยนให้บันไดขึ้นทางทิศเหนือ

การใช้สอยเรือน ได้ถูกเรือนเป็นที่เก็บผลผลิตและเครื่องมือทางการเกษตร และใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ บนเรือนมีพื้นที่ระเบียงเป็นโถงโล่งใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ เป็นที่รับแขกและปรับเปลี่ยนเป็นที่นอนสำหรับแขกได้ ชานด้านนอกที่มีหลังคาคลุมที่ติดกับครัวเป็นที่วางอุปกรณ์เครื่องมือทำงานและเป็นที่เก็บอาหารแห้ง เช่น ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม ส่วนพื้นที่ในเรือนใช้เป็นที่พักนอนของเจ้าของเรือนซึ่งอยู่ที่เดียวกับหิ้งพระ และที่ตั้งรูปบรรพบุรุษ

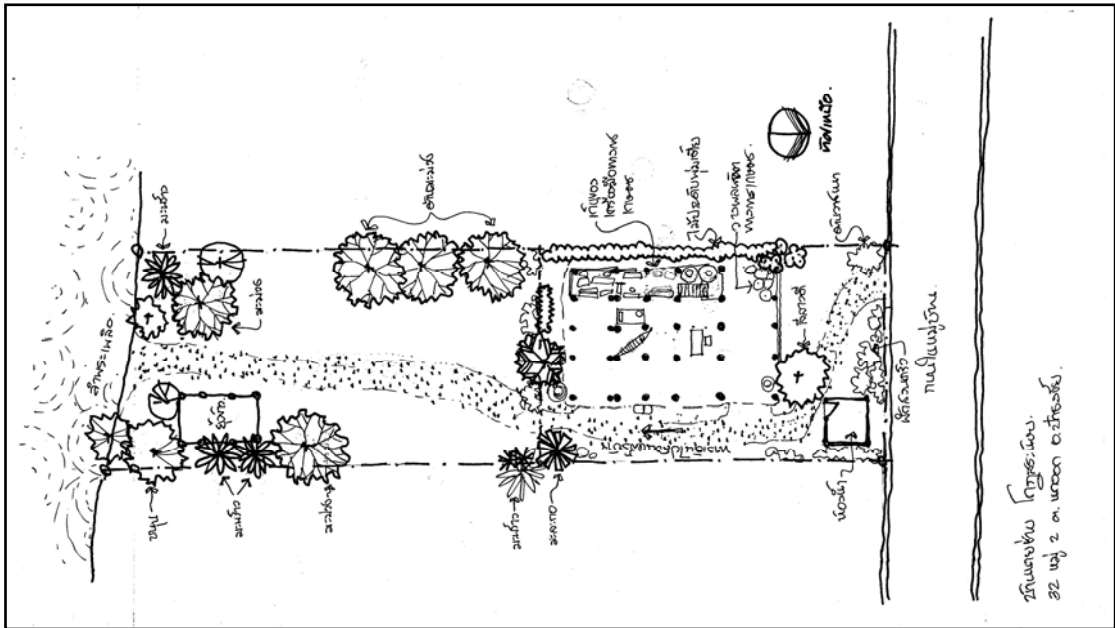
คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน ภายในมีเสาเอกของบ้าน คือเสาต้นแรกทางทิศตะวันออก เรือนนี้หิ้งพระและที่ตั้งรูปบรรพบุรุษอยู่ด้านทิศตะวันออกของเรือน ทิศหัวนอนอยู่ทางทิศตะวันออก ภายนอกเรือนนั้น ไม่พบศาลพระภูมิและศาลเจ้าที่ แต่พบขี้วัวอยู่ทางทิศใต้ของเรือนใกล้กับลำพระเพลิง ทิศตะวันออกมีต้นมะพร้าว ทิศใต้มีต้นมะม่วง

วัสดุสร้างเรือน วัสดุที่ใช้ในสร้างเรือน เป็นไม้ทั้งหมดตั้งแต่โครงสร้างตัวเรือน พื้นและหลังคา ฝาเรือนเป็นไม้ซ้อนเกล็ด หลังคาเป็นสังกะสี

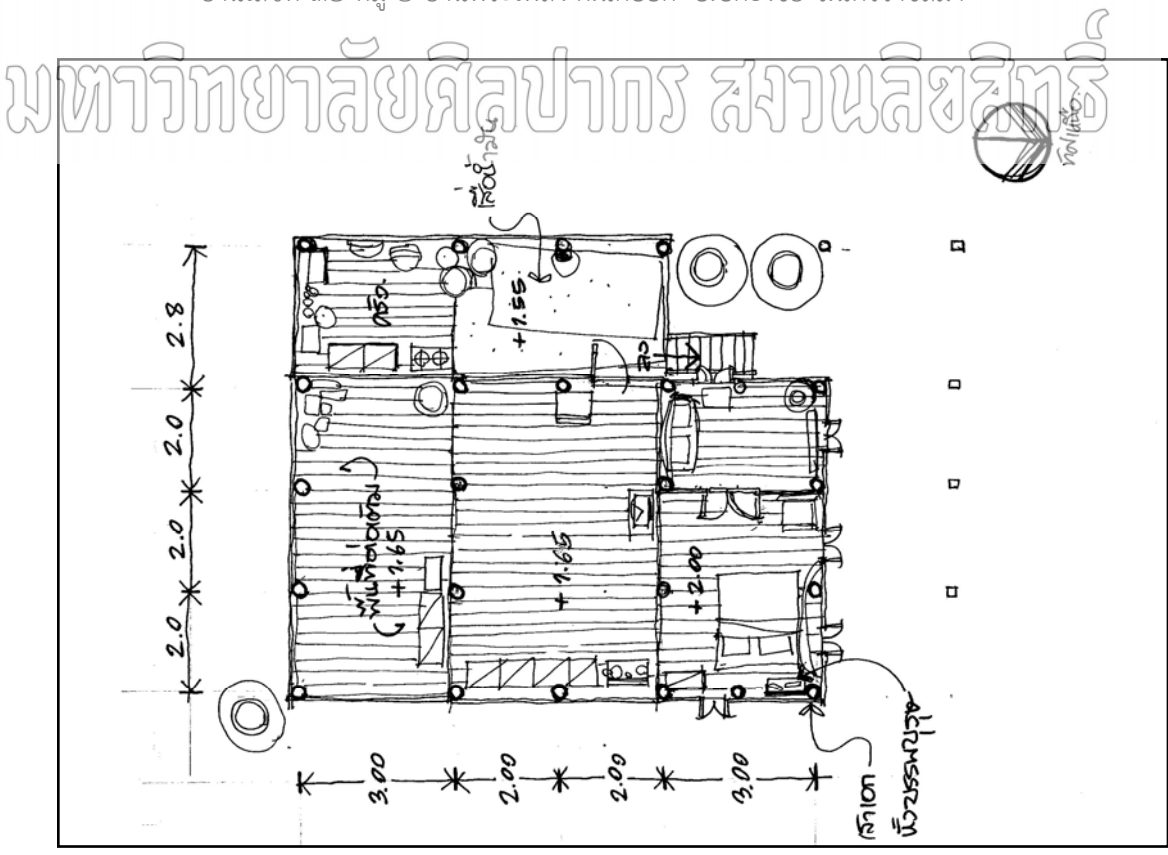

ภาพที่ ๒๖ แสดงกายภาพ และองค์ประกอบเรือน นายช่วย โกฎิสรระน้อย

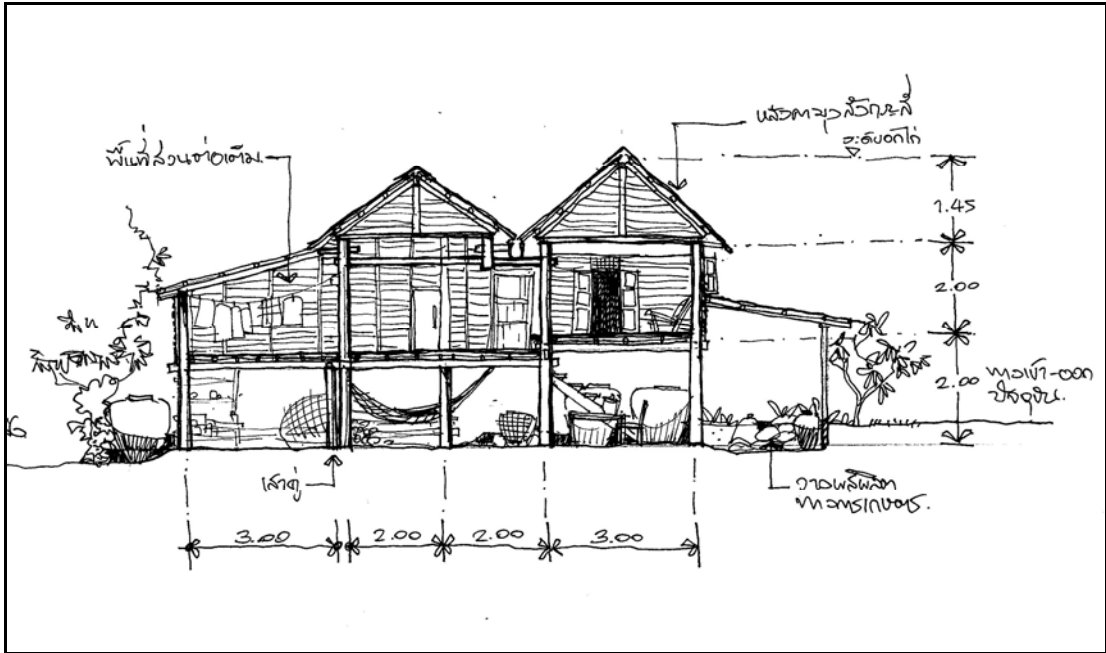
บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๑ ผังบริเวณ เรือนนายช่วย โกฎิสร่น้อย
บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

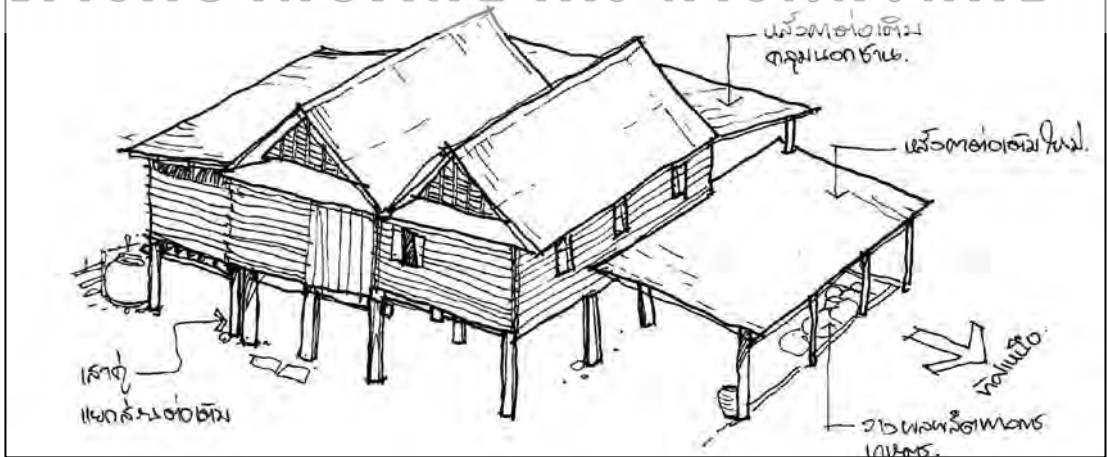

ลายเส้นที่ ๒ ผังเรือน นายช่วย โกฎิสร่น้อย
บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๓ รูปตัดเรือน นายช่วย โกลีสรระน้อย
บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สวทช. สวทช. สวทช.

ลายเส้นที่ ๔ รูปแบบหลังคา เรือนนายช่วย โกลีสรระน้อย
บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

๓.๒ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๑-๒

เรือนนางโสภี ศุภวัฒน์เมธี หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน ตามคำบอกเล่าของผู้ใหญ่ สมโภช สังสรรค์น้อย เล่าเดิมเป็นเรือนของยายจ๊ีบ อายุ ๑๐๒ ปี และได้เสียชีวิตไป เมื่อ ๒ ปีที่แล้ว ปัจจุบันเป็นเรือนนางโสภี ศุภวัฒน์เมธี แต่ถูกปล่อยให้รกร้าง ไม่มีผู้อยู่อาศัย ผู้ใหญ่สมโภช สังสรรค์น้อย เล่าอีกว่าเรือนนี้มีอายุเรือนมากกว่า ๑๐๐ ปี

ลักษณะทางของเรือน เรือนมีลักษณะคล้ายเรือนพื้นถิ่นโคราช ๓ ห้องแบบจั่วแฝด แต่มีเพิ่มมุขทิศเหนือหน้าบ้าน จั่วบ้านหันตามทิศดวงตะวัน หน้าเรือนหันไปทางทิศเหนือ มีพื้นที่ในเรือนอยู่ทิศใต้ที่ยังคงมีสภาพที่สมบูรณ์อยู่มาก ส่วนนอกชานและระเบียงมีหลังคาคลุมแต่ก็ผุพังไปมาก ที่ขอบข้างหน้าจั่วมีการตีไม้ซ่อนเกล็ดลักษณะพัดที่คลี่ออก

การใช้สอยเรือน เนื่องจากเรือนหลังนี้ถูกปล่อยให้รกร้าง ไม่มีผู้อยู่อาศัย ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตจากร่องรอยของการอยู่อาศัยที่ยังหลงเหลืออยู่ โดยได้ถุ่นเรือนพบเศษกองไม้และเครื่องมือทางการเกษตร

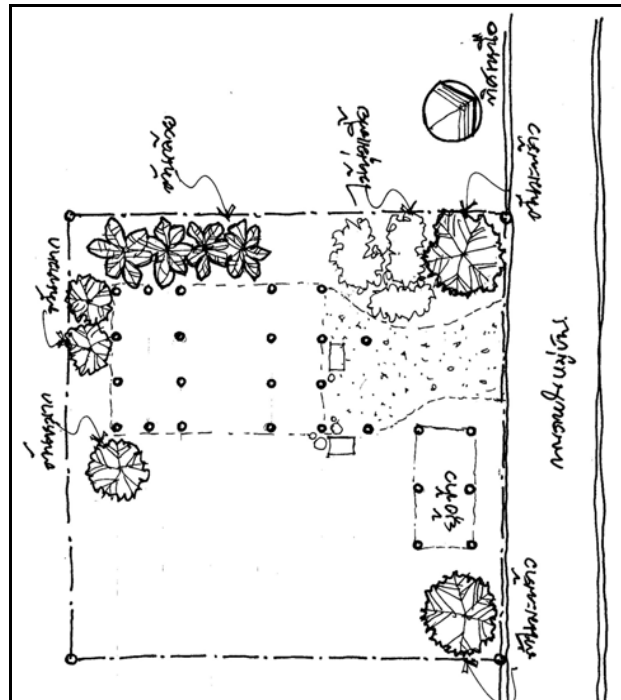
คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน จากสภาพที่ถูกปล่อยให้รกร้าง เรือนหลังนี้จึงไม่ทราบตำแหน่งเสาเอก ไม่พบร่องรอยของหิ้งพระและที่ตั้งของผีบรรพบุรุษ มีเพียงแต่ร่องรอยการต่อเติมของเรือนที่ขยายออกไปทางทิศเหนือ ภายนอกเรือนนั้น ไม่พบศาลพระภูมิและศาลเจ้าที่ เรือนมีขุมข้าวอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือหรือทิศอีสาน

วัสดุสร้างเรือน วัสดุที่ใช้ในสร้างเรือน เป็นไม้ทั้งหมดตั้งแต่โครงสร้างตัวเรือน พื้นและหลังคา ฝาเรือนเป็นไม้ซ่อนเกล็ด หลังคาเป็นสังกะสี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สวท.ลขส.ลค

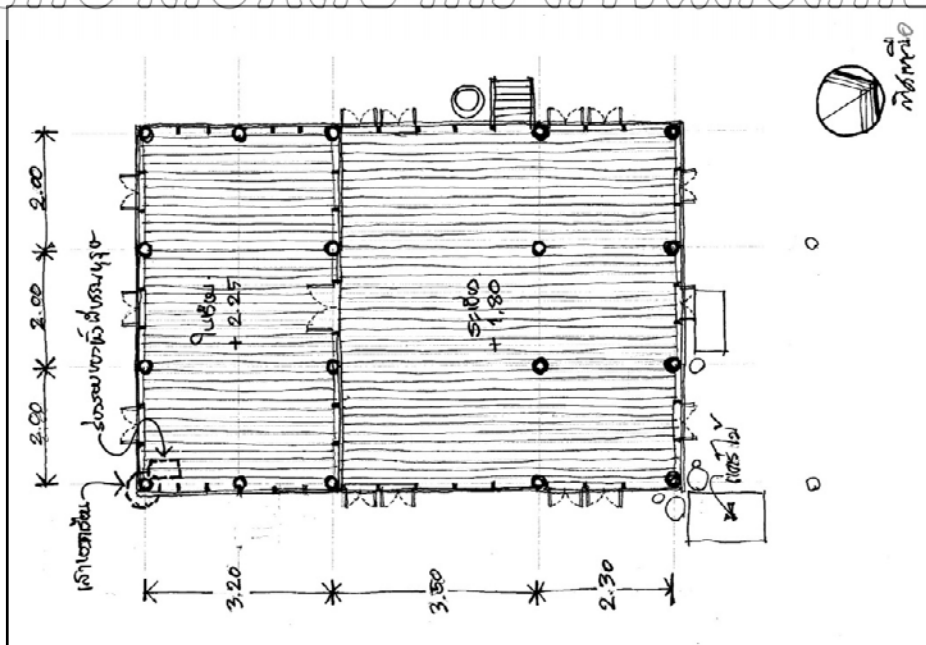
ภาพที่ ๒๗ แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางโสภี ศุภวัฒน์เมธี หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์กู่ จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๕ ผังบริเวณ เรือนนางโสภี ศุภวัฒน์เมธี

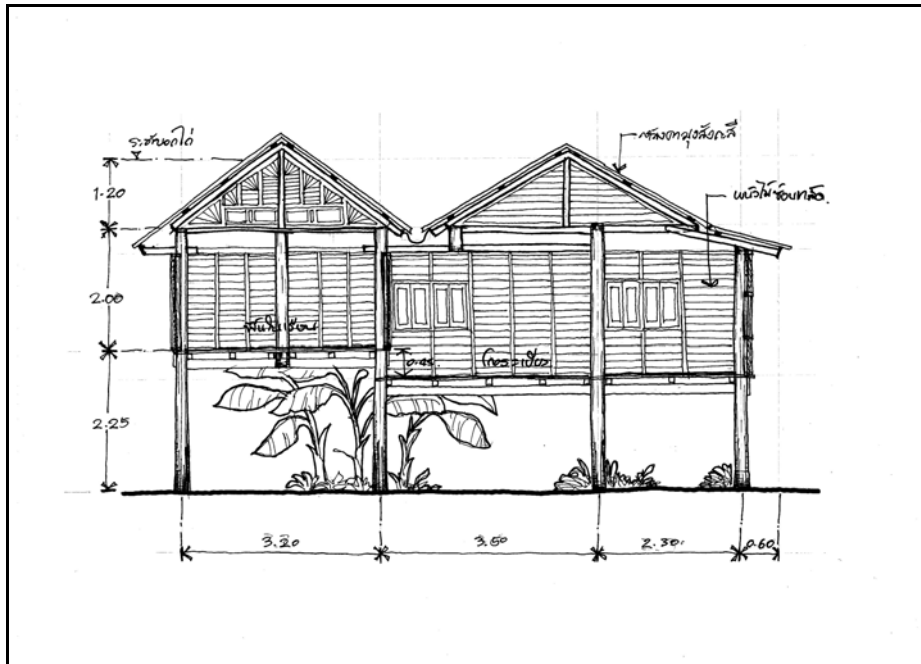
หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนลิขสิทธิ์

ลายเส้นที่ ๖ ผังเรือน นางโสภี ศุภวัฒน์เมธี

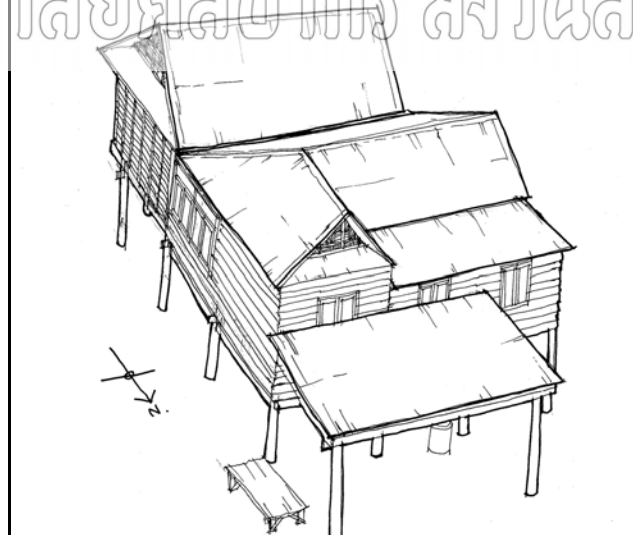
หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๗ รูปตัด เรือนนางโสภี สุภวัฒน์เมธี

หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ป่าธงชัย จ.นครราชสีมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ลายเส้นที่ ๘ รูปแบบหลังคา เรือนนางโสภี สุภวัฒน์เมธี

หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ป่าธงชัย จ.นครราชสีมา

๓.๓ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๑-๓

เรือนนางจ่านงค์ สังกษระน้อย หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน นางจ่านงค์ สังกษระน้อย อายุ ๕๔ ปี เป็นภรรยาของผู้ใหญ่ สมโภช สังกษระน้อย เล่าว่า เรือนหลังนี้อายุเรือนมากกว่า ๑๕๐ ปี เดิมเป็นเรือนของพ่อใหญ่ นวลกับแม่จันเป็นผู้สร้างไว้ ถัดมาเมื่อลูกซื้อแม่จันได้แต่งงานกับพ่อแควแล้ว เมื่อประมาณ ๕๐ ปีก่อนพ่อแควได้ปรับปรุงฝาเรือนที่ติดกับนอกชานและบันไดด้านทิศเหนือของเรือน และการปรับเรือนครั้งหลังสุดโดยแม่จ่านงค์ ซึ่งแม่จ่านงค์ลูกสาวของแม่จันกับพ่อแคว ได้ย้ายบันไดที่อยู่นอกชานเข้ามาอยู่ในเรือนด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อสะดวกในการใช้บันไดยามเวลาฝนตก

ลักษณะทางของเรือน เรือนมีลักษณะคล้ายเรือนพื้นถิ่นโคราช ๓ ห้องแบบจั่วแฝด จั่วบ้านหันตามทิศดวงตะวัน หน้าเรือนหันไปทางทิศเหนือ มีพื้นที่ในเรือนอยู่ทิศใต้แต่มีสภาพทรุดโทรม ปัจจุบันส่วนนอกชานไม่มีแล้ว พื้นที่โถงระเบียงถึงปรับให้มีบันไดขึ้นลง

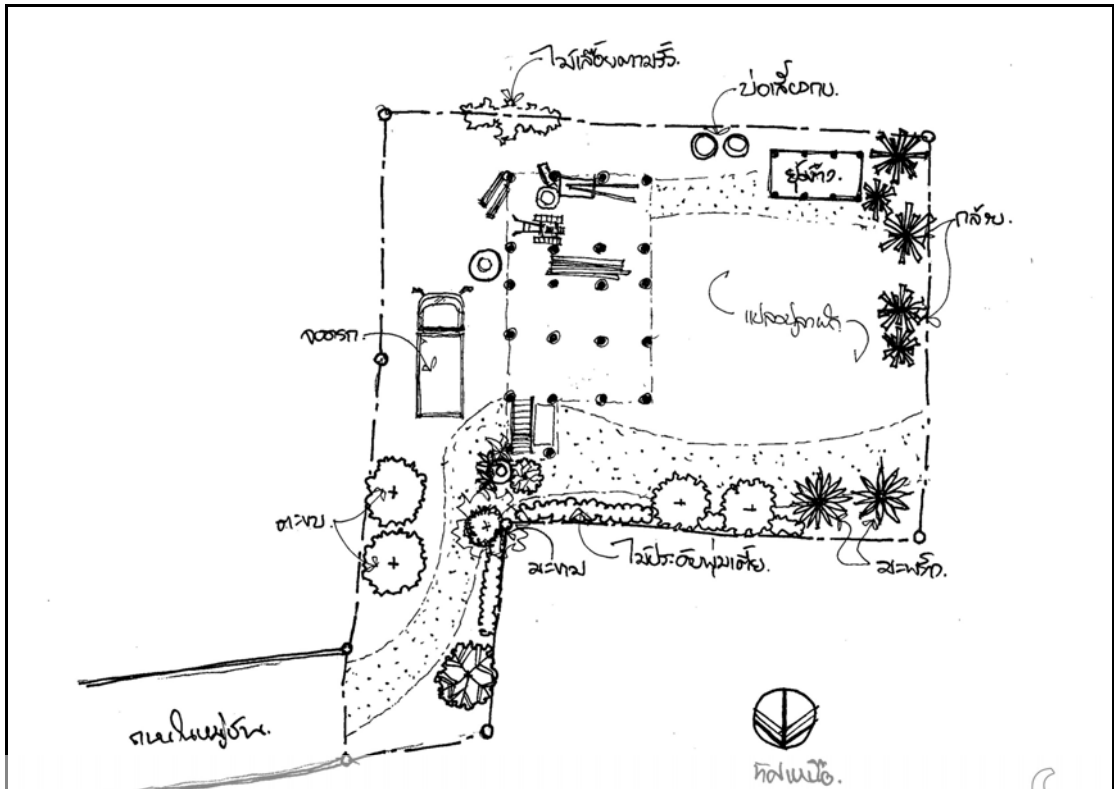
การใช้สอยเรือน ใต้ถุนเป็นที่เก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ทางการเกษตร และเดิมเคยเป็นคอกสัตว์ เลี้ยงวัว ควาย บนโถงระเบียงเรือนใช้เป็นที่รับแขก และพื้นที่ในเรือนเป็นห้องนอนของเจ้าของเรือน

คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน เรือนหลังนี้มีตำแหน่งเสาเอกที่เสาต้นแรกทิศตะวันออก และพบร่องรอยของหิ้งพระและที่ตั้งของผีบรรพบุรุษอยู่ที่ผนังด้านทิศตะวันออกของห้องนอนในเรือน ภายนอกเรือนนั้น ไม่พบศาลพระภูมิและศาลเจ้าที่ แต่พบตำแหน่งยังข้าวอยู่ทางทิศตะวันออกของเรือน

วัสดุสร้างเรือน วัสดุที่ใช้ในสร้างเรือน เป็นไม้ทั้งหมดตั้งแต่โครงสร้างตัวเรือน ฝ้าและหลังคา ฝาเรือนเป็นไม้ซุงแผ่นเล็ก หลังคาเป็นสังกะสี

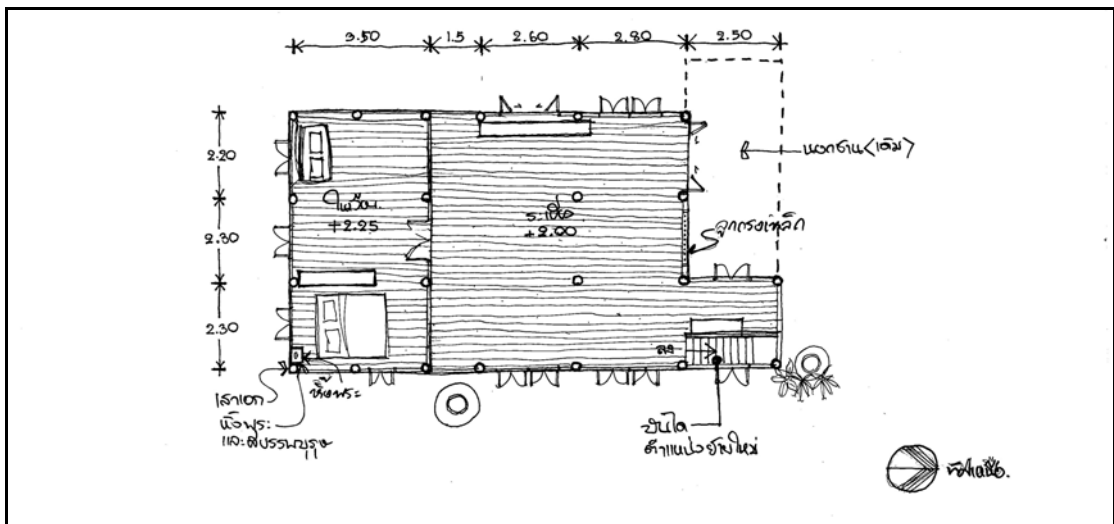

ภาพที่ ๒๘ แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางจ่านงค์ สังกษระน้อย หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

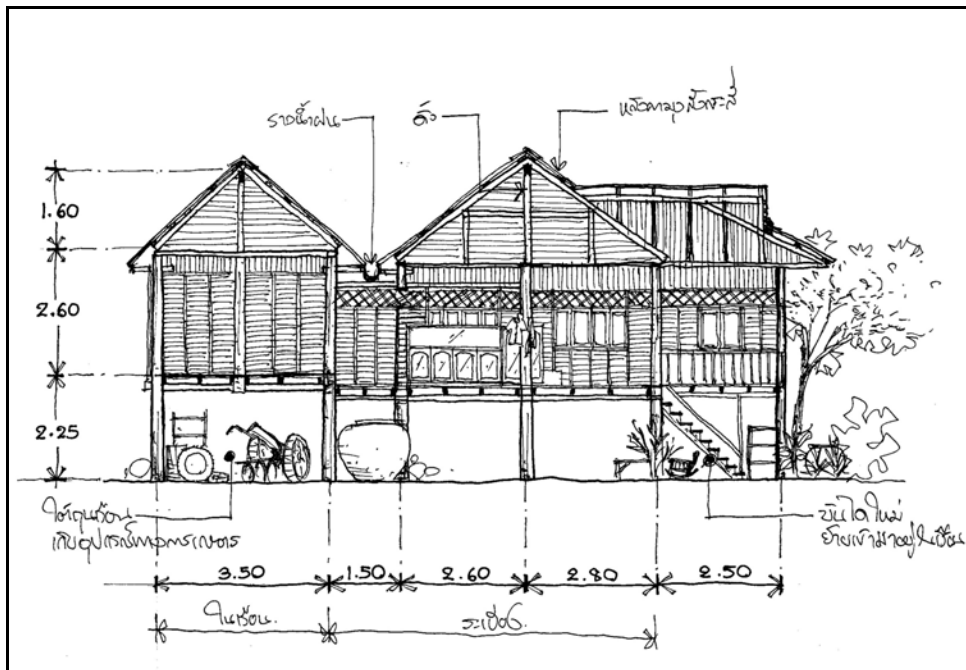

มหาวิทยาลัยศิลปากร สวนลือสิทธิ

ลายเส้นที่ ๙ ผังบริเวณเรือน นางจันทงค์ สั้งสระน้อย
หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

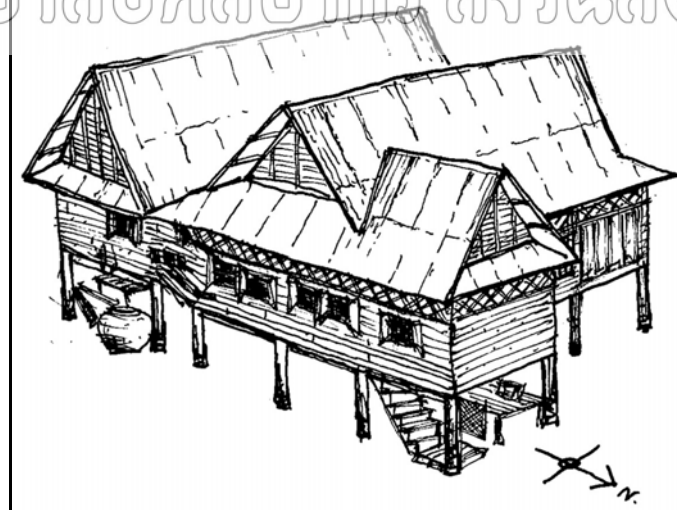
ลายเส้นที่ ๑๐ ผังเรือน นางจันทงค์ สั้งสระน้อย
หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๑๑ รูปตัด เรือนนางจ่ารงค์ สั้งสระน้อย

หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ป่าธงชัย จ.นครราชสีมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ลายเส้นที่ ๑๒ รูปแบบหลังคา เรือนนางจ่ารงค์ สั้งสระน้อย

หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ป่าธงชัย จ.นครราชสีมา

๓.๔ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๑-๔

เรือนนางแหวน แก้วสระน้อย ๙๐ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน นางแหวน แก้วสระน้อย มีอายุ ๕๖ ปี ปัจจุบันเป็นเจ้าของเรือนเล่าว่า เรือนนี้น่าจะมีอายุราวๆ ๑๐๐ ปีขึ้นไป ปัจจุบันอาศัยอยู่กัน ๓ คน คือป้าแหวนและหลานอีก ๒ คน ครอบครัวป้าแหวนมีอาชีพเกษตรกร ทำนา ปลูกข้าว

ลักษณะทางของเรือน เรือนมีลักษณะคล้ายเรือนพื้นถิ่นโคราช ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว จั่วบ้านหันตามทิศของดวงตะวัน ที่ตั้งเรือนอยู่ใกล้กับลำพระเพลิง สันนิษฐานได้ว่าเรือนหลังนี้ เดิมหันไปทางทิศใต้ ซึ่งเป็นทิศที่ติดกับลำพระเพลิงที่ไหลผ่านหมู่บ้าน เนื่องจากพื้นที่ในเรือนอยู่ทางทิศเหนือ และโถงระเบียงอยู่ทางทิศใต้ แต่ปัจจุบันถูกเรือนไปตามวิถีชีวิตและการคมนาคมทางบก บันไดทางขึ้นและการเข้าเรือนจึงเปลี่ยนมาด้านทิศเหนือซึ่งติดกับถนนในหมู่บ้าน

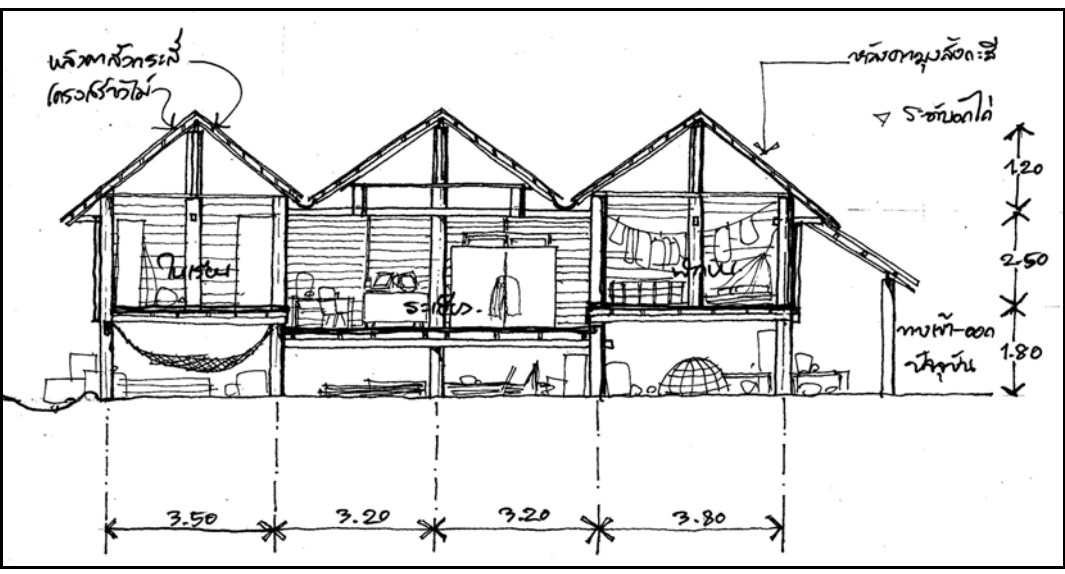
การใช้สอยเรือน ได้ถูกเรือนเป็นที่เก็บผลผลิตและเครื่องมือทางการเกษตร และใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้ถูกเรือนเคยใช้เป็นที่พักวัว ควาย บนเรือนที่นอกชานที่ติดกับครัวด้านทิศตะวันออกได้มีการต่อเติมหลังคาคลุมเพื่อกันฝน ส่วนโถงระเบียงยังปล่อยให้เป็นที่โล่งอเนกประสงค์ พื้นที่ในเรือนยังคงใช้เป็นพื้นที่นอน

คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน ทิศหัวนอนเจ้าของเรือนหันไปทางทิศใต้ ซึ่งเป็นที่ตั้งหิ้งพระและตำแหน่งของผีบรรพบุรุษ แต่ปัจจุบันได้ย้ายตำแหน่งของผีบรรพบุรุษไปอยู่ด้านทิศตะวันตกของพื้นที่โถงระเบียงเรือน เรือนหลังไม่สามารถระบุเสาเอกของเรือนได้ ภายนอกเรือนนั้น ไม่พบศาลพระภูมิและศาลเจ้าที่ ส่วนอยู่ข้างวออยู่ทางทิศเหนือของเรือน

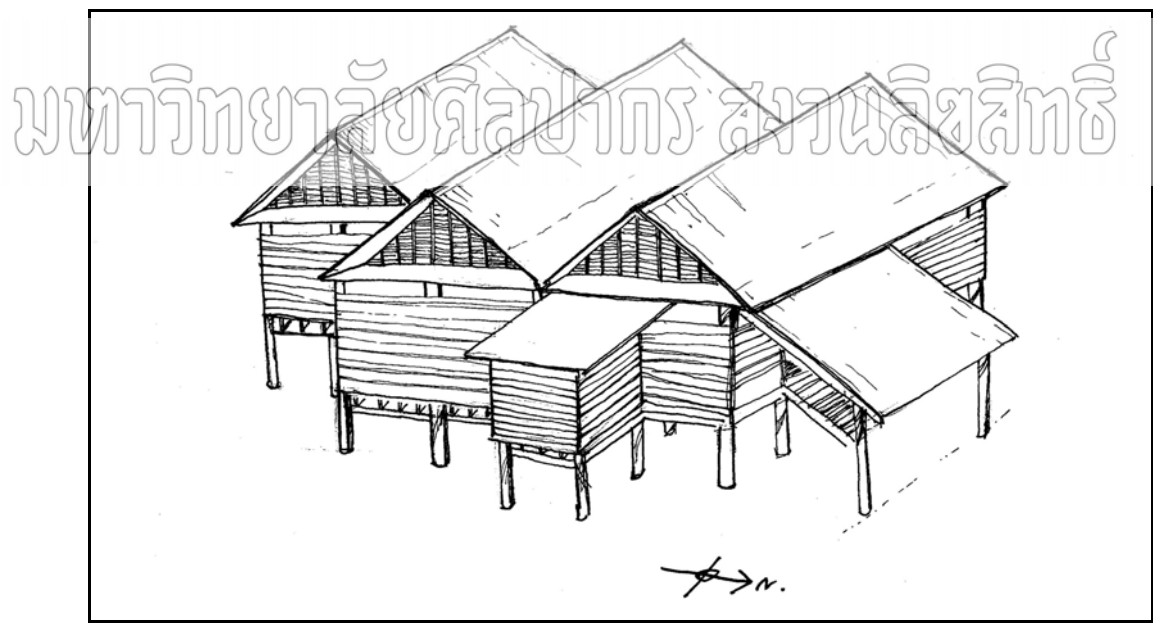
วัสดุสร้างเรือน วัสดุที่ใช้ในสร้างเรือน เป็นไม้ทั้งหมดตั้งแต่โครงสร้างตัวเรือน พื้นและหลังคา ฝาเรือนเป็นไม้ซ้อนเกล็ด หลังคาเป็นสังกะสี

ภาพที่ ๒๙ แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางแหวน แก้วสระน้อย ๙๐ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๑๕ รูปตัดเรือน นางแหวน แก้วสระน้อย
 ๙๐ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๑๖ รูปแบบหลังคาเรือน นางแหวน แก้วสระน้อย
 ๙๐ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

๓.๕ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๒-๑

เรือนนางเพียร ปิยะนาจ ๑๙ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน นางเพียร ปิยะนาจ มีอายุ ๘๒ ปี ปัจจุบันเป็นเจ้าของเรือนเล่าว่า เรือนนี้น่าจะมีอายุราวๆ ๑๐๐ ปีขึ้นไป ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ของยายเพียร ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนหลังคาและโครงสร้างหลังคาส่วนโถงระเบียงแต่เปลี่ยนโดยคงรูปแบบเดิมของโครงสร้างเรือนไว้ เนื่องจากโครงสร้างเดิมนั้นทรุดโทรมไปมาก ทิศเหนือที่เดิมเคยเป็นนอกชานและทางขึ้นลงของบันไดเรือน ก็ได้ปรับเปลี่ยนกันปิดเป็นมุขด้านหน้าเรือน เปลี่ยนตำแหน่งบันไดเข้ามาอยู่ภายในบ้าน และได้ยกใต้ถุนเรือนให้ขึ้น

ลักษณะทางของเรือน เรือนมีลักษณะคล้ายเรือนพื้นถิ่นโคราช ๓ ห้องแบบจั่วแฝด จั่วบ้านหันตามทิศของดวงตะวัน เรือนหันหน้าไปทางทิศเหนือ พื้นที่ในเรือนอยู่ที่ใต้ของเรือน โถงระเบียงและนอกชานเดิมอยู่ที่ทิศเหนือ

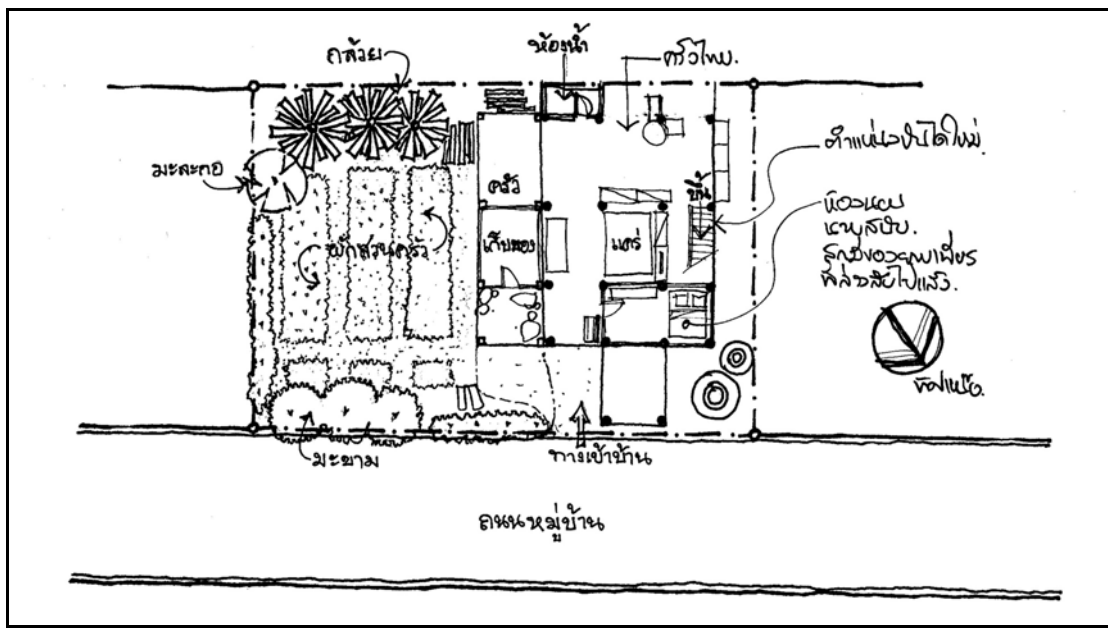
การใช้สอยเรือน ปัจจุบันใต้ถุนเรือนถูกยกขึ้นให้สูงอีก ๖๐ เซนติเมตร เพื่อใช้ใต้ถุนเรือนกันเป็นครัว ห้องน้ำ และห้องนอนและสำหรับ นายสนับ ปิยะนาจ สามีมของยายเพียรที่ล่องลับไปแล้ว เปลี่ยนตำแหน่งบันไดเข้ามาอยู่ภายในบ้าน ใต้ถุนเรือนยังใช้เป็นที่นอนและที่รับแขกของยายเพียรด้วย บนเรือนใช้เป็นที่พักของและเก็บเสื้อผ้า พื้นที่ในเรือนห้องนอนเจ้าของบ้านเดิม ถูกปล่อยให้เป็นโถงโล่งมีรูปของบรรพบุรุษติดอยู่ที่ข้างผนัง

คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน พื้นที่ส่วนในเรือนชั้นบน ทิศหัวนอนเจ้าของเรือนเดิมหันไปทางทิศใต้ซึ่งติดกับตำแหน่งเสาเอกของเรือน และมีร่องรอยเคยเป็นที่ตั้งหิ้งพระและตำแหน่งของผีบรรพบุรุษ การต่อเติมถูกขยายออกมาทางด้านทิศเหนือ ภายนอกเรือนนั้น ไม่พบศาลพระภูมิและศาลเจ้าที่ ซึ่งชาวเคยมีและอยู่ทางทิศตะวันออกของเรือน

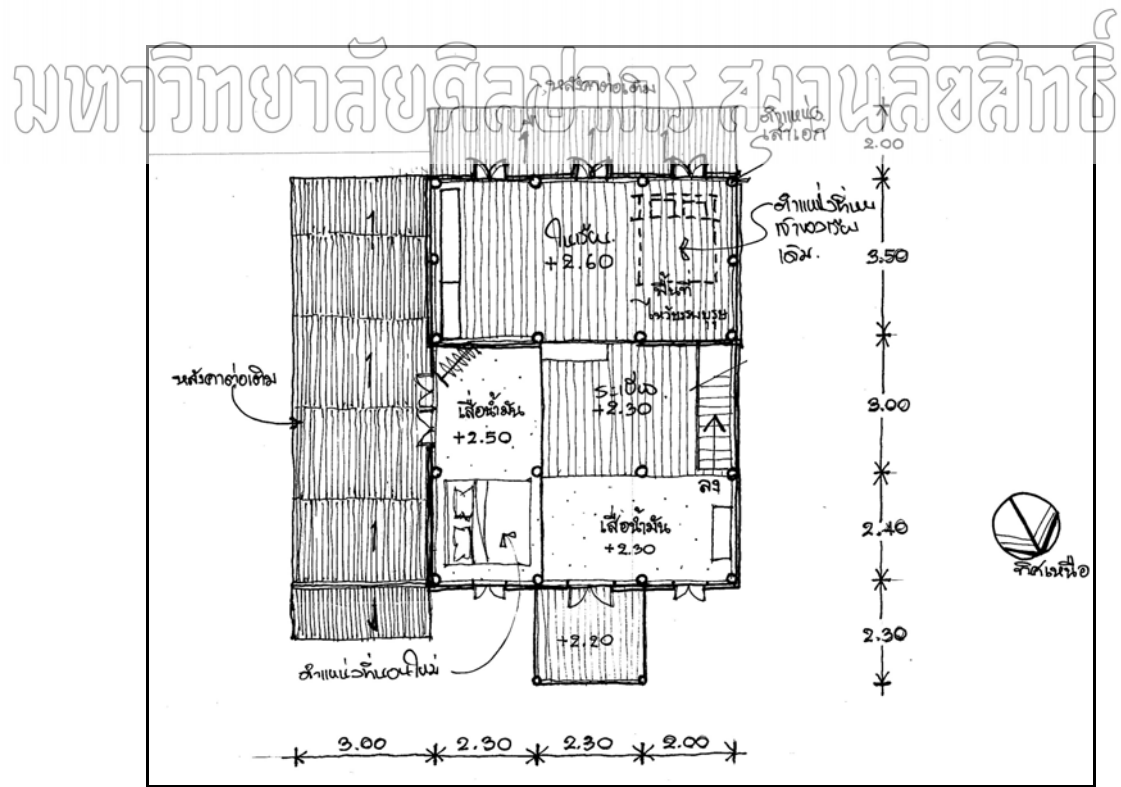
วัสดุสร้างเรือน วัสดุที่ใช้ในสร้างเรือน เป็นไม้ทั้งหมดตั้งแต่โครงสร้างตัวเรือน พื้นและหลังคา ฝาเรือนเป็นไม้ซ้อนเกล็ด หลังคาเป็นสังกะสี

ภาพที่ ๓๐ แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางเพียร ปิยะนาจ
๑๙ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๑๗ ผังบริเวณเรือน นางเพียร ปิยะนาจ
 ๑๙ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๑๘ ผังเรือน นางเพียร ปิยะนาจ
 ๑๙ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

๓.๖ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๒-๒

เรือนนางอำ จรโครกกรวด ๘๕ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอบึงขชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน นางอำ จรโครกกรวด มีอายุ ๙๐ ปี ปัจจุบันเป็นเจ้าของเรือนเล่าว่า เรือนนี้มีอายุประมาณ ๗๐ ปีขึ้นไป ทำการปรับปรุงใหม่เมื่อประมาณ ๘ ปีที่แล้ว ก่อนการปรับปรุงเรือนมีนอกชานอยู่ด้านทิศตะวันออก แต่ปัจจุบันได้รื้อทิ้งไปแล้ว

ลักษณะทางของเรือน เรือนมีลักษณะคล้ายเรือนพื้นถิ่นโคราช ๓ ห้องแบบจั่วแฝด จั่วบ้านหันตามทิศของดวงตะวัน เรือนหันหน้าไปทางทิศเหนือ พื้นที่ในเรือนอยู่ทิศใต้ของเรือน โถงระเบียงและนอกชานเดิมอยู่ทิศเหนือ

การใช้สอยเรือน ได้ถุนเรือนถูกปรับเปลี่ยนเป็นโถงรับแขก กั้นห้องครัว และห้องน้ำเพิ่ม นอกชานเดิมที่ถูกรื้อกับปรับให้เป็นมุขหลังคาคลุมโถงรับแขกที่ได้ถุนบ้าน โถงบนเรือนใช้เป็นที่นั่งนอนของสมาชิกภายในบ้าน ส่วนพื้นที่ในเรือนเป็นห้องนอนเจ้าของบ้านและเป็นตั้งหิ้งพระและโต๊ะไหว้บรรพบุรุษ

คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน พื้นที่ส่วนในเรือนชั้นบนทิศหัวนอนเจ้าของเรือนหันไปทางทิศใต้ รวมถึงเป็นพื้นที่ตั้งหิ้งพระและโต๊ะไหว้บรรพบุรุษ มีเสาเอกของเรือนอยู่ในห้องเจ้าของเรือนภายนอกเรือนนั้น ไม่พบศาลพระภูมิและศาลเจ้าที่ ตำแหน่งยู่ง้าวอยู่ทางทิศตะวันออกของเรือน

วัสดุสร้างเรือน วัสดุที่ใช้ในสร้างเรือน โครงสร้างเรือนโครงสร้างหลังคาเป็นไม้ พื้นไม้ ฝาเรือนเปลี่ยนเป็นไม้ฝาเซอร่าตีซ้อ้นเกล็ด หลังคาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนคู่

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๓๑ แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นางอำ จรโครกกรวด ๘๕ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.บึงขชัย จ.นครราชสีมา

๓.๗ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๒-๓

เรือนนายเรวัต ภูมิ ๖๔ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน นายเรวัต ภูมิ มีอายุ ๕๖ ปี ปัจจุบันเป็นเจ้าของเรือนเล่าว่า เรือนนี้ น่าจะมีอายุราวๆ ๑๐๐ ปีขึ้นไป ครอบครัวมีอาชีพเกษตรกร ทำนาปลูกข้าว เดิมเป็นเรือนที่ถูกแยกออกมาจากเรือนดั้งเดิมของผู้ใหญ่สมโภช สังสรรค์น้อย และเคยมีผู้อยู่อาศัยมากถึง ๙ คน คือ พ่อแม่ และลูกๆอีก ๕ คน เดิมเรือนหลังนี้มีน็อกขานและบันไดทางทิศเหนือของเรือน ปัจจุบันได้รื้อน็อกขานและบันไดเดิมออกแล้ว

ลักษณะทางของเรือน เรือนมีลักษณะคล้ายเรือนพื้นถิ่นโคราช ๓ ห้องแบบจั่วแฝด จั่วบ้านหันตามทิศของดวงตะวัน ตั้งอยู่บนที่ราบ ปัจจุบันเรือนถูกปรับให้บันไดเข้ามาอยู่ภายในเรือนเพื่อสะดวกในการใช้และใช้งานในช่วงเวลาฝนตกได้ และมีการต่อเติมห้องโถงเพิ่มตามระยะความลึกของเรือนทางด้านทิศตะวันตก ปัจจุบันใต้ถุนเรือนได้ถูกต่อเติมกันเป็นห้อง แต่ยังเหลือพื้นที่ส่วนใหญ่ของใต้ถุนเรือนเป็นที่โล่งสำหรับนั่งพักผ่อนหย่อนใจและเป็นที่ยอมรับแขกด้วย

การใช้สอยเรือน ใต้ถุนเรือนเป็นที่เก็บผลผลิตและเครื่องมือทางการเกษตร และใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่บางส่วนได้ถูกต่อเติมกันเป็นห้อง บนเรือนส่วนโถงระเบียงยังปล่อยให้เป็นที่โล่งอเนกประสงค์ พื้นที่ในเรือนซึ่งเดิมที่เคยเป็นห้องนอนก็เปลี่ยนเป็นห้องเก็บของ โดยใช้ส่วนต่อเติมที่สร้างขึ้นใหม่ด้านทิศตะวันตกของเรือนเป็นที่นอนและวางตู้เสื้อผ้าปัจจุบัน

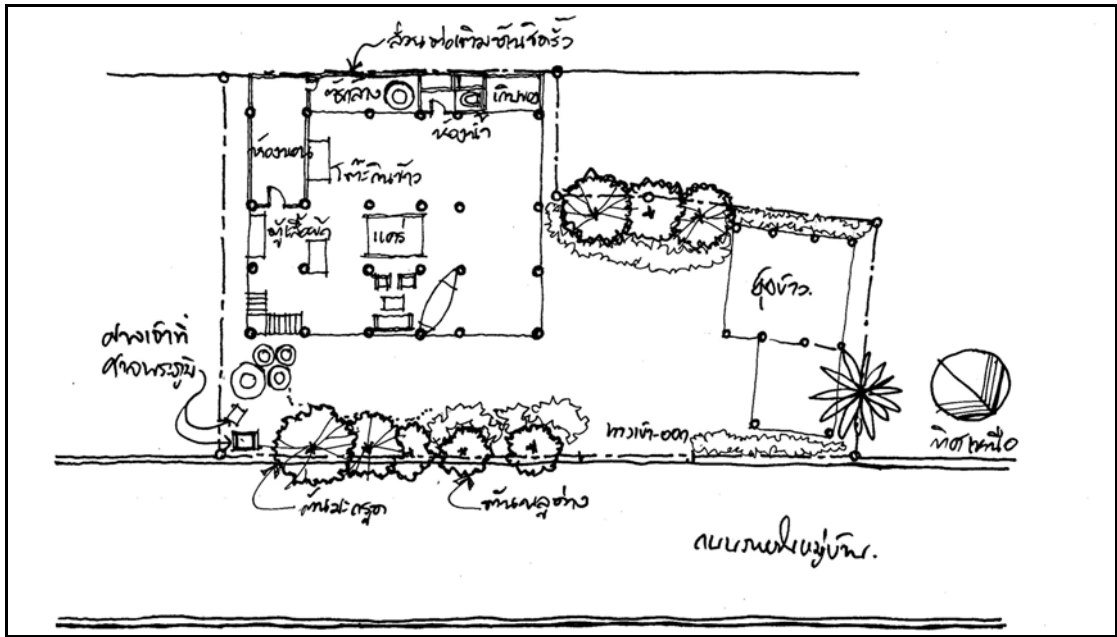
คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน ลุงเรวัตเล่าว่าเสาเอกของบ้านเดิมน่าจะอยู่เสามุมหน้าบ้านทางทิศตะวันออก ซึ่งปัจจุบันถูกปรับให้เป็นทางขึ้นลงของตำแหน่งบันไดใหม่ ตำแหน่งที่ตั้งพระและที่ตั้งรูปบรรพบุรุษเดิมอยู่ด้านทิศตะวันออกของพื้นที่ในเรือนและทิศหัวนอนเดิมอยู่ทางทิศใต้ของพื้นที่ในเรือน การขยายตัวเรือนเพื่อเป็นพื้นที่นอนใหม่ถูกขยายทางด้านทิศตะวันตก ภายนอกเรือนนั้น ไม่พบศาลพระภูมิและศาลเจ้าที่ ส่วนยุ่งข้าวอยู่ทางทิศตะวันตก

วัสดุสร้างเรือน วัสดุที่ใช้ในสร้างเรือน เป็นไม้ทั้งหมดตั้งแต่โครงสร้างตัวเรือน พื้นและหลังคา ฝาเรือนเป็นไม้ซ้อนเกล็ด หลังคาเป็นสังกะสี

ภาพที่ ๓๒ แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน นายเรวัต ภูมิ

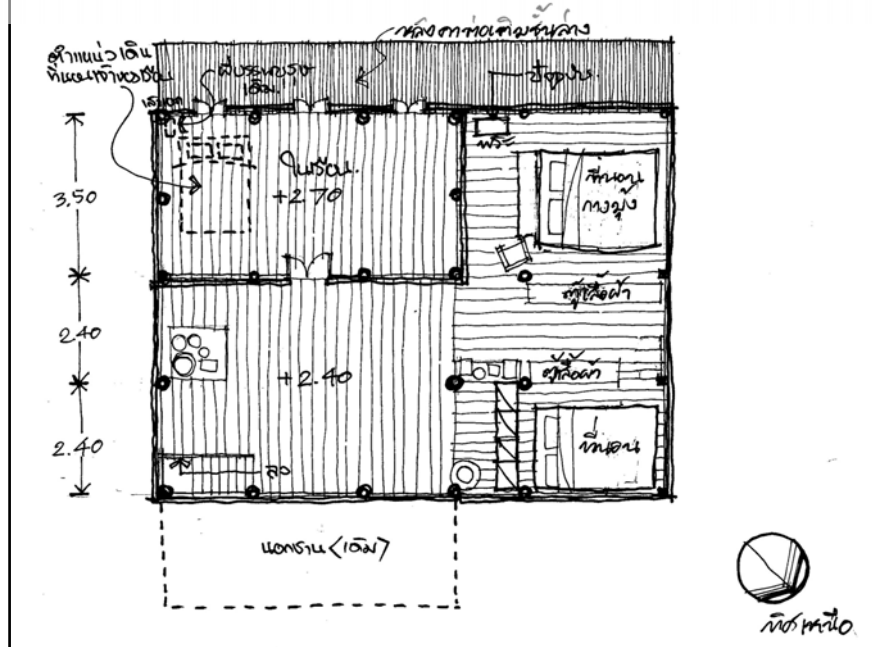
๖๔ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๒๕ ผังบริเวณเรือน นายเรวัต ภูมิ

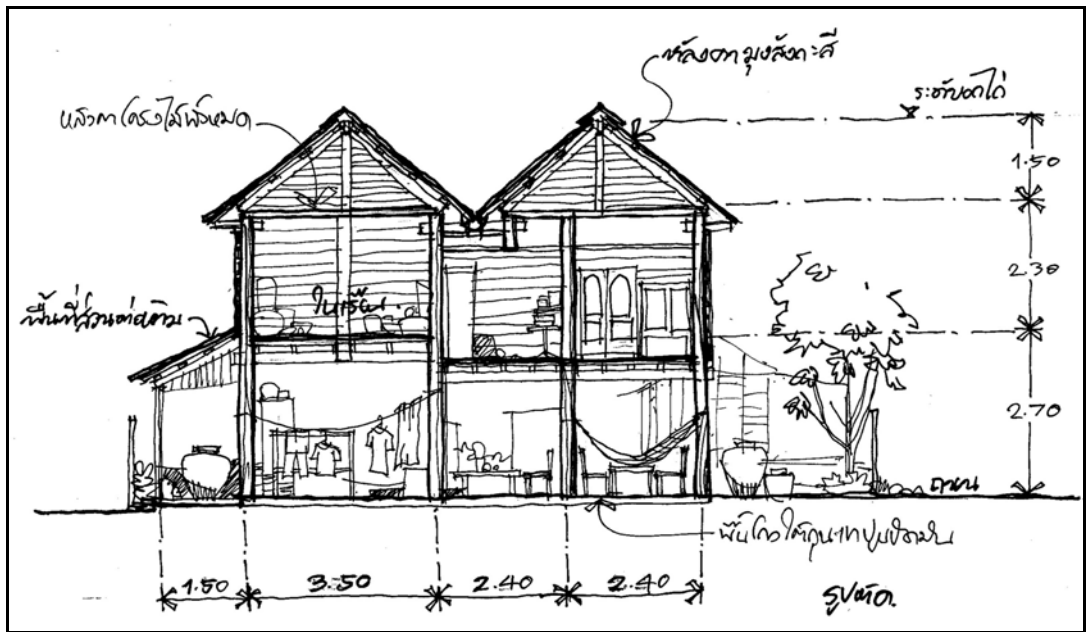
๖๔ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร งามลิขสิทธิ์

ลายเส้นที่ ๒๖ ผังเรือน นายเรวัต ภูมิ

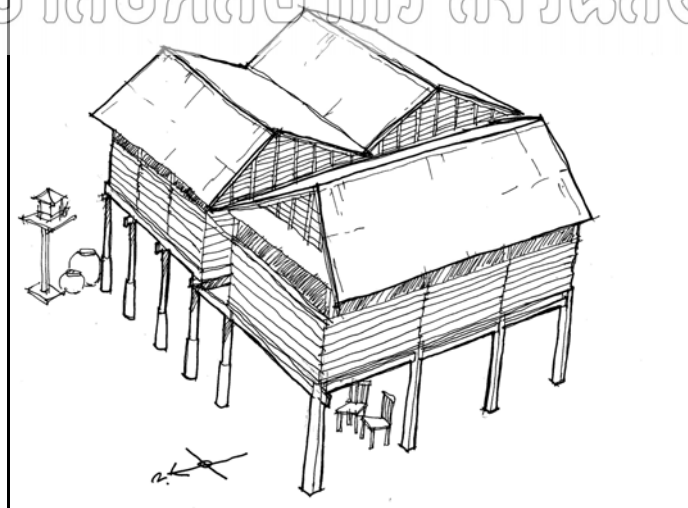
๖๔ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๒๗ รูปตัดเรือน นายเรวัฒน์ ภูมิ

๖๔ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงานลิขสิทธิ์

ลายเส้นที่ ๒๘ รูปแบบหลังคาเรือน นายเรวัฒน์ ภูมิ

๖๔ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

๓.๘ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๓-๑

เรือนหลังใหม่ของนางอำ จรโครกรวด ๘๕ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน เรือนนี้ถูกสร้างขึ้นใหม่อายุเรือน ๔ ปี

ลักษณะทางของเรือน ลักษณะเป็นเรือนรูปแบบยุคสมัยนิยมในปัจจุบัน หลังคาทรงปั้นหยา เป็นเรือนสูง ๑ ชั้น

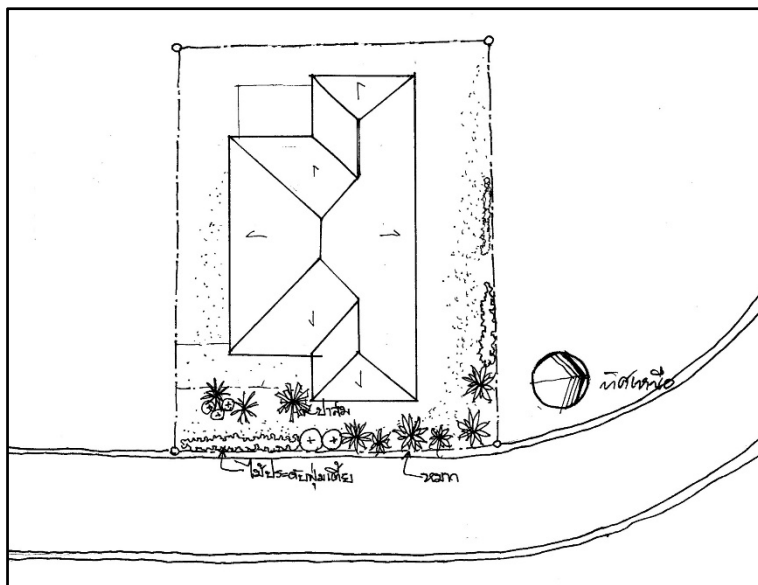
การใช้สอยเรือน ภายนอกหน้าเรือนมีมุขเล็กๆ สำหรับรับแขกและนั่งพักผ่อนได้บ้าง ภายในเรือนมี ๑ ห้องรับแขก ๒ ห้องนอน ๑ ห้องน้ำ ครุฑูกันเป็นสัดส่วนอยู่ด้านหลังของเรือน

คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน เรือนหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านสกัดเรือนหันตามทิศของดวงตะวัน ตำแหน่งเสาเอกเรือนอยู่ต้นแรกด้านทิศตะวันออก ทิศหัวนอนหันไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ มีห้องพระและห้องไหว้บรรพบุรุษอยู่ติดกับห้องนอนเจ้าของเรือน

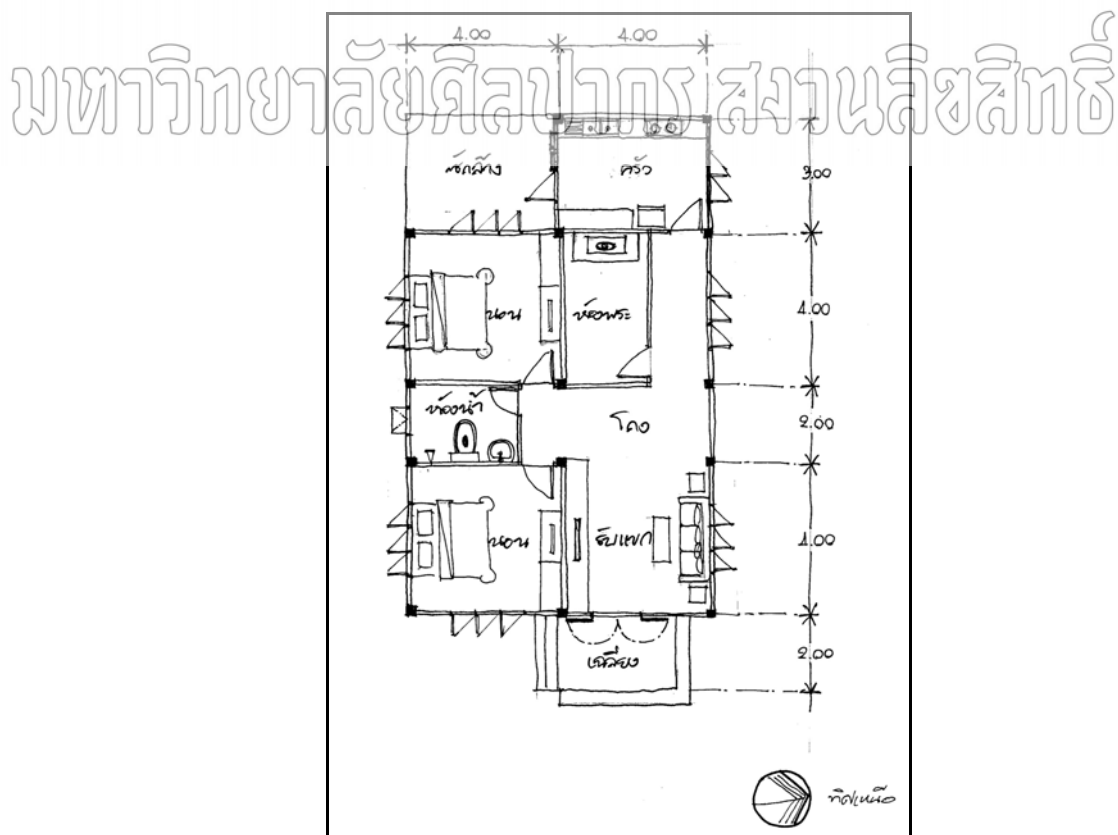
วัสดุสร้างเรือน โครงสร้างเรือนเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผังก่ออิฐมวลเบาเรียบทาสี หลังคาเป็นกระเบื้องซีแพคโมเนีย พื้นบ้านปูกระเบื้องเรียบ

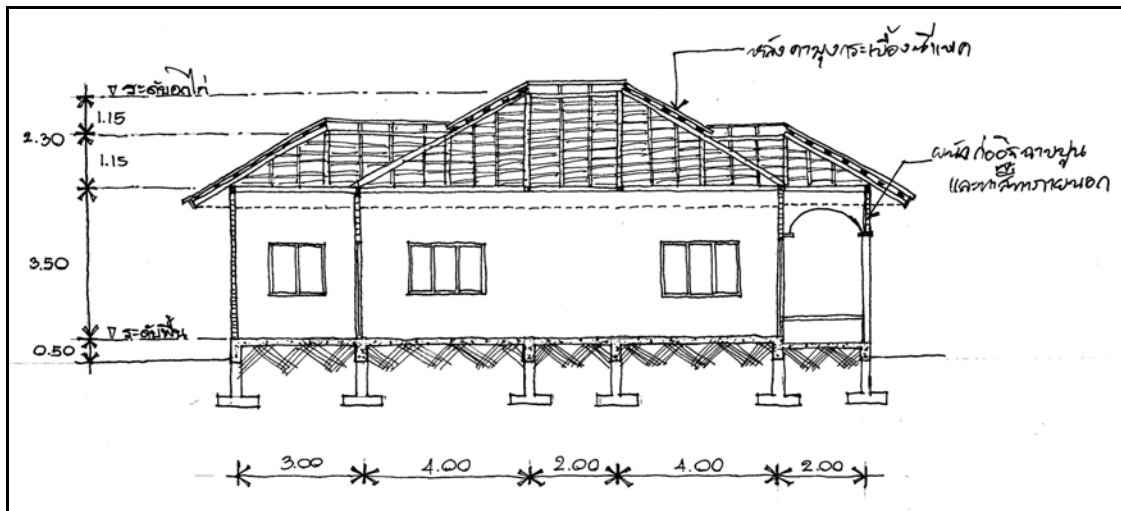
ภาพที่ ๓๓ แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือนหลังใหม่ นางอำ จรโครกรวด ๘๕ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

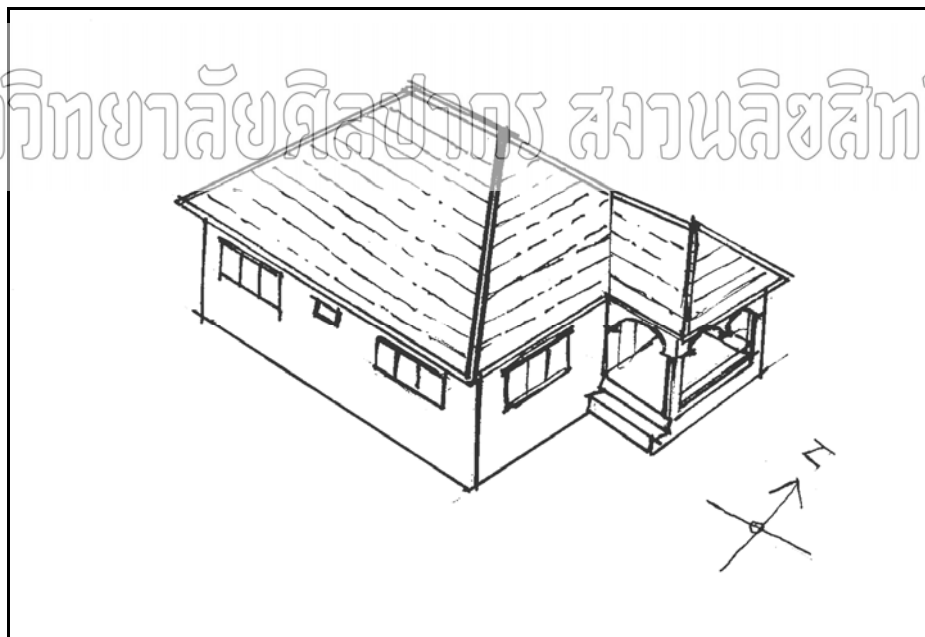
ลายเส้นที่ ๒๙ ผังบริเวณเรือนหลังใหม่ นางอำ จรโครกกรวด
 ๘๕ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๓๐ ผังเรือนหลังใหม่ นางอำ จรโครกกรวด
 ๘๕ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๓๑ รูปตัดเรือนหลังใหม่ นางอำ จรโครกกรวด
๘๕ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๓๒ รูปแบบหลังคาเรือนหลังใหม่ นางอำ จรโครกกรวด
๘๕ หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

๓.๙ เรือนกรณีศึกษา กลุ่มที่ ๓-๒

เรือนผู้ใหญ่มโกลซ สังกษระน้อย หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอบึงระจชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติเรือน เรือนนี้ถูกสร้างขึ้นใหม่อายุเรือน ๕ ปี

ลักษณะทางของเรือน ลักษณะเป็นเรือนรูปแบบยุคสมัยนิยมในปัจจุบัน หลังคาทรงปั้นหยา เป็นเรือนสูง ๑ ชั้น ยกสูง บันไดเรือนขึ้นทางทิศใต้

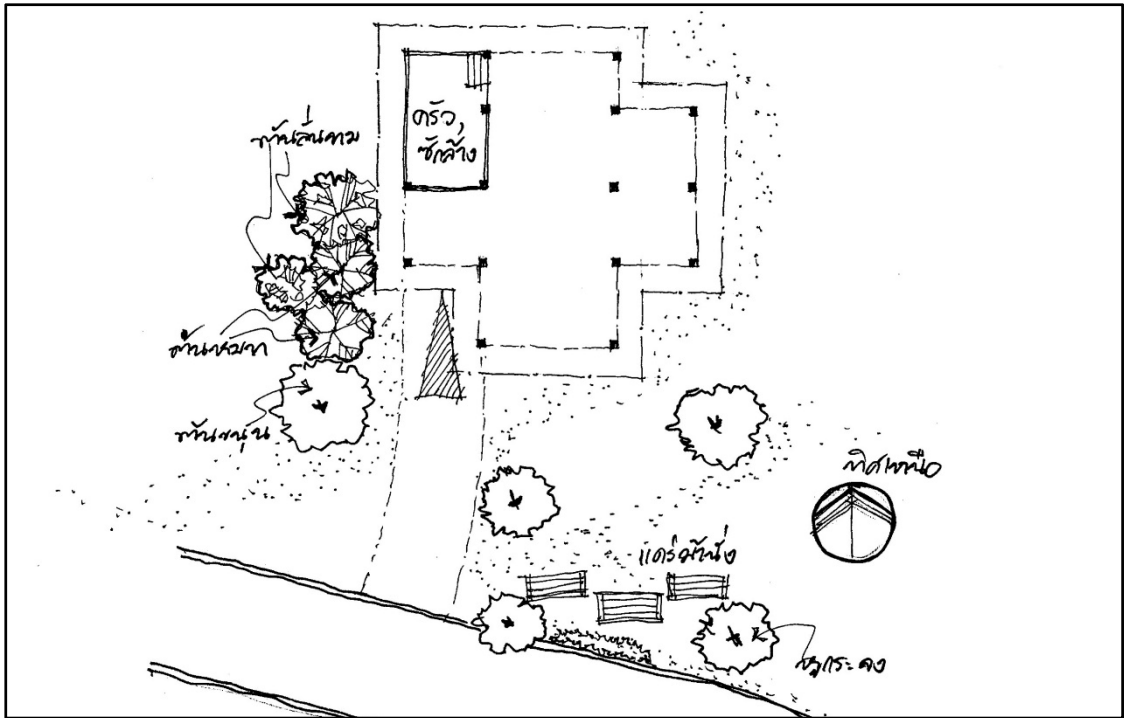
การใช้สอยเรือน ภายนอกหน้าเรือนมีมุขสำหรับรับแขก และชาวบ้าน สำหรับรับแขกและนั่งพักผ่อนได้บ้าง มี ๑ ห้องโถงรับแขก และ ๒ ห้องนอน มีการแยกห้องพระซึ่งเป็นห้องไหว้บรรพบุรุษอยู่บริเวณกลางเรือน ด้านหลังเรือนถูกแบ่งส่วนของห้องครัว และซักล้าง

คติความเชื่อภายในและภายนอกเรือน เรือนหันหน้าไปทางทิศใต้ซึ่งเป็นการหันเข้าหมู่บ้านและถนนภายในหมู่บ้าน ด้านสกัดเรือนหันตามทิศของดวงตะวัน ตำแหน่งเสาเอกเรือนอยู่ต้นแรกด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นตำแหน่งของห้องเจ้าของเรือน ทิศหัวนอนหันไปทางทิศตะวันออก ห้องพระกับห้องไหว้บรรพบุรุษอยู่ในห้องเดียวกันบริเวณกลางเรือน

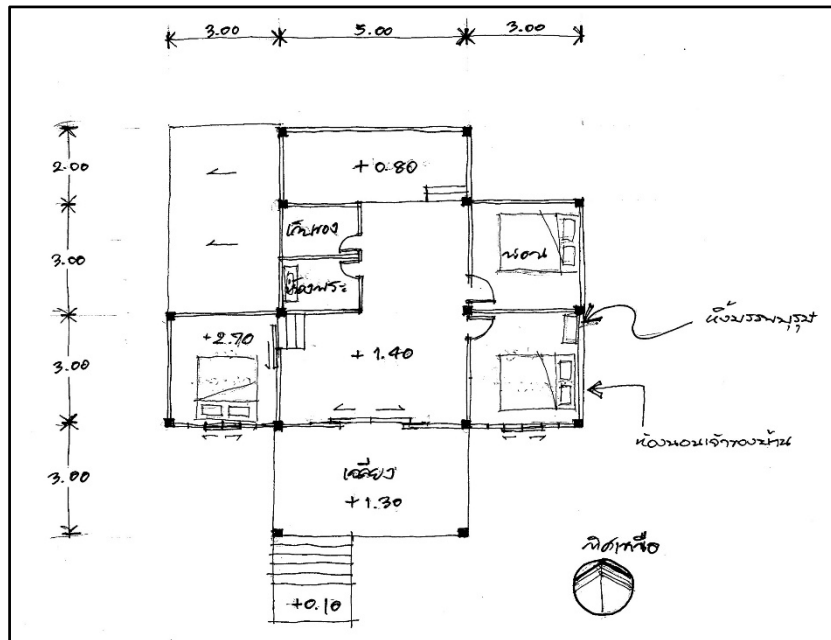
วัสดุสร้างเรือน โครงสร้างเรือนเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐมวลเบาเรียบทาสี หลังคาเป็นกระเบื้องซีแพคโมเนีย พื้นบ้านปูกระเบื้องเรียบ

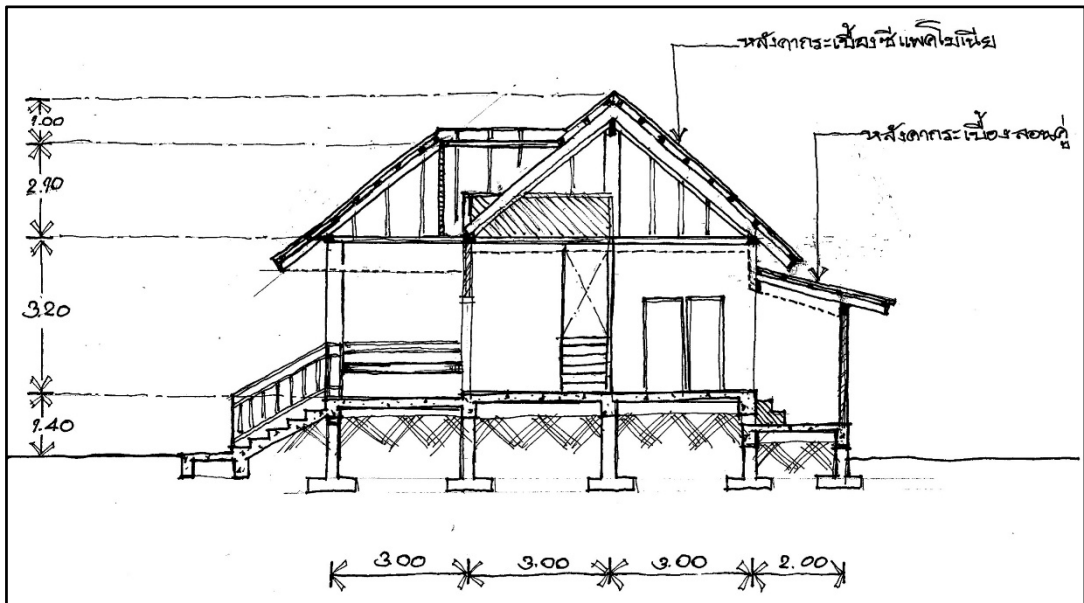
ภาพที่ ๓๔ แสดงกายภาพและองค์ประกอบเรือน ผู้ใหญ่มโกลซ สังกษระน้อย หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.บึงระจชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๓๓ ผังบริเวณเรือน ผู้ใหญ่สมโภช สังกะน้อย
 หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา
 มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

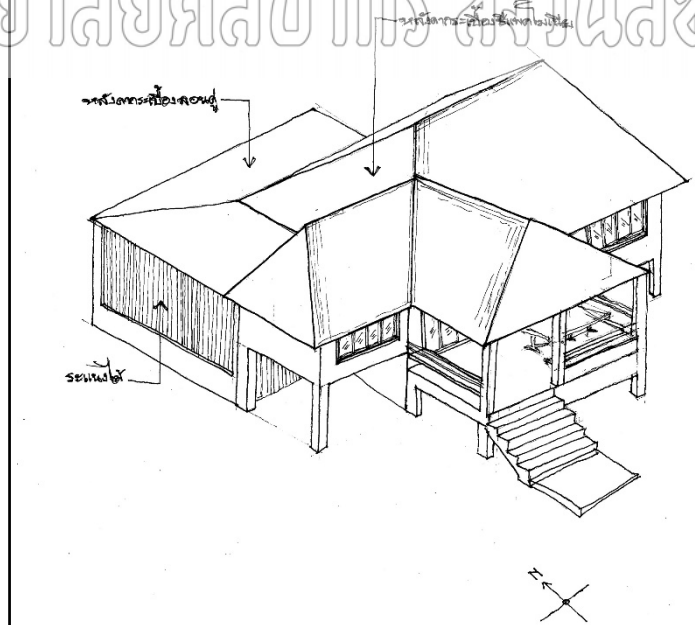
ลายเส้นที่ ๓๔ ผังเรือน ผู้ใหญ่สมโภช สังกะน้อย
 หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

ลายเส้นที่ ๓๕ รูปตัดเรือน ผู้ใหญ่สมโภช สั้งสรระน้อย

หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวลัยสิทธิ์

ลายเส้นที่ ๓๖ รูปแบบหลังคาเรือน ผู้ใหญ่สมโภช สั้งสรระน้อย

หมู่ ๒ บ้านพระเพลิง ต.นกออก อ.ปรางค์ชัย จ.นครราชสีมา

๑. ลักษณะทางกายภาพของเรือนพักอาศัย ในชุมชนมอญ บ้านพระเพลิง

ลักษณะทางกายภาพของเรือน เรือนกลุ่มที่ ๑ เรือนพื้นถิ่นโคราชที่ยังคงสภาพดั้งเดิม และเรือนกลุ่มที่ ๒ เรือนพื้นถิ่นโคราชที่มีการปรับเปลี่ยนจากสภาพเรือนดั้งเดิม มีดังนี้

๑. ภาพลักษณ์ของ ส่วนใหญ่เป็นเรือน ๓ ห้องแบบจั่วแฝด จั่วเรือนวางในแนวตะวันออก ตะวันตก มีเสาดั้งรับโครงสร้างหลังคาด้านสกัดของเรือน ฐานเรือนสูง การเข้าเรือนเข้าทางชานหรือระเบียงของเรือน

๒. ผังพื้นบนเรือน ประกอบด้วยนอกชานซึ่งปัจจุบันมีหลังคลุมหมดแล้ว เป็นพื้นที่ขึ้นเรือน ถัดมาเป็นระเบียงใช้เป็น โถงกลางมีพื้นที่กว้าง เชื่อมครัว และเรือนนอนหรือในเรือนที่มีระดับสูงกว่า ๓๐-๔๕ เซนติเมตร

๓. โครงสร้างและวัสดุ โครงสร้างของเรือนพื้นถิ่นโคราช แบบดั้งเดิมมีลักษณะเป็นเรือนเครื่องสับมีเสาดั้ง เสาไม้กลม มีรอดเจาะทะลุเสารับพื้นและพริ้ง เสาตั้งจะนั่งอยู่บนรอดด้านสกัดของเรือนมีใบตั้งขึ้นไปรับอกไก่ โครงสร้างหลังคาประกอบด้วยแปหัวเสา ชื่อ ดั้งและจันทัน มีแต่ยื่นออกมาจากเสารับเชิงชาย เรือนที่มีโถงกลางเรือนตำแหน่งใต้เต้าจะใช้ไม้ยาววางเพื่อรับตุ๊กตา เพื่อที่จะรับแป ชื่อ และจันทัน ทำให้พื้นที่ของโถงกลางกว้างไม่มีเสา มีแต่เสาดั้งที่หัวท้ายด้านสกัดเท่านั้น วัสดุเป็นไม้เนื้อแข็ง

๔. บันได อยู่นอกเรือนขึ้นมาที่ชาน ทำด้วยไม้

๕. ผนัง เป็นไม้ซ่อนเกล็ดตีแนวนอนมีไม้ทางตั้งเป็นลูกตั้ง ผนังวางบนพริ้ง ผนังส่วนอื่นๆ ของเรือนใช้แผ่นไม้ตีเว้นร่อง ส่วนบนเว้นเป็นช่องแสงและระบายอากาศ

๖. ประตู หน้าต่าง ประตูเรือนนอนบานไม่มีประตูเดียว หน้าต่างบานไม้อยู่กลาง ผนังเรือนนอนด้านข้างเชิงชายผนังละบาน

๗. หลังคา หลังคาจั่วมุงสังกะสี จักรมีปีกนกใช้เสาดั้งรับโครงสร้างจั่วด้านสกัด มี เต้จรับเชิงชาย ฝาไม้หน้าจั่ววางบนชื่อ

ลักษณะทางกายภาพของเรือน เรือนกลุ่มที่ ๓ เรือนมอญรูปแบบสมัยใหม่ มีดังนี้

๑. เป็นเรือนชั้นเดียว หลังคาปั้นหย่าหันตามทิศของตะวัน แบ่งเป็น ๒-๓ ช่วงเสา ยกเฉลียงสูงกว่าระดับพื้นดินเล็กน้อย ไม่มีใต้ถุนเรือน

๒. ผังพื้นเรือนมีเฉลียงหน้าทางเข้าเรือนที่มีพื้นที่ไม่มากพอได้นั่งรับแขกได้บ้าง ภายในมีโถงรับแขก และเป็นที่รับประทานอาหาร ที่เชื่อมกับครัวที่อยู่ด้านหลังเรือน และส่วนห้องนอนจะติดกับโถงรับแขก ที่กั้นเป็นห้องมีอาณาเขตชัดเจนอยู่มีก้อยู่ที่คี่ได้และตะวันออกของเรือน

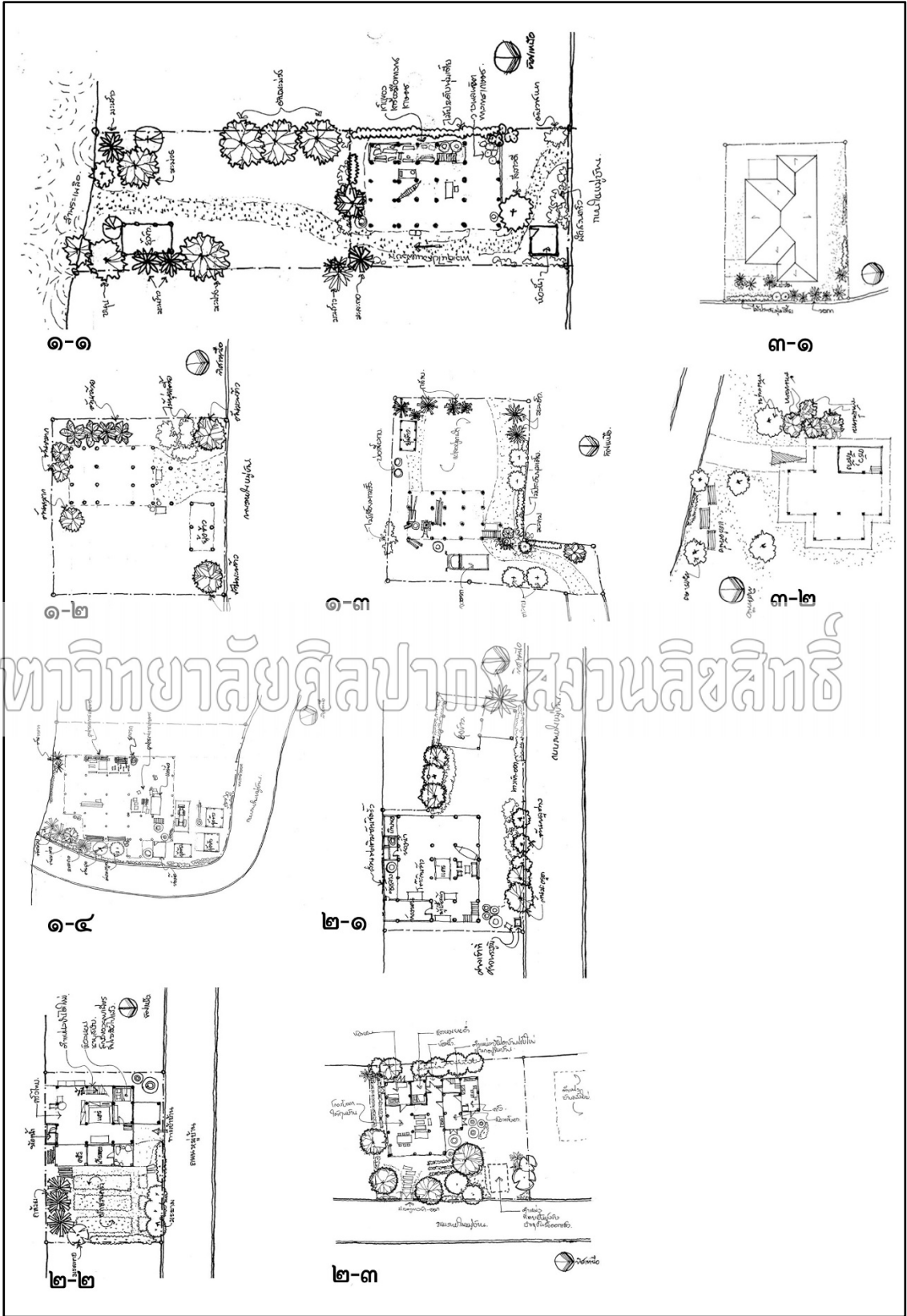
๓. โครงสร้างส่วนใหญ่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก โครงสร้างหลังคาเป็นหลัก เป็นคานรัดหัวเสาที่คอยรับตั้งและจันทัน

๔. มีบันไดอยู่ที่นอกเรือนไม่สูงมากติดกับเฉลียงหน้าเรือน

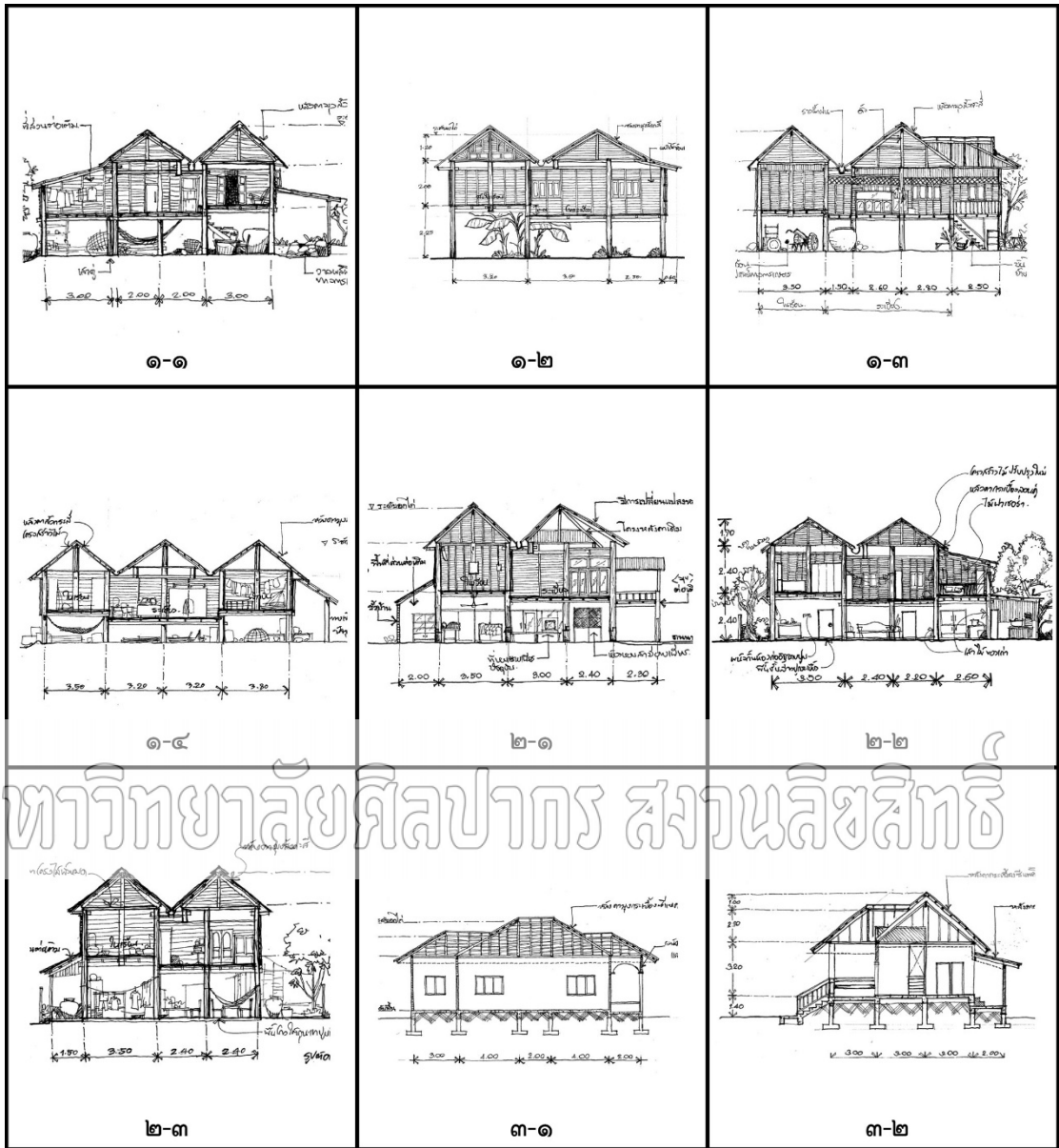
๕. ผนังเรือนส่วนใหญ่เป็นก่ออิฐฉาบปูนทาสี

๖. ประตูหน้าต่าง เป็นบานไม้ลูกหักกระฉากแบ่งเป็นช่องๆ ๔-๖ ช่อง

๗. หลังคาใช้เป็นวัสดุสมัยใหม่ที่มีความคงทนถาวร เช่น กระเบื้องลอนคู่และซีแพคโมเนีย รับด้วยแปเหล็กซูปสังกะสี

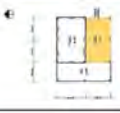
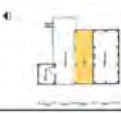

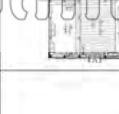

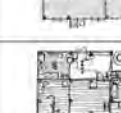
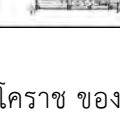

ลายเส้นที่ ๓๗ แสดงการเทียบผังบริเวณเรือนกรณีศึกษา

ลายเส้นที่ ๓๙ แสดงการเทียบรูปตัดของเรือนกรณีศึกษา

ตารางที่ ๑๑ เียบผังเรือนกรณีศึกษา กับรูปแบบผังเรือนโครราช ของ กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์

ผังเรือน	รูปผังเรือนโครราช โดย กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ สถาปนิกกรรพ.ต้นถิ่น :กรณีศึกษา เรือนโครราช จังหวัดนครราชสีมา				
	เรือน ๒ แบบดั้งเดิม	เรือน ๓ ห้อง แบบดั้งเดิม	เรือน ๓ ห้องแบบเพิ่มจั่ว	๑-๔เรือน ๓ ห้องแบบจั่วแฝด	เรือน ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว
ผังเรือน					
เรือน (กรณีศึกษา) ๑ จำนวน ๔ หลัง					
เรือน (กรณีศึกษา) ๒ จำนวน ๒ หลัง					
เรือน (กรณีศึกษา) ๓ จำนวน ๒ หลัง					
เรือน (กรณีศึกษา) ๔ จำนวน ๒ หลัง					
เรือน (กรณีศึกษา) ๕ จำนวน ๒ หลัง					
เรือน (กรณีศึกษา) ๖ จำนวน ๒ หลัง					
เรือน (กรณีศึกษา) ๗ จำนวน ๒ หลัง					

จากการเทียบผังเรือนกรณีศึกษา กับรูปแบบผังเรือนโครราช ของ กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ พบว่าผังเรือนกรณีศึกษาส่วนใหญ่มีรูปแบบคล้ายเรือน ๓ ห้องแบบจั่วแฝด โดยมีเพียงเรือนของ นางแหวน แก้วสระน้อย มีรูปแบบคล้ายเรือน ๓ ห้องแบบสามจั่ว

ตารางที่ ๑๒ เทียบรูปตัดเรือนกรณีศึกษา กับรูปตัดเรือนโคราช ของ กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์

รูปตัด	รูปผังเรือนโคราช โดย กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ สถาปนิกกรรพินถัน :กรณีศึกษา เรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา				
	เรือน ๒ แบบดั้งเดิม	เรือน ๓ ห้อง แบบดั้งเดิม	เรือน ๓ ห้องแบบเพิ่มจั่ว	๑-๔เรือน ๓ ห้องแบบจั่วแฝด	เรือน ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว
เรือน ๒ แบบดั้งเดิม					
เรือน ๓ ห้องแบบดั้งเดิม					
เรือน ๓ ห้องแบบเพิ่มจั่ว					
เรือน ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว					
เรือน ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว					
เรือน ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว					
เรือน ๓ ห้องแบบจั่วสามจั่ว					

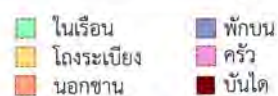
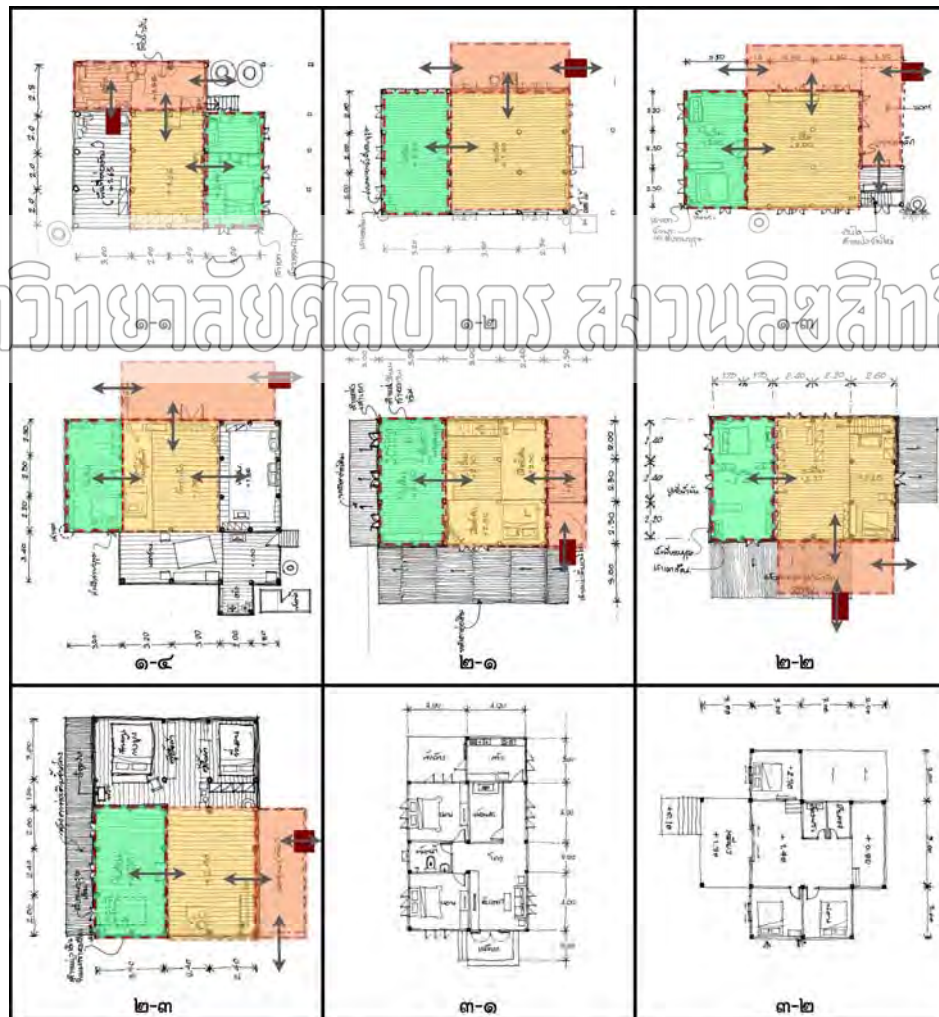
จากการเทียบรูปตัดเรือนกรณีศึกษา กับรูปแบบรูปตัดเรือนโคราช ของ กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ พบว่ารูปตัดเรือนกรณีศึกษาส่วนใหญ่มีรูปแบบคล้ายเรือน ๓ ห้องแบบจั่วแฝด โดยมีเพียงเรือนของ นาง แหวน แก้วสระน้อย มีรูปแบบคล้ายเรือน ๓ ห้องแบบสามจั่ว

๒. ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอย

๒.๑ ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน

จากศึกษาผังของเรือนกรณีศึกษาพบว่า เรือนทุกหลังจะใช้นอกชานหรือชานระเบียงเป็นพื้นที่ส่วนแรกที่เข้าถึงจากบันไดเรือน เชื่อมต่อมายังพื้นที่โถงระเบียงหรือโถงในเรือนซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเรือนที่ใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์สำหรับรับแขก รวมถึงเป็นพื้นที่นั่งรับประทานอาหาร และยังใช้เป็นที่นั่งนอนเพิ่มของสมาชิกในครอบครัวและแขกผู้มาเยือน พื้นที่โถงระเบียงจะเป็นเสมือนใจบ้านที่คอยเชื่อมพื้นที่ระหว่างนอกชาน กับพื้นที่ในเรือนซึ่งคือห้องนอนของเจ้าของเรือนที่จะยกระดับสูงขึ้นไปจากโถงระเบียงประมาณ ๓๐-๔๕ เซนติเมตร ทำให้พื้นที่ในเรือนแลดูเป็นพื้นที่สงวนส่วนตัวแลดูเป็นพื้นที่สำคัญ และเป็นส่วนที่สงบที่สุดในเรือน

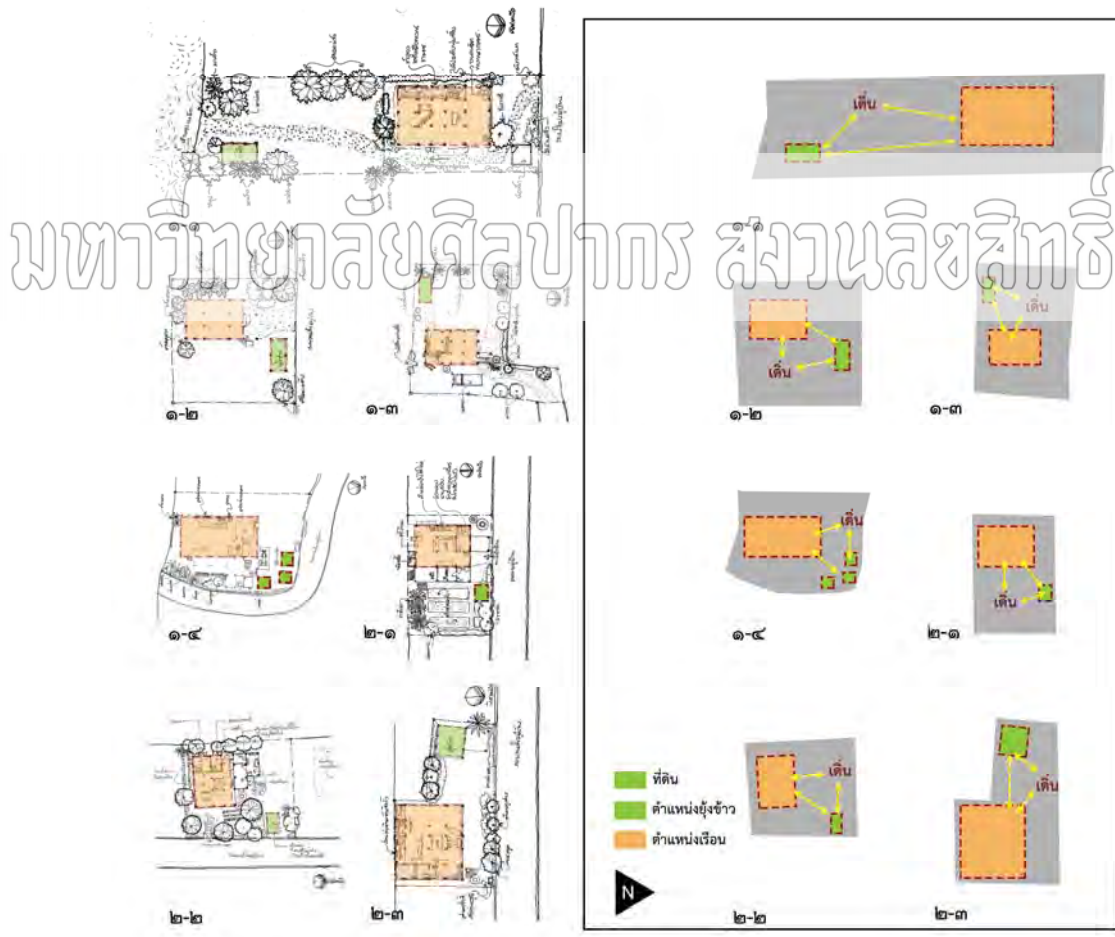
ตารางที่ ๑๓ แสดงการเทียบผังการใช้สอยพื้นที่ในเรือน ในอดีตของเรือนกรณีศึกษาทั้ง ๙ หลัง ตามคำบอกเล่าของเจ้าของเรือน

๒.๒ ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยภายนอกเรือน

การวางผังบ้านของชาวมอญบ้านพระเพลิง พบองค์ประกอบหลักอยู่ ๓ ส่วนคือ ส่วนที่ ๑ ลาน หรือเดิน เป็นพื้นที่ลานโล่งอยู่ระหว่างทางเข้าบ้านและตัวเรือน ใช้เป็นที่ตากผลผลิตทางการเกษตร ที่เชื่อมต่อกับใต้ถุนเรือนที่ใช้เก็บเครื่องมือทางการเกษตร ส่วนที่ ๒ ตัวเรือนพักอาศัย แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ใต้ถุนเรือน และบนเรือน ส่วนที่ ๓ ยุ้งข้าว คือที่เก็บผลผลิตทางการเกษตร

จากการศึกษาเรือนกรณีศึกษา พบว่าพื้นที่ใช้สอยบนที่ดินถูกจัดวางให้มีความสัมพันธ์กันกับวิถีชีวิตของชาวบ้านพระเพลิงที่เป็นชาวเกษตรกร ทำนา ปลูกข้าว จึงทำให้พื้นที่ดินของบ้านถูกจัดสรรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ซึ่งนอกจากจะมีเรือนเพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยแล้ว ยังต้องมีลานบ้าน หรือที่ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า”เดิน” ใช้เป็นที่ตาก กอง ผลผลิตทางการเกษตร และมีที่เก็บผลผลิตทางการเกษตรคือ ยุ้งข้าว ทั้ง ๓ ส่วนมีความพันนธ์ในการใช้พื้นที่ของบ้านเป็นอย่างมาก ซึ่งหากดูจากผังบ้านของเรือนกรณีศึกษาจะพบว่า ส่วนแรกที่เข้าถึงจากทางเข้าบ้านคือ ลาน และส่วนที่สอง คือ ยุ้งข้าว และพื้นที่ส่วนตัวคือส่วนด้านในสุดก็คือ เรือนพักอาศัย

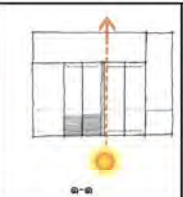

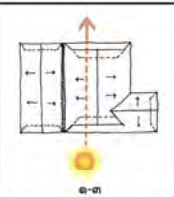
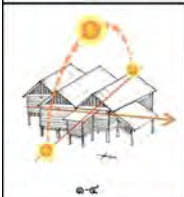

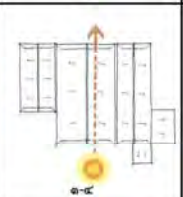
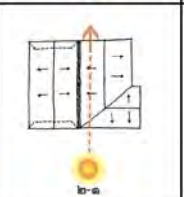

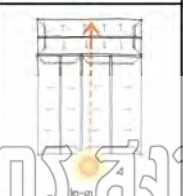

ภาพที่ ๓๖ แสดงการทิศทางจั่วบ้าน ของเรือนกรณีศึกษา

๓. วัฒนธรรมและคติความเชื่อด้านการอยู่อาศัย

๓.๑ คติความเชื่อภายในเรือน

การวางทิศทางของจั่วบ้าน จากการสำรวจและบันทึกเก็บข้อมูลของเรือนกรณีศึกษา ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเอนมอญที่ถูกขึ้นตามรูปแบบสมัยใหม่ก็จะหันทิศจั่วหลังคาเรือนตามตะวัน

ตารางที่ ๑๔ แสดงการทิศทางจั่วบ้าน ของเรือนกรณีศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

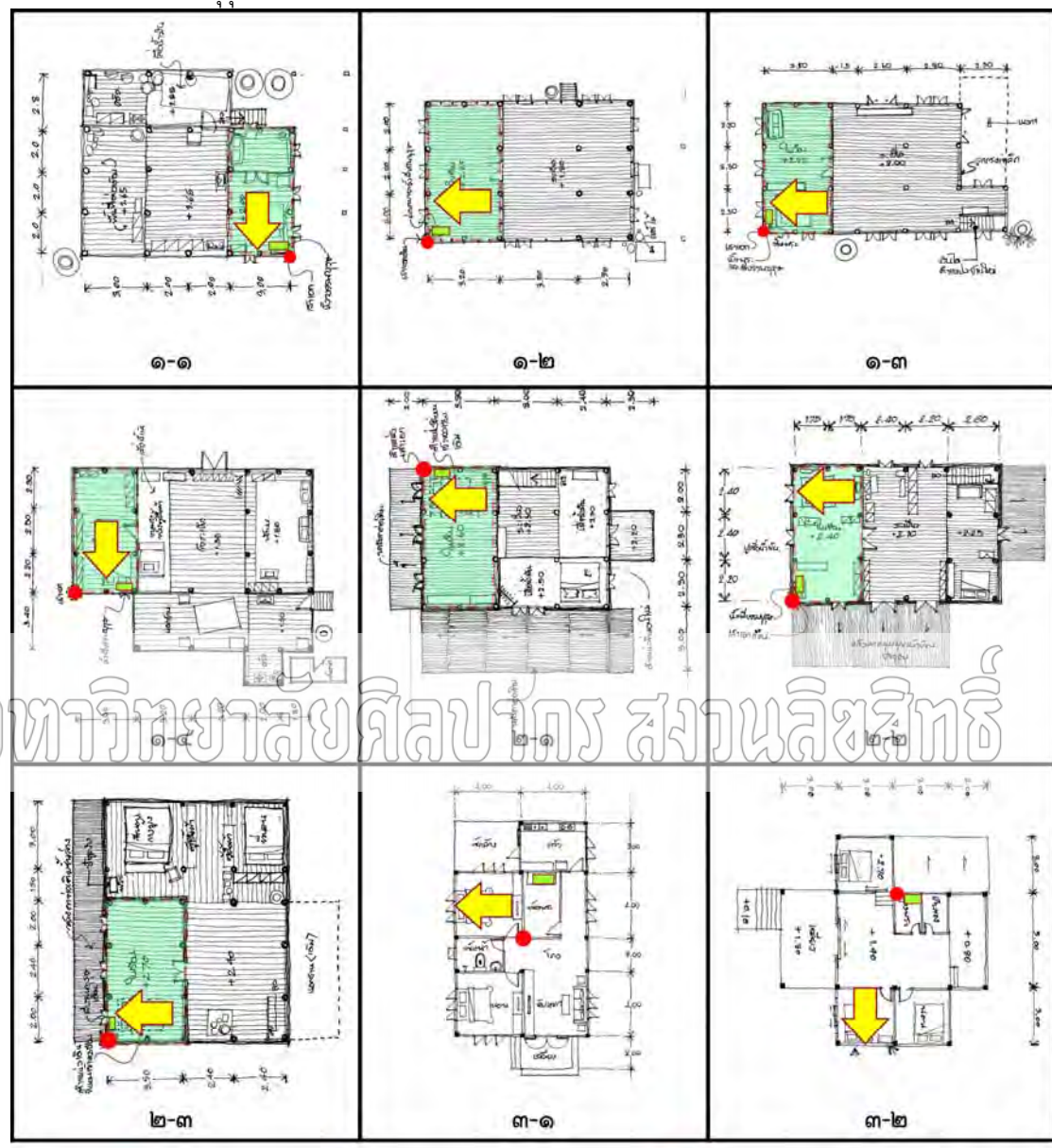

ทิศเสาเอก ทิศทางห้องผีบรรพบุรุษ และทิศหัวนอนเจ้าของเรือน จากการลงสำรวจ และสัมภาษณ์ถึงการใช้เรือนในอดีต และปัจจุบัน ของชาวมอญบ้านพระเพลิง พบว่าเรือนดั้งเดิมส่วนใหญ่ ห้องในเรือนจะเป็นที่นอนของเจ้าของเรือน และในห้องนั้นยังเป็นที่วางหรือแขวนหิ้งผีบรรพบุรุษด้วย โดยการนอนจะหันหัวนอนไปทางทิศใต้และทิศตะวันออก เพราะเชื่อว่าเป็นทิศมงคล จะไม่นอนหันหัวไปทางทิศ ตะวันตกเพราะเป็นทิศอัปมงคล ส่วนเรือนดั้งเดิมที่มีการปรับเปลี่ยนเรือนและเรือนสมัยใหม่ ในปัจจุบัน ตำแหน่งการนอนอาจเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ทิศการนอนยังคงหันทิศหัวนอนไปทางทิศใต้และทิศตะวันออก

ห้องผีบรรพบุรุษ ถึงแม้ปัจจุบันการใช้สอยพื้นที่จะเปลี่ยนไป บางหลังไม่ได้ใช้เป็นห้องนอน หรือห้องผีบรรพบุรุษแล้ว โดยเปลี่ยนเป็นห้องเก็บของหรือปล่อยให้รกร้างก็ตาม แต่จากการสำรวจเรือน ดั้งเดิมยังคงพบร่องรอยของหิ้งผีบรรพบุรุษอยู่ ซึ่งจะเป็นตำแหน่งที่อยู่ติดกับตำแหน่งเสาเอกของเรือนเป็น ส่วนใหญ่ ปัจจุบันรูปแบบเรือนสมัยใหม่ ที่เข้ามาแทนที่เรือนแบบดั้งเดิม ห้องผีบรรพบุรุษไม่ได้อยู่ใน ห้องนอนเจ้าของเรือน โดยจะถูกแยกออกมาเป็นห้อง ซึ่งห้องนี้อาจจะเป็นห้องพระด้วย

เสาเอกของเรือนดั้งเดิมส่วนใหญ่มักจะอยู่ที่ห้องในเรือนของเจ้าของเรือน ทางด้านทิศ ตะวันออกของเรือน แต่เรือนรูปแบบสมัยใหม่ เสาเอกจะอยู่กึ่งกลางบ้านซึ่งติดกับห้องพระ

ตารางที่ ๑๕ แสดงผังเรือนกรณีศึกษาเรื่องคติความเชื่อการวางตำแหน่ง ทิศหัวนอน เสาเอก และห้องผีบรรพบุรุษ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สภานิติศาสตร์

- ในเรือน
- พักบน
- โถงระเบียบ
- ครีว
- นอกชาน
- บ้านโด

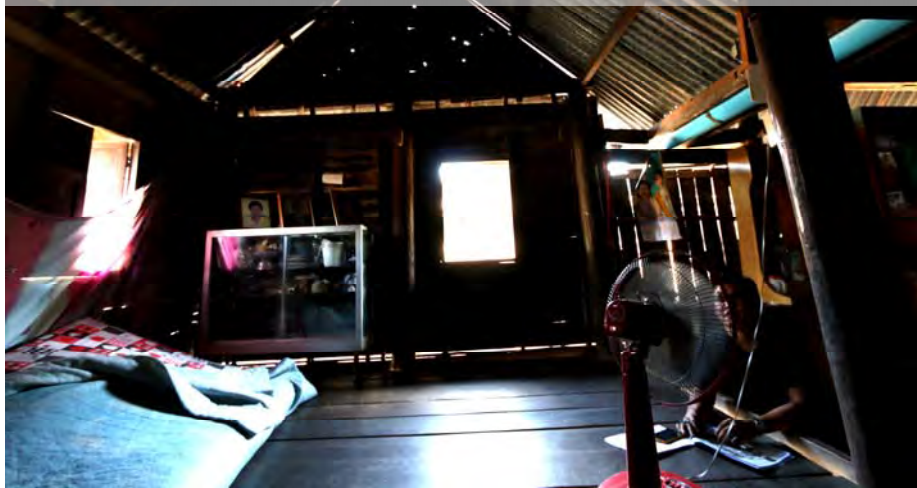
- เสาเอก
- ห้องพระ และผีบรรพบุรุษ
- ทิศหัวนอนเจ้าของเรือน

ภาพที่ ๓๗ แสดงลักษณะห้องนอนเจ้าของเรือน เรือนนายช่วย โกฎสระน้อย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๓๘ แสดงตำแหน่งที่นอนเจ้าของเรือน และหิ้งบรรพบุรุษ เรือนนายช่วย โกฎสระน้อย

ภาพที่ ๓๙ แสดงร่องรอยหิ้งผีบรรพบุรุษติดกับเสาเอกของเรือน เรือนนางจำนงค์ สังสรรค์น้อย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาพลิชสิทธิ์

ภาพที่ ๔๐ แสดงตำแหน่งหิ้งผีบรรพบุรุษ เรือนนางแหวน แก้วสรรค์น้อย

ภาพที่ ๔๑ แสดงห้องผีบรรพบุรุษและห้องพระ ในเรือนสมัยใหม่ของผู้ใหญ่สมโภช สังสรรค์น้อย

มทาวិทยาลัยศิลปากร ส่วนวิจัยสังคม

ทิศห้องอื่นๆภายในเรือนและทิศการต่อเติมเรือน จากวารสารสืบค้นข้อมูลของวัฒนธรรมด้านการอยู่อาศัยของชาวมอญ พบว่าตำแหน่งทิศของห้องอื่นๆ มักจะตามการใช้สอยสำคัญคือ ทิศชานหรือระเบียบจะอยู่ที่ทิศตีนนอน คือทิศเหนือและทิศตะวันตก เช่นเดียวกับตำแหน่งของครัวครกตำข้าวต้องวางไว้ทิศใต้ลม (ทิศเหนือ) ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับครัว ซึ่งเรือนกรณีศึกษาในชุมชนชาวมอญบ้านพระเพลิง ก็พบว่ามีการจัดตำแหน่งของพื้นที่ใช้สอยต่างๆภายในเรือนใกล้เคียงกับทฤษฎีและข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สืบค้น เช่น ชานหรือระเบียบอยู่ที่ทิศตีนนอน คือทิศเหนือและทิศตะวันตก ทิศห้องครัวเดิมก่อนการรื้อและปรับปรุงก็อยู่ที่ทิศใต้ลม และยังมีเรือนกรณีศึกษาของนางแหวน แก้วสระน้อย ที่พบว่ายังมีครกตำข้าวที่วางอยู่ที่ทิศเหนือหรือทิศใต้ลม เช่นกัน

วัฒนธรรมการขยายเรือนของชาวมอญตามข้อมูลที่ได้สืบค้น ชาวมอญเชื่อว่า “เรือนใหม่ห้ามปลูกทางทิศหัวนอนของเรือนใหญ่ และเมื่อขยายเรือนก็จะแยกเสาโครงสร้างออกจากเรือนเดิม” ส่วนเรือนของพื้นที่กรณีศึกษาของชาวมอญบ้านพระเพลิง ก็พบการต่อเติมเช่นกันซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการต่อเติมพื้นที่โถงระเบียบที่ติดกับห้องในเรือ ขยายเพิ่มเพื่อให้เพียงพอต่อการอยู่อาศัยของจำนวนสมาชิกในเรือนที่มากขึ้น ซึ่งการขยายก็มักจะแยกเสาโครงสร้างออกจากเรือนหลัก และอยู่ในทิศตีนนอนของเจ้าของเรือน

ภาพที่ ๔๒ แสดงการแยกโครงสร้างการขยายเรือน เรือนนายช่วย โกฎิสระน้อย

ภาพที่ ๔๓ แสดงการขยายเรือนของพื้นที่โถงระเบียง เรือนนายช่วย โกฎิสระน้อย

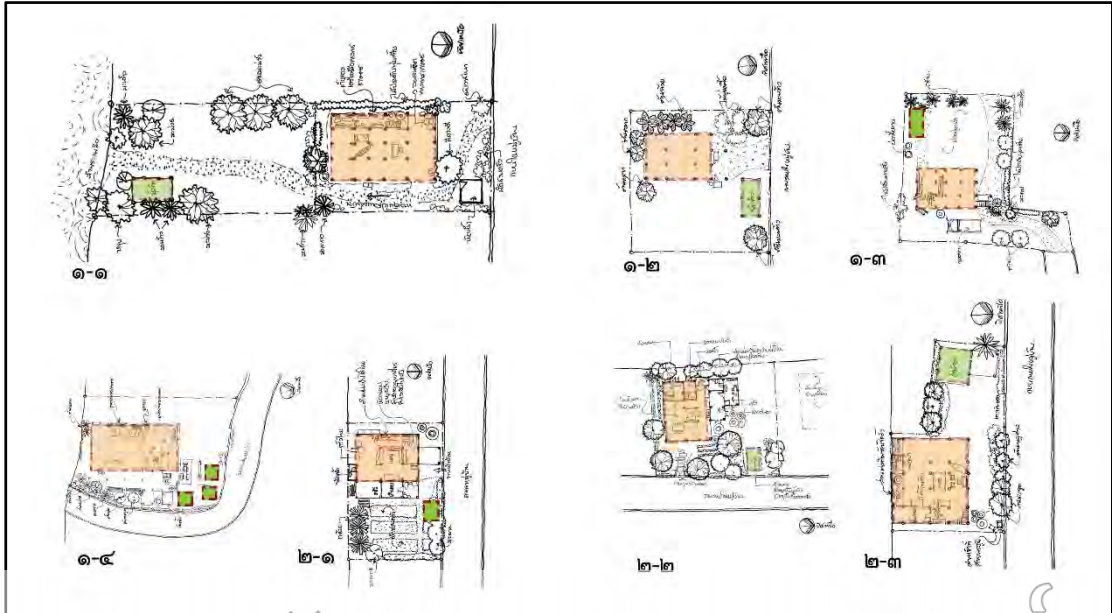
ตารางที่ ๑๖ แสดงผังเรือนกรณีศึกษา จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

เรือนกรณีศึกษากลุ่มที่ ๑				
๑-๑				
๑-๒				
๑-๓				
๑-๔				
เรือนกรณีศึกษากลุ่มที่ ๒				
๒-๑				
๒-๒				
๒-๓				

๓.๒ คติความเชื่อภายนอกเรือน

การวางทิศทางของยั้งข้าว จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวมอญจะพบว่า ยั้งข้าวเป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวมอญ บ้านพระเพลิง ถิ่นว่าข้าวหรือแม่โพสพให้ชีวิต ตามเอกสารที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาระบุว่าตำแหน่งที่เป็นมงคล ซึ่งเป็นทิศหัวนอน คือทิศใต้ และทิศตะวันออก ไม่นำยั้งข้าวมาไว้ในทิศปลายตีน ซึ่งเป็นทิศเท้าซึ่งเวลานอนถือเป็นการไม่เคารพต่อแม่โพสพ ส่วนทางทิศตะวันตกก็เช่นเดียวกัน ถือเป็นทิศของคนตาย ห้ามวางยั้ง

แต่จากการลงสำรวจและสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านพระเพลิงพบว่า ตำแหน่งของยุงข้าว มักถูกจัดวางไว้ที่มุมของพื้นที่ดินใกล้กับบริเวณทางเข้าบ้านเพื่อง่ายในการจัดเก็บผลผลิตทางการเกษตร และ สัมพันธ์กันลานบ้าน มากกว่าการวางตามทิศความเชื่อ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สแกนลิชสิทธิ์

ภาพที่ ๔๔ แสดงตำแหน่งของยุงข้าวกับเรือนกรณีศึกษา

ภาพที่ ๔๕ แสดงลักษณะของยุงข้าวของเรือนกรณีศึกษา

การวางตำแหน่งศาลผี และศาลพระภูมิเจ้าที่ และปลูกต้นไม้ตามทิศ ความเชื่อที่เกี่ยวกับผีเรือน หรือที่เรียกว่า “ผีใหญ่” เรือนกรณีศึกษาที่ได้ทำการสำรวจไม่พบว่ามี การวางตำแหน่งศาลผี และศาลพระภูมิเจ้าที่ อาจเป็นเพราะอายุเรือนที่มากและผู้อยู่อาศัยรุ่นหลังๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญ จึงปล่อยให้ ผุพังและหายไปจากเรือนในที่สุด

บทที่ ๖ สรุปผลการศึกษา

๑. ลักษณะทางกายภาพของเรือนมอญบ้านพระเพลิง

จากการลงสำรวจ และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบจึงได้ข้อสรุปของเรือนมอญบ้านพระเพลิง มีลักษณะดังนี้

รูปลักษณะของเรือนดั้งเดิมที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีรูปแบบคล้ายเรือนไทโคราชที่เป็นเรือนสามห้อง หลังคาจั่วแฝด ตามการแยกรูปแบบของ กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ :การศึกษาเรือนโคราช (๒๕๔๕) ทิศจั่วเรือนหันตามแนวดวงตะวัน มีเสาดั้งรับโครงสร้างหลังคาด้านสกัดของเรือน ใต้ถุนเรือนยกสูง การเข้าเรือนเข้าทางชานหรือระเบียงของเรือน

ผังพื้นบนเรือน ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ นอกชาน ซึ่งปัจจุบันมีหลังคลุมหมดแล้ว เป็นพื้นที่ขึ้นเรือน ผังดั้งเดิมถูกจัดวางทางด้านทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศใต้สำหรับเรือนที่ติดกับลำพระเพลิง ส่วนที่ ๒ เป็นระเบียงใช้เป็นที่โถงกลางสำหรับรับแขกและเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ มีพื้นที่กว้างเชื่อมระหว่างนอกชานกับในเรือน และส่วนที่ ๓ คือเรือนนอนหรือในเรือนที่มีระดับสูงจากโถงกลาง ๓๐-๔๕ เซนติเมตร ใช้เป็นห้องนอนของเจ้าของเรือนและห้องฝักรูปบุรุษ

โครงสร้างและวัสดุ โครงสร้างของเรือนแบบดั้งเดิมมีลักษณะเป็นเรือนเครื่องสับมีเสาดั้ง เสาไม้กลม มีรอดเจาะทะลุเสารับพื้นและพริ้ง เสาตั้งจะนั่งอยู่บนรอดด้านสกัดของเรือนมีใบตั้งขึ้นไปรับยกโก่ โครงสร้างหลังคาประกอบด้วยแปหัวเสา ช่อ ตั้งและจันทัน มีเดือยื่นออกมาจากเสารับเชิงชาย หรือเรือนที่มีโถงกลางเรือนตำแหน่งใต้เดือจะใช้ไม้ยาววางเพื่อรับตุ้กดาด เพื่อที่จะรับแป ช่อ และจันทัน ทำให้พื้นที่ของโถงกลางกว้างไม่มีเสา มีแต่เสาดั้งที่หัวท้ายด้านสกัดเท่านั้น วัสดุเป็นไม้เนื้อแข็ง

บันได อยู่นอกเรือนขึ้นมาที่นอกชาน ทำด้วยไม้

ผนัง เป็นไม้ซ้อนเกล็ดตีแวนนอนมีไม้ทางตั้งเป็นลูกตั้ง ผนังวางบนพริ้ง ผนังส่วนอื่นๆ ของเรือนใช้แผ่นไม้ตีแวนร่อง ส่วนบนเป็นช่องแสงและระบายอากาศ

ประตู หน้าต่าง ประตูเรือนนอนบานไม่มีประตูเดียว หน้าต่างบานไม้อยู่กลาง ผนังเรือนนอนด้านข้างเชิงชายผนังละบาน

หลังคา หลังคาจั่วลาดเอียงประมาณ ๔๐-๕๐ องศา มุงด้วยสังกะสี จั่วมีปีกนกใช้เสาดั้งรับโครงสร้างจั่วด้านสกัด มี เตารับเชิงชาย แผงไม้หน้าจั่ววางบนช่อ

๒. วัฒนธรรมและคติความเชื่อต่ายการอยู่อาศัยของชาวมอญบ้านพระเพลิง

จากลงสำรวจและทำการศึกษาวิจัยเรือนกรณีศึกษาของชาวมอญบ้านพระเพลิง พบว่าถึงแม้รูปลักษณะภายนอกจะเป็นเรือนไทโคราช หรือจะเป็นเรือนรูปแบบสมัยใหม่ ชาวมอญบ้านพระเพลิงก็ยังคงให้ความสำคัญเรื่องคติความเชื่อ หรือสูตรการปลูกเรือน ซึ่งจะแฝงอยู่ใต้รูปลักษณะเปลือกภายนอกของเรือนมากกว่าการเลือกที่จะแสดงออกมาให้เห็นประจักษ์แรกพบจากการรับรู้ โดยสามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ คติความเชื่อในเรือน และคติความเชื่อนอกเรือน

คติความเชื่อในเรือน เช่น ความเชื่อเรื่องห้องฝักรูปบุรุษ ที่จะอยู่ห้องเดียวกับห้องเจ้าของเรือนที่ใช้เป็นที่หลับนอน ซึ่งในห้องนี้จะเป็นที่วางตำแหน่งหิ้งฝักรูปบุรุษ และมักจะวางตำแหน่งเดียวกับเสาเอกหรือเรียกว่าเสาผี ซึ่งเสาเอกนั้นส่วนใหญ่มักจะอยู่ทางทิศตะวันออกของห้องเสมอ ถือเป็นตำแหน่ง

สำคัญที่สุดของเรือน ซึ่งเจ้าของเรือนก็จะไม่นอนหันปลายเท้าไปทิศเสาศี หรือตำแหน่งที่วางหิ้งบรรพบุรุษ โดยจะหันหัวนอนไปทางทิศใต้หรือทิศตะวันออก

ส่วนเรือนดั้งเดิมที่มีการปรับเปลี่ยนเรือนและเรือนสมัยใหม่ ในปัจจุบันตำแหน่งการนอนอาจเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ทิศการนอนยังคงหันทิศหัวนอนไปทางทิศใต้และทิศตะวันออก หิ้งบรรพบุรุษ ถึงแม้ปัจจุบันการใช้สอยพื้นที่จะเปลี่ยนไป บางหลังไม่ได้ใช้เป็นห้องนอนหรือหิ้งบรรพบุรุษแล้ว โดยเปลี่ยนเป็นห้องเก็บของหรือปล่อยให้ร้างก็ตาม แต่จากการสำรวจเรือนดั้งเดิมยังคงพบร่องรอยของหิ้งบรรพบุรุษอยู่ ซึ่งจะเป็นตำแหน่งที่อยู่ติดกับตำแหน่งเสาเอกของเรือนเป็นส่วนใหญ่

ปัจจุบันรูปแบบเรือนสมัยใหม่ ที่เข้ามาแทนที่เรือนแบบดั้งเดิม แต่ในเรือนที่เจ้าของเรือนเป็นผู้สืบเชื้อสายขวามอญ ยังคงเก็บคติความเชื่อในการปลูกเรือน เช่นการวางเสาเอก มีห้องไหว้บรรพบุรุษ หรือหิ้งบรรพบุรุษไม่ได้อยู่ในห้องนอนเจ้าของเรือนแล้ว โดยจะถูกแยกออกมาเป็นห้องเฉพาะ ซึ่งห้องนี้จะใช้เป็นห้องพระด้วย ดังนั้นเสาเอกของเรือนดั้งเดิมที่ส่วนใหญ่มักจะอยู่ที่ห้องในเรือนของเจ้าของเรือน ทางด้านทิศตะวันออกของเรือน แต่เรือนรูปแบบสมัยใหม่ เสาเอกจะอยู่กลางบ้านซึ่งติดกับห้องพระ

คติความเชื่อนอกเรือน คติความเชื่อนอกเรือนนอกจากเรื่องการหันทิศหัวเรือนที่หันตามตะวันแล้ว ส่วนอื่นๆจะไม่แสดงออกผ่านรูปลักษณะของเรือนโดยตรง แต่จะเป็นเรื่องของการจัดวางตำแหน่งองค์ประกอบของบ้าน เช่น คติความเชื่อเรื่องทิศการวางตำแหน่งยุงข้าวที่มักจะวางอยู่เหนือหัวนอน เช่น ทิศตะวันออกและทิศใต้ แต่จากการวิจัยพบว่าทิศการวางตำแหน่งยุงข้าวของขวามอญบ้านพระเพลิง จะไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก โดยจะเน้นเรื่องการใช้สอยเป็นหลัก ทำให้ยุงข้าวของขวามอญบ้านพระเพลิงจะอยู่ใกล้กับลานบ้านที่ใช้ตากข้าวและตีข้าว จะไม่จำกัดทิศการวาง ตำแหน่งส่วนใหญ่ของยุงที่ติดของกระปลูกเรือนมากกว่า

๓. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนไทโคราชและเรือนมอญ บ้านพระเพลิง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนไทโคราชบ้านพระเพลิง มักเกิดจากการขยายของครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องขยายพื้นที่ใช้สอยเรือน โดยการเพิ่มพื้นที่โถงระเบียงให้มีขนาดใหญ่ขึ้นและเพียงพอกับจำนวนผู้อยู่อาศัย ส่วนใหญ่จึงมักขยายต่อเติมโถงระเบียงแทนการสร้างเรือนหลังใหม่ ส่วนเรือนที่มีการลดลงของพื้นที่ หรือหายไป เกิดจากการแยกครอบครัวของผู้ที่เคยอยู่อาศัยร่วมกันในเรือน การแบ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินของคนในเรือน ทำให้ต้องมีการรื้อพื้นที่บางส่วนของเรือนออก หรือการแบ่งรื้อเรือนบางส่วนเพื่อนำไปปลูกเรือนหลังใหม่ เช่นบริเวณชานระเบียง แต่ส่วนใหญ่การรื้อหรือการต่อเติมจะคงพื้นที่ในเรือนหรือหิ้งบรรพบุรุษไว้

ส่วนในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลง เกิดจากปรับตัวในด้านพฤติกรรมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในชุมชน ของคนรุ่นใหม่ๆที่มักจะออกไปทำงานในตัวเมือง เช่น ทำงานโรงงาน หรือรับราชการ แทนการทำเกษตร พฤติกรรมและวิถีชีวิตที่การเปลี่ยนแปลงไป จึงสะท้อนออกมาทางงานสถาปัตยกรรมในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามฐานะทางการเงินและค่านิยม รสนิยม เช่น การเปลี่ยนการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นห้องโถงรับแขกและห้องนอน ซึ่งเดิมเคยเป็นที่เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ด้านบนเรือนจึงใช้เป็นที่พักของแทนการอยู่อาศัย การเปลี่ยนแปลงวัสดุใหม่ทดแทนวัสดุเดิมอันเนื่องด้วยวัสดุเดิมเกิดการทรุดโทรมไปมาก โดยหันมาใช้วัสดุที่มีความคงทนถาวร เช่น ปูน คอนกรีต แทนวัสดุไม้ ที่มีใช้กันในยุคปัจจุบันอย่างแพร่หลาย

รายการอ้างอิง

- กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์. **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น:กรณีศึกษาฝาปรีอ เรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา.** (รายงานวิจัย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นครราชสีมา ๒๕๕๔)
- _____ **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น: กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา.** (งานวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ นครราชสีมา ๒๕๕๔)
- _____ **สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่นโคราช.** (นครราชสีมา : คณะวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราช มงคล อีสาน นครราชสีมา ๒๕๕๘)
- กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ และปริญญา แก้วมีค่า. **รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนโคราชในการอยู่แบบ ยั่งยืน** (๒๕๕๔)
- จวน เครือวิชมยาจารย์. **วิถีชีวิตชาวมอญ** (กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๗)
- เทิดศักดิ์ มหาเรือนทรง. **เรือนมอญที่ลพบุรี** (กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๐)
- นฤมล ปิยวิทย์. **กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครราชสีมา** (๒๕๕๐)
- ประนอม เคียนทอง. **ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก จังหวัดนครราชสีมา** (๒๕๓๖)
- _____ **ประเพณีมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดนครราชสีมา** (นครราชสีมา: หอการค้าและนิคมอุตสาหกรรมพิมพ์, ๒๕๒๖)
- _____ **ประยุทธ์ สิทธิพันธ์. ต้นตระกูลขุนนางไทย** (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕)
- พิสณฑ์ ปลัดสิงห์. **คนมอญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒** (กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๐)
- พลุหลวง นามแฝง. **วิถีชีวิตชาวมอญ** (กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๖)
- พัชรินทร์ เวียงชัย. **แนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชนไท-โคราช กรณีศึกษา : หมู่บ้านพระเพลิง** (๒๕๔๖)
- พัลลภ สุริยกุล ณ ออยุธยา. **เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ กรณีศึกษาหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี** (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒)
- วิโรฒ ศรีสุโร. **เรือนพักอาศัยชาวไทย-โคราช (หรือเรือนโบราณของลูกหลานย่าโม) สถาปัตยกรรมอีสาน** (กรุงเทพฯ: เมฆาเพรส ๒๕๓๐)
- วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา. **ข้อมูลจังหวัดนครราชสีมา** (๒๕๕๓)
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. **ไทยรบพม่า** (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕)
- สุภา โอเจริญ. **มอญในเมืองไทย** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑)
- สุวัฒน์ ตันทนุช. **รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน กรณีศึกษาดำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา** (๒๕๓๑)
- สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. **ข้อมูลจังหวัดนครราชสีมา** (๒๕๕๘)
- เสถียร โกเศศ. **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต: แต่งงาน** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๓๙),
- อรศิริ ปาณินท์. **เรือนพื้นถิ่นไทย - มอญ** (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓)

มหาวิทาลัยศิลปากร ภาคผนวก สภานิติบัญญัติ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล ที่อยู่	นายศราวุธ แคนพิมาย ๔ ซอยสตรีวิทยา๒ ซอย๑๐ แยก๒-๑ แขวงลาดพร้าว เขต ลาดพร้าว จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๓๐
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๔๐	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พ.ศ. ๒๕๔๓	อนุปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยี ราชมงคลวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พ.ศ. ๒๕๔๕	ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. ๒๕๕๔	ศึกษาต่อระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม พื้นที่น มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙	สถาปนิก, บริษัท FORM อาร์คิเทค จำกัด (FORM ARCHITECT CO., LTD.)
พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๕๐	สถาปนิก, บริษัทซันวิชั่น อินทีเรียดีไซน์ แอนด์คอนสตรัคชั่น จำกัด (SUN VISION INTERIOR DESIGN AND CONSTRUCTION CO., LTD.)
พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๓	สถาปนิก, บริษัท แพลน สตูดิโอ จำกัด (PLAN STUDIO CO., LTD.)
พ.ศ. ๒๕๕๔ - ปัจจุบัน	สถาปนิก, บริษัท สถาปนิก ธรรมดา จำกัด (DHAMMADA ARCHITECT CO., LTD.)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์